

ΕΥΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Μαρτης 1988
Τευχος 30ο
Τιμη £1

● οι εκλογες που περασαν ●
για το εθνικο ζητημα ● η οι-
κονομικη υφεση ● διαστημο-
πλοιο γη ● βιολογικες καλλι-
εργειες ● οι ελληνες του
ρωσσικου νοτου ● η γεννηση
της ορθοδοξης αυτοκεφα-
λης εκκλησιας της κυπρου ●
τασεις στη συγχρονη ελληνι-
κη δραματουργια ● αλληλεγ-
γυη στη Παλαιστινη.

διαλεχτή

εργαστηρι - γκαλερυ κεραμικής
αρχιεπισκοπου φιλοθεου - 8, μεταξυ εναλλαξ και ορφεα τηλ. 4 3 7 4 1 8 λευκωσια

Τηλεφωνείστε μας και μες σας στέλλουμε
λουλούδια και ευχές για σας.

Λεωφ. Στροβόλου 62B, Τηλ. 427270, Στρόβολος
οικίας: 311051 ή 427541

Ανθοπωλείον

Κυκλάμινο

«ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΠΩΛΕΙΟΝ»

Αν για τα Χριστούγεννα θέλετε να χαρίσετε κάτι το ξεχωριστό επισκεφτείτε το «Παλαιοπωλείο».

Είδη Παλαιοπωλείου και λαϊκής τέχνης από διάφορες χώρες, καθώς επίσης και ποικιλία κοσμημάτων.

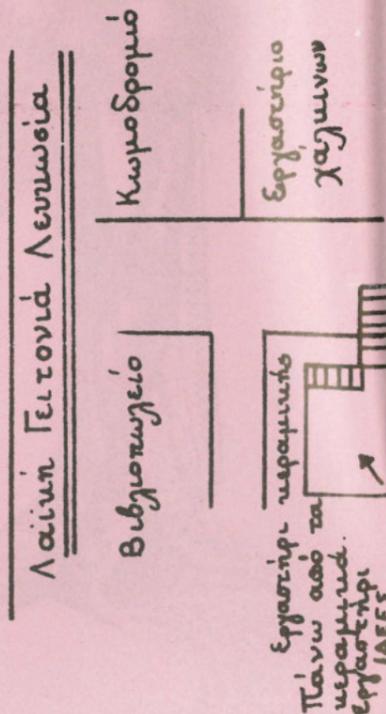
Ανοιχτό: 9 π.μ. - 1 μ.μ. 2.30 μ.μ. - 5.30 μ.μ.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ-ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΔΕΕΣ

Ξωιμεφθείτε μας και δείτε τα φωτότυπα δώρα μας, μαγιότσια, διακοσμητικά μαξιλαράκια, ξύλινα χειροποίητα παιχνίδια υφαντήματα, κεραμικά, κεντήματα, σιναιτες ζωγραφιστές και πολλα πολλα άλλα!...

IDEAS WORKS HOP
9 ARISTOKYPRAS ST
LAIKI GYTONIA
NICOSIA TEL. 452004

αρχοντικό

εστιατοριο — ταβερνα

λαϊκη γειτονιά τηλ. 450080

καπηλειό

λαϊκο—ταβερνειο

για εμπραχτη κυπρο-παλαιστινιακη αλληλεγγυη

Η μακρόχρονη πάλη των Παλαιστινίων ανέβηκε τις τελευταίες 12 βδομάδες σ' ένα νέο σημαντικό επίπεδο με την γενικευμένη εξέγερση του πληθυσμού των κατεχομένων εδαφών. Παιδιά, νέοι, γυναίκες και άνδρες παλεύουν με μόνο όπλο τους, τις πέτρες και τα ξύλα ενάντια στον πάνοπλο ισραηλτικό στρατό, και σφραγίζουν με δεκάδες νεκρούς και χιλιάδες πληγωμένους και φυλακισμένους την απόφασή τους να απελευθερώσουν την χώρα τους.

Ο σιωνισμός, χωρίς κανένα ενδοιασμό η στοιχειώδη ανθρωπιστική διάθεση χρησιμοποιεί την υπεροπλία που του εξασφαλίζει ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός και αποθρασυμένος δεν αναγνωρίζει κανένα εμπόδιο. Για παράδειγμα έχει φτάσει στο σημείο να δο-

λοφονεί Παλαιστίνιους αγωνιστές που φιλοξενούμε στα δικά μας εδάφη και να δυναμιτίζει πλοία στα δικά μας λιμάνια, προσπαθώντας να παρεμποδίσει τον απόπλου του «πλοίου της επιστροφής».

Είναι φανερό ότι το Ισραήλ διαθέτει ένα στρατιωτικό μηχανισμό επικίνδυνο για τους αγώνες όλων των λαών της περιοχής.

Εμείς σαν Κύπριοι, πιστοί στην παράδοση αλληλεγγύης και συνεργασίας μεταξύ του λαού μας και του Παλαιστινέζικου λαού και θεωρώντας ότι η απελευθερωτική πορεία των δύο λαών είναι κοινή πιστεύουμε ότι είναι καιρός να κτίσουμε ένα πλατύ κίνημα έμπραχτης αλληλεγγύης στον Παλαιστινέζικο λαό με κύριους στόχους:

- την προώθηση αποστολών από ομάδες δημοσιογράφων, δικηγόρων, γιατρών κλπ. στα κατεχόμενα για επιτόπια μελέτη και μαρτυρία των εγκλημάτων του Ισραήλ ενάντια στους Παλαιστίνιους
- Την αποστολή Κυπρίων ιατρών, νοσοκόμων, κοινωνικών λειτουργών για εθελοντική εργασία στα νοσοκομεία και στους καταυλισμούς.
- Την συμβολική κοινωνική υιοθεσία από Κυπριακές οικογένειες παιδιών της Παλαιστίνης. Την αποστολή φαρμάκων και ειδών ένδυσης στους καταυλισμούς.
- Την οργάνωση καμπάνιας για την αποπομπή των Ισραηλιτών αστυνομικών από τα λιμάνια και τα πλοία μας, καθώς και την αποπομπή των πρακτόρων της Μοσσάτ από την Κύπρο.
- Την οργάνωση καμπάνιας για «Μποϊκοτάζ» των Ισραηλιτικών Προϊόντων από την Κυπριακή Αγορά και τον τερματισμό της αδήλωτης Οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ

Προπαρασκευαστική Επιτροπή για την Δημιουργία μόνιμης Επιτροπής έμπραχτης Συμπαράστασης.

Τη γραφεία του. Εντός των τειχών βρίσκεται πλ/τον στην οδού Μίνωος - 5, στα Γοττώλα θα βρεθείται και ο ντοκ. στα γραφεία του περιοδικού. Ξενοδοχ. Καρβ. η. Τηλ. 348934. Με τον Κωστή Αγγινιώση μπορείτε να επικοινωνείτε όπως πριν στο 434278.

Ναι, στις απαλλαγές!

Οι πρώτες λαχνοτάτες προσπάθειες για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος προσκρούουν ταχτικά στον ακρογωνισμό λίθου της σύγχρονης πολιτιστικής συνείδησης, την ταξερυθμική σύσφιξη στατικής ιδιοσυγκρασίας. Οι πιο πολλοί περιβαλλοντικοί σκεπτικοί, περιορίζουν τον περιβαλλοντικό τους ζήλο μέχρι τη ροδόσεια κατοία, ιδιωτικής ζήτησης. Κατά συνέπεια η εστία των σ' ότι αφορά την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος, είναι περιορισμένη, διότι συστηματικά ένα μεγάλο μέρος του είναι ιδιωτικό.

Το ζήτημα της συντήρησης και αναβίωσης της Παλιάς Λευκωσίας, εξαστήκε για ένα διάστημα, στο το μικρό κίνημα υποστήριξης του γεννηθικού μας τόπου, έχοντας τον ενθουσιασμό του και υδράνηας. Αδράνηας είτε γιατί υπαγορεύεται από τους κομμοσκαλιστικούς, την ανικανότητα - επιλεκτική συντήρηση - τη κοινωνιοστασία των πρώτων έργων βιτρίνας είτε γιατί η αποτελεσματικότητα του σαν κίνημα ήταν γωμική και αποστασιοποιητική όπως και το αντικείμενο του και προσέφερε ανεπαρκώς στον κάθε μικρό ιδιοκτήτη αλλά φυσικά και στον κάθε πολίτη.

Μετά από μια σειρά υποσημειώσεις που μοιραστήκαμε και μιλί, είτε διότι τρώκε αρκετά στίγματα γκάου ή γωμίστηκαν, είτε διότι η πολυμορφική αρχιτεκτονική και πολιτιστική αντιληψη του σπέρσε την ανεξάρτητη προσωνυμική συνεισκόμηση του Γαζιτακίου, πέρασε κι' επικράτησε, υπό προηγούμενο και η «σκηνογραφική» αντίληψη της «Λαϊκής Γειτονιάς». Βρισκόμαστε σήμερα μπροστά στις πρώτες ενέργειες, μετά τις μελέτες που προηγήθηκαν, για την συντήρηση και αναβίωση του «Καλού Γειτονιού» της Παλιάς Λευκωσίας του Αη Καστανιάου και της Χρυσολιγισσίας. Τα σχέδια για την συντήρηση των γειτονιών αυτών, φέρνουν επί σ' πρώτη ύλη, ουσιαστικά, ή αρκετά πωσά για να αποτελέσουν τη βάση για μια σειρά κριτικών ή απόψεων με τους χρήστες τους. Δηλαδή στήριζονται κατά κύριο λόγο στην αναδιάρθρωση του σπέρμα που εν πάσχειν σ' τις δύο γειτονίες (και κατά συνέπεια (!) διατήρηση) την γενική παραδοσιακή τους εικόνα), στην διατήρηση της κεντρικής παραδοσιακής τους γρήσης, - δηλαδή της οικιστικής - και επέκτασή, κι αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον και σημαντικό, στην προστασία δημιουργίας κατοικησιαστικής ζωής με την κατάλληλη υποδομή και συναρτημένη των κατοίκων.

Η επιτόρηση της Διατηρησιακής Επιτροπής των κατοίκων της περιοχή (που ως είναι κάτοικοι στην ενός η του - απόψεις αυτές είναι της στη νεότερη Λευκωσία του Κωστή), στις απαλλαγές, δείχνει σαφώς πως με πιο τρόπο έγινε αντίληψη (Λαϊκή Γειτονιάς Βοήθεια) από πολύ κόσμο η προσπάθεια για συντήρηση και αναβίωση. Σαν ένας τρόπος για περισσότερο καθαρό και σ' υπαγωγή τους προαναφερθέντες πρώην κατοίκους, σαν ένα σημείο, έμφαση, έμφαση, έμφαση, των προς επένδυση στην περιοχή κωνσταντινίου. Η αναβίωση της περιοχής έγινε αντίληψη σαν αναβίωση της υγείας της περιοχής τους.

Θεωρούμε ότι πραγματική αναβίωση της περιοχής, μπορεί να υπάρξει μόνο αν το οικονομικό κέρδος παραχρησιάζεται. Κι' εμπιστευτεί της απαλλαγής των τετηντα περίπου «τεμαχίων».

Μάρτιος 1988
Τεύχος 306
Πλην τευχούς 1.00

- «Εντός των τειχών» - Το μηνιαίο περιοδικό της Παλιάς Λευκωσίας
- Διευθύνση: Μίνωος 58 - Παλιά Λευκωσία
- Διεύθυνση: στο συντάκτη επιτόρηση
- απρωθύνση για το νόμο κώστης σκηνότητας
- τεχνική επιτόρηση κωστής σκηνότητας
- για τα υπαγορεύματα κωστής σκηνότητας σκηνότητας

σχέδια εξωφύλλων: Adnan el Shatti

- στο ποδι 1
- οι εκλογές πέρασαν κώστης σκηνότητας 4
- τα κατεχομένα με το μάτι ενός ξένου 6
- για μια άλλη προοπτική χριστός ήλιος 8
- διαστημοπλοίο γη γιαννος κωστής 13
- βιολογικές καλλιέργειες (ουθεντεύση) 16
- νικαρογούρα (ειδήσεις) κορίνα δημητρίου 18
- προς μια νέα ύφεση ερνέστω μανιελ 20
- ανακοίνωση του asala 27
- εικονογραφία του αρκα 28
- η γεννήση της ορθόδοξης αυτοκεφαλής εκκλησίας της κυπρού χρ. πέτσινος 30
- γιαν το τζιτζακ πι βρα τον γιαννος μολεσκης 33
- τασεις στη σύγχρονη ελληνική δραματουργία: αλική υποκόπουλου-Χωλε 36
- ποηση: μακίς απόστολότος κώστης κωστής 40
- συναγωγή με κάποιον ονόμα λουκάς παύλου 41

Οι εκλογές που πέρασαν

Κωστής Αχινώτης

Η πρόσφατη προεκλογική καμπάνια χαρακτηρίζεται από την συμπλήρωση κατά την γνώμη μου, μιας συνολικής μετατόπισης του πολιτικού λόγου - μιλώντας σχηματικά - προς τα δεξιά. Η μετατόπιση αυτή, άρχισε γύρω στις αρχές αυτής της δεκαετίας από το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων και συντελείται παράλληλα σε δύο επίπεδα. Στην ίδια την πολιτική σκέψη των κομματικών ηγεσιών και στον τρόπο που οι ηγεσίες αυτές απευθύνονται στον κόσμο.

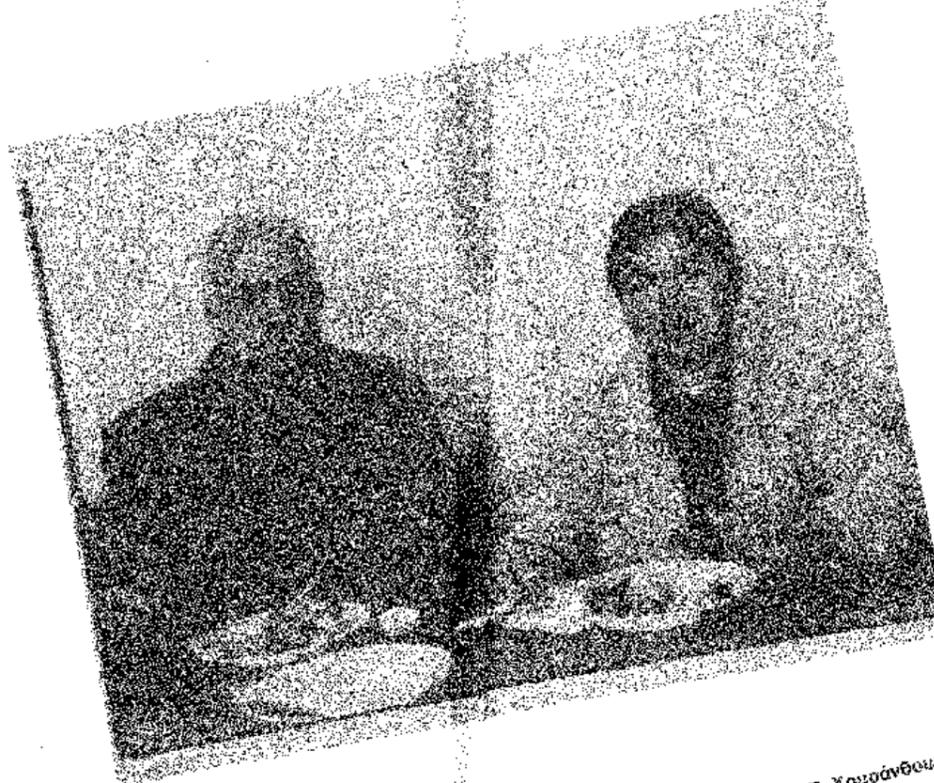
Τα αριστερά κόμματα εγκατέλειψαν σχεδόν ολοσχερώς τα συνθήματα που αποτέλεσαν την ραχοκοκαλιά του δημόσιου λόγου τους την περασμένη δεκαετία προσπαθώντας να κρατήσουν μια επίφαση συνέχειας, το μεν ΑΚΕΛ μέσα από την εμμονή του, στην «εμπέδωση της δημοκρατίας» ή δε ΕΔΕΚ μέσα από την αγωνιστική της φρασολογία (επί το «ρεαλιστικότερο»). Τα συνθήματα «η Κύπρος στους Κυπρίους», «έξω όλοι οι στρατοί-ανεξάρτητο νησί» «οι φασίστες στο σκαμνί» «καινού μέτωπο Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων» εξαφανίστηκαν τελείως από το σαρφετό των αφισών και των πανό. Υπονοήθηκαν κάπως από το ΑΚΕΛ, όμως το βασικό χρώμα έδινε ο κ. Βασιλείου. Στην προ των εκλογών τηλεοπτική συζήτηση των 4 ο κ. Λυσσαρίδης δεν «πρόσπεξε» την ειρηνία του κ. Κληρίδη για τον παλαιστινιακό αγώνα, ενώ άφησε τον κ. Κυπριανού μόνο του να προσπαθεί να θυμίσει το «μεταπραξικοπηματικό παρελθόν» του κ. Κληρίδη.

Παράλληλα τα δεξιά κόμματα εμφανίστηκαν πιο επιθετικά και σίγουρα για την πολιτική και ιδεολογία τους, έδειξαν ότι πιστεύουν ότι μπορούν να κυβερνήσουν χωρίς αριστερή συμπολίτευση και σ' ότι αφορά τον κ. Κληρίδη εμφανίστηκε απελευθερωμένος από κάθε κόμπλεξ για την συμμαχία του με τους Εοκοβούδες. Συνολικά τα δύο κόμματα της δεξιάς ήταν πιο σταθερά σε σχέση με τον προηγούμενο εαυτό τους, ιδίως ο κ. Κυπριανού του οποίου η προηγούμενη πολιτική οικοδόμησε το ΔΗΚΟ (μαζί φυσικά με την αγάπη που η μικροαστική τάξη τρέφει προς τους κυβερνώντες). Ο κ. Κληρίδης πρόσθεσε στην πολιτική του την ιδέα της εθνικής κυβέρνησης όχι όμως σαν κάτι το νέο αλλά σαν μια φυσιολογική εξέλιξη των προηγούμενων δικαιούσεων του, που αποτελούσε μάλιστα ένα υπερθεματισμό ενός κλίματος που καλλιεργήθηκε έντονα από το ΑΚΕΛ και το ΔΗΚΟ τα προηγούμενα χρόνια και στο οποίο προσχώρησε πρόσφατα η ΕΔΕΚ μέσω της επικέντρωσης της πολιτικής της στα «οικονομικά στοιχεία».

Τελικά όλη αυτή η καλλιέργεια της ιδέας της εθνικής ενότητας η συνάντησης στην κορυφή ή στη βάση, κινδυνεύει να εξελιχτεί σε μπουρραγκ ενάντια στην αριστερά, η οποία δυσκολεύεται να οριοθετηθεί τον χώρο της, όσο και περισσότερο. Εξ' ου και η προηγούμενη διαρροή ψήφων από το ΑΚΕΛ προς το ΔΗΚΟ (ψήφων οι οποίοι δεν ελασπηθήκαν πλήρως) και η τωρινή διαρροή ψήφων από την ΕΔΕΚ προς το ΔΗΚΟ, επίσης. Η διαρροή ψήφων από την ΕΔΕΚ προς τα δεξιά θα πρέπει να θεωρηθεί σαν μια επίταση της προηγούμενης πάσης της αριστεράς στις βουλευτικές από το ΑΚΕΛ διότι δεν μπορούμε να θεωρήσουμε τις δημοτικές ψήφους (κυρίως) που πέρασαν στο κ. Βασιλείου σαν ψήφους προς το ΑΚΕΛ. Πιστεύω δηλαδή ότι η εκλογική δύναμη της αριστεράς μειώθηκε, ακόμα λίγο.

Πέρα όμως απ' αυτό μειώθηκε προφανώς το πολιτικό εκτόπισμα της αριστεράς μέσα στο υπόλοιπο εκλογικό σώμα. Δηλαδή οι «πατριωτικές δυνάμεις» όπως χαρακτηριζόταν το πάλαι ποτέ μακρυακό στρατόπεδο πνέει τα λοιπίδια. Η ίδια η αριστεροκεντροδεξιά διαχωρίστηκε στα δύο με κύρια προτίμηση τον Κληρίδη. Το κομμάτι της που δέχεται συνεργασία με τους αριστερούς, κάτω βελβίαις από αστική ηγεσία είναι το μικρότερο.

Ο δεύτερος γύρος έδειξε ότι ο διαχωρισμός απορριπτικών και ενδοτικών (διαχωρισμός επίπλαστος και φθηνά προπαγανδιστικός σ' ότι αφορά τα κόμματα διότι τα πολιτικά προγράμματα τους δεν τον επιτρέπουν) υποχώρησε σε μεγάλο βαθμό στο διαχωρισμό αριστερών δεξιών. Αυτό χωρίς να σημαίνει ότι όσοι ψήφισαν Βασιλείου είναι αριστεροί (σαν λέω αριστερός δεν εννοώ υποχρεωτικά κομμουνιστής ή σοσιαλιστής), εν πάση όμως περιπτώσει όσοι ψήφισαν Κληρίδη είναι δεξιοί. Ο δεύτερος γύρος των εκλογών έδειξε ότι ο κόσμος τείνει να διαχωριστεί πάνω σε μια, «περίπου» ταξική βάση ή άλλως περιέφους είναι ο κόσμος της δεξιάς που τείνει πιο έντονα προς αυτή την κατεύθυνση σε αντίθεση με το «όλοι οι

Φωτ.: Π. Χρυσάνθου

Έλληνες μαζί». Μέσα σ' αυτό το κλίμα οι εκδηλώσεις για εθνική ενότητα από την πλευρά της αριστεράς ηχούν σαν ένδειξη φόβου. Και ο φόβος αυτός είναι δικαίως λογιζόμενος ως ένα βαθμό. Διότι η πολιτική που πρόβαλε η αριστερά μετά το πραξικόπημα, σε μια εποχή αυτοδιοργάνωσης της αστικής τάξης, με το ξεφούσκωμα του λαϊκού κινήματος έμεινε ξεκρεμίστη χωρίς να επιφέρει απερίττως ουδέ μια δομική αλλαγή. Ενώ ταυτόχρονα δημιουργήθηκε ένα κλίμα καταπίεσης μέσα στο κόσμο της δεξιάς, ο οποίος επιρρίπτει την ευθύνη για τα κακά έχοντα της εσωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης καθώς και για την αντιμετώπιση του κυπριακού στην αριστερά (κι εδώ μιλάμε κύρια για τον κόσμο του ΔΗΣΥ).

Χαρακτηριστικό επίσης της προεκλογικής εκστρατείας και των τεσσάρων υποψηφίων ήταν η κατά κόρον χρησιμοποίηση της τεχνικής του πολιτικού μάρκετινγκ. Σε μια πρώτη, άποψη το αποτέλεσμα ήταν κάπως κωμικό όπως για παράδειγμα ο Λυσσαρίδης κι η Βαρβάρα μ' ένα σκυλί κι ένα γατί (εδώ ουσιαστικά είναι τραγικό), ή η προσοχή μου Κληρίδη για τον ίδιο, όπου μαθαίνει την κόρη του να οδηγεί γιγώ (Καίτη η κόρη, «Καίτη» και το γιγώ, ενώ το προηγούμενο του ονομαζόταν «Καϊτούλα») ή τον Βασιλείου με την πετυχημένη επιχείρηση και οικογένεια και τα άδρια γαλλικά του. Μπροστά σ' αυτά ο Κυπριανού ήταν τουλάχιστον συμπαθής με το «ού Παναγία μου» παρόλο που κατά πάσαν πιθανότητα έλεγε ψέματα (τηλεοπτική συνάντηση των τεσσάρων στο σημείο των χαλκευμένων εγγράφων που έβγαζαν τον Κληρίδη; πρόχτορα των ναζί).

Λοιπόν, πίσω από τα φαιδριά αυτά, ελλοχεύει μια ηθελμημένη παιδεία αποπολιτισμού του πολίτη. Η προβολή πολιτικών θεσεων καταντά ρεκλάμ. Με τον ίδιο τρόπο που ο καταναλωτής διαλέγει τα «Μαϊβοντ» διότι θέλει να ταυτιστεί με το γοητευτικό καθολάρι της αντίστοιχης τηλεοπτικής διαφήμισης, ο πολίτης

καταναλωτής διαλέγει τον υποψήφιο που του δίνει την εικόνα που αντιστοιχεί με τους μύχιους καταναλωτικούς και μη πάθους του (ο φτωχός Βασιλείου που εγινε πλούσιος με την εξουσία και εργατικότητα του, επαληθεύοντας το «αμερικανικό» -και διεθνές πλέον- όνειρο»). Και φυσικά η κοινωνική αλλαγή που μπορεί μόνο να επιτευχθεί μέσα από την ατομική και συλλογική δραστηριοποίηση και υπευθυνότητα, αναστέλλεται για τον επόμενο αιώνα. Η αριστερά, έπαψε το παιγνίδι αυτό σαν τέλεια δεξιά και φυσικά ζήμωσε.

Ο υποψήφιος όμως που υποστήριξε, μοιρασμένη στον πρώτο γύρω και ενωμένη στον δεύτερο, κέρδισε, τις εκλογές. Στο πρόγραμμα του δεν περιλαμβάνει, απολύτως κανένα αριστερό στοιχείο. Είναι ένα πρόγραμμα της ίδιας ουσίας με το πρόγραμμα του κ. Κληρίδη και του κ. Κυπριανού. Το πρόγραμμα του κ. Κληρίδη διαφέρει σ' ένα μόνο σημαντικό ζήτημα διαδικασίας. Το εθνικό συμβούλιο και την κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Αν ο κ. Κληρίδης κέρδιζε τις εκλογές τα υπόλοιπα κόμματα θα δυσκολεύονταν να μην δεχτούν μια θέση σ' αυτή την κυβέρνηση μια κι οι πάντες στήριξαν την πολιτική τους στην «καθολική ενότητα του κυπριακού Ελληνισμού». Όμως είναι σαφές ότι ο κ. Κληρίδης καταλαβαίνει ότι η λίσση που λογαριάζει να υπογράψει πρέπει να υπογραφεί από όλους.

Αντίθετα ο κύριος Βασιλείου προσπάθησε να δείξει ένα πιο μοντέρνο πρόσωπο και πιο συγκεκριμένο στο βαθμό που μπορούμε να θεωρήσουμε συγκεκριμένο το περιήρημα προγράμματος των 100 ημερών.

Δοσμένοι των τελικών αποτελεσμάτων, της δεξιάς πλειοψηφίας στη Βουλή, και του προγράμματος του, θ.κ. Βασιλείου είναι απλό ο νέος δεξιός πρόεδρος της Κύπρου. Θα αντιπροσωπεύει πιο πολύ αυτούς που δεν τον εξέλεξαν παρά αυτούς που τον εξέλεξαν. Μπορούμε να πούμε ότι η αριστερά διάλεξε για την δεξιά ένα πρόεδρο καλύτερο από ό,τι θα μπορούσε να το κάμει αυτή για τον εαυτό της. □

Το Υποχρεωτικό Δικαίωμα της Ψηφοφορίας ή Παρλαπίτες και Πράσινα Άλογα.

Βάσος Αγγινάκης

Κατά τη διάρκεια της πρόσφατης καμπάνιας για τις προεδρικές εκλογές ήρθε για ακόμα μια φορά στο προσκήνιο το θέμα του «ιερού δικαιώματος της ψήφου». Οι υποψήφιοι πρόεδροι τα κόμματα που τους υποστηρίζουν αλλά και το κράτος και οι φορείς του δεν έχαναν τη παραμικρή ευκαιρία να μας θυμίσουν αυτό το δικαίωμα, ενώ για τόσα άλλα, ίσως και πιο σημαντικά εικρατεί πλήρης συσκοτίση. Κι όχι απλώς να μας θυμίσουν αλλά και να μας τονίσουν πως αυτό το δικαίωμα είναι υποχρεωτικό και πως η μη άσκηση του τιμωρείται με πρόστιμο.

Σε πολλά ταπεινά - και μη πολιτικάντικα μυαλά - όπως το δικό μου γεννιέται το εξής ερώτημα. Πώς είναι δυνατό ένα δικαίωμα να είναι υποχρεωτικό; Τι νόημα υπάρχει, αν υπάρχει καθόλου, να λέμε πως είσαι υποχρεωμένος να εξασκήσεις τα δικαιώματά σου; Όλοι πρέπει να συμφωνούν νομιζώ πως η έννοια του δικαιώματος συνδέεται στενά με την ελευθερία που έχει το άτομο να εκλέξει μεταξύ διαφόρων καταστάσεων και προτάσεων. Μιλούμε για ανθρώπινα δικαιώματα όπως το δικαίωμα περιουσίας, μόρφωσης κτλ., και εννοούμε πως το άτομο έχει το δικαίωμα, δηλαδή μπορεί αν έτσι θελήσει να αποχτήσει μόρφωση και περιουσία. Η ιδέα κλειδί μέσα σε τούτο το σκεπτικό είναι η ελευθερία εκλογής του ατόμου να αποχτήσει ή όχι αυτό που δικαιούται. Από την άλλη μεριά μιλούμε για υποχρέωση ή κάτι υποχρεωτικό όπως για παράδειγμα, υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και εννοούμε ότι το άτομο δεν έχει άλλη εκλογή παρά να καταταχτεί στο στρατό είτε του αρέσει είτε όχι. Είναι φανερό πως οι δύο έννοιες, δικαίωμα και υποχρέωση είναι τουλάχιστον αντίθετες και επομένως δεν πάν μαζί. Μάλλον πάλι στο τρίο που ζούμε και ενεργούμε μέσα στη κοινωνία μας πείθει πως η πραγματικότητα είναι ακριβώς αυτή.

Ας δούμε για παράδειγμα το δικαίωμα περιουσίας. Είναι αυτονόητο πως το άτομο με τέτοιο δικαίωμα μπορεί αν έτσι θελήσει να αποχτήσει περιουσία, δεδωμένου ότι χρησιμοποιεί νόμιμα μέσα. Αυτονόητο είναι επίσης ότι το άτομο έχει το δικαίωμα να μην αποχτήσει περιουσία αν για παράδειγμα είναι κάποιος τεμπέλης, λιπολάτης ή μη υλιστής. Διαφορετικά θα είχαμε μέχρι τώρα φτιάξει νόμους που θα τιμωρούσαν τους τεμπέληδες γιατί δεν άσκησαν το δικαίωμα τους να κάμουν περιουσία. Το ίδιο θα μπορούσε να λεχτεί και για το δικαίωμα για μόρφωση. Θα πείτε πως σ' αυτή τη περίπτωση το δικαίωμα είναι υποχρεωτικό, τουλάχιστον για άτομα κάτω των 16 χρόνων. Σωστά. Αλλά αυτή η περίπτωση είναι μάλλον ιδιαίτερα για θεαρούμε αυτά τα άτομα ανίκανα να κάμουν σωστές επιλογές. Διαφορετικά θα έπρεπε να κάμουμε νόμους που θα υποχρέωναν το κόσμο να κάμει τουλάχιστον δοχτοράτο.

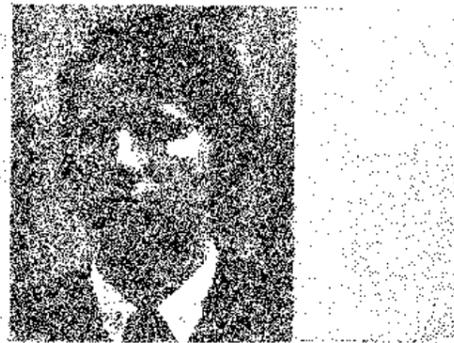
Ας έρθουμε τώρα στις υποχρεώσεις. Η στρατιωτική θητεία στην Κύπρο είναι υποχρεωτική. Αυτό σημαίνει πως είσαι αναγκασμένος εκ των πραγμάτων να υπηρετήσεις είτε σου αρέσει είτε όχι. Αν αρνηθείς υπάρχει νόμος που σε καταδικάζει. Δεν έχει εκλογή ούτε δικαίωμα να αρνηθείς, με άλλα λόγια, έχεις υποχρέωση να υπακούσεις.

Είναι φανερό λοιπόν πως στην πραγματικότητα, πέρα δηλαδή από τη θεωρητική αντίφαση, δεν υπάρχει δικαιοματική υποχρέωση όπως δεν υπάρχει υποχρεωτικό δικαίωμα. Επομένως οι συστάσεις και νομοθεσίες του κράτους για υποχρεωτική ψηφοφορία είναι απλά παρλαπίτες και πράσινα άλογα. Η φρόση «το δικαίωμα της ψηφοφορίας είναι υποχρεωτικό» σημαίνει εν ολίγους ότι το άτομο είναι ελεύθερο να ψηφίσει αν έτσι αποφασίσει και την ίδια στιγμή να μην ψηφίσει αν αποφασίσει το αντίθετο, αλλά έχει υποχρέωση να ψηφίσει γιατί διαφορετικά θα τιμωρηθεί και η ελευθερία του πάει περίπατο.

Δεν είναι λοιπόν παραδόξο να μιλά το επίσημο κράτος για υποχρεωτικό δικαίωμα ψηφοφορίας; Νομιζώ πως όχι. Ούτε παραδόξο ούτε τυχαίο. Γιατί αν μην γελοιομάστε, έχει το κράτος την κοινή λογική να δει πως χρησιμοποιεί αντιφατικές δηλώσεις. Το τι ελπίζει είναι πως εμείς ο λαουτοίκος δεν την έχουμε, για να μην δούμε πίσω από τα παραοικήνια τον εμπαιγμό. Γιατί περί εμπαιγμού πρόκειται και υποτίμηση της νοημοσύνης του κόσμου. Όμως το θέμα δεν σταματά εδώ. Η προσπάθεια δεν είναι ο εμπαιγμός ούτε και η συκοπτή, αλλά η στέρση του δικαιώματος της αποχής και κατ' εσχάτη του δικαιώματος της διαμαρτυρίας. □

«Γράμμα από την αγγλία»

Τα κατεχόμενα με τα μάτια ενός ξένου

Μία μικρή συνέντευξη με τον Γάλλο δημοσιογράφο Christophe Chiciet

Το ελεύθερο πρόσωπο είδαμε στην Πελοπόννησο (26-27 Φεβρουαρίου) με αναφορά ε' ένα κείμενο του Christophe Chiciet στο γαλλικό περιοδικό "Politik", όπου δίνονται κάποιες ενδείξεις ότι, ίσως να υπάρχουν στην Τουρκία επίσημα αγνοούμενοι. Συναντήσαμε τον Christophe Chiciet εδώ στην Κύπρο όπου ήλθε για να παρακολουθήσει τις εκλογές και συναντήσαμε μαζί του για τις εντυπώσεις του από τα κατεχόμενα. Ο χρόνος που είχαμε στη διάθεση μας ήταν λιγοστός γι' αυτό και περιοριστήκαμε στις πρώτες εντυπώσεις του Christophe από τις δύο επισκέψεις του στα κατεχόμενα.

«Εντός»: Επισκέφθηκες τα κατεχόμενα δύο φορές. Πότε;

Christophe: Για πρώτη φορά τον Μάρτιο 1987 και για δεύτερη φορά τώρα, τον Φεβρόαριο 1988. Πήγα στη Βόρεια Λευκωσία τώρα. Την προηγούμενη φορά πήγα στην Κερύνησι, το Πελλαπίσι, στην Σαλαμίνα και την Αμμόχωστο. Πιστεύω ότι μπορώ να έχω μια κατάσταση εκεί και να συγκρίνω τι είδα πέρα με φέτος.

«Εντός»: Πες μας πρώτα με γενική εντύπωση που έχεις.

Christophe: Το πιο δυνατό σημείο είναι ότι από την απ' εδώ πλευρά είναι η Δύση, εκεί είναι η Ανατολή. Επιπλέον η διαφορά μεγαλώνει χρόνο με το χρόνο. Εδώ ο πλούτος μεγαλώνει, εκεί η φτώχεια μεγαλώνει. Υπάρχει τουλάχιστον μια διαφορά 20 με 30 χρόνων. Υπόψη ότι εκεί είναι πιο πλούσια απ' ό,τι στην Τουρκία. Π.χ. δεν υπάρ-

χουν παρακουπιόλες. Μου θυμίζει κάποιες φτωχές περιοχές της Ελλάδας πριν 10 χρόνια όπως τα βουνά της Θεσσαλίας και την Ήπειρο.

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι στην Ελληνοκυπριακή πλευρά δεν μπορείς να μιλάς για τον Βορρά. Ξαν να πρόκειται για ένα κακό όνειρο. Όμως υπάρχουν άνθρωποι εκεί που ζουν, εργάζονται κλπ. Μιλούν τουρκικά πολλοί όμως, ιδίως αυτοί που είναι πάνω από 40 χρόνια ζουν στην Τουρκία. Είναι μια πραγματικότητα, μπορείς νασαι υπέρ ή εναντίον, αλλά δεν μπορείς να την παραισιώπεις. Λοιπόν ο Βορράς είναι σε μια πορεία οικοδόμησης της δικής του καθακής φυσιογνωμίας, χρόνο με το χρόνο. Δεν είναι μια σκέτη αντιγραφή της Τουρκίας. Είναι ένα μείγμα. Υπάρχουν πράγματα που μοιάζουν πολύ με την Τουρκία, υπάρχουν όμως πράγματα τυπικά κυπριακά. Είναι μια διασταύρωση θάλαγα. Μια διασταύρωση καθαρά τουρκικών στοιχείων, με τουρκοκυπριακά στοιχεία, με γενικότερα κυπριακά στοιχεία και μια δόση αγγλικών επηρεασμών θάλαγα.

Π.χ. ο στρατός είναι τυπικά τουρκικός. Όχι μόνο η φυσική παρουσία του τουρκικού στρατού αλλά και η κουλτούρα του κεμαλικού στρατού. Η κουλτούρα του είναι π.χ. οι μεγάλες λεωφόροι που διεννοούν σε πλατείες με νεορεαλιστικά αγάλματα π.χ. θυμίζονται μια μεταλλική κατασκευή που φεύγει προς τον ουρανό (ο κλασικός φαλλικός μύθος). Είναι τα πορτραίτα του Ατατούρκ παντού. Οι Τουρκικές σημαίες παντού κλπ.

Γενικά κυπριακά στοιχεία πρώτα οι τουρκοκύπριοι δεν μοιάζουν με τους Τούρκους αλλά με τους Ελληνοκύπριους. Τους ξεχωρίζει κανείς στο δρόμο με την πρώτη ματιά.

Επειτα είναι η τουρκοκυπριακή προφορά της οποίας η μουσικότητα μοιάζει έχω την εντύπωση με την ελληνοκυπριακή κι οπωσδήποτε είναι πολύ πιο διαφορετική από την τουρκική της Τουρκίας.

Επίσης έχουν ένα τρόπο ζωής κυπριακό. Π.χ. διαβάθιουν χούμορ, είναι πιο λεπτοί. Ενώ οι Τούρκοι της Τουρκίας είναι πιο θλιμμένοι.

Τυπικά τουρκοκυπριακά στοιχεία είναι κύρια η συλλογική τουρκοκυπριακή μνήμη. Αλήθεια ή ψέματα, προπαγάνδα ή πραγματικότητα, όλοι τους απολύτως, κάνουν αναφορά στα γεγονότα του 63 μέχρι το 74. Η προπαγάνδα φυσικά ενδυναμώνει αυτές τις αναφορές και τις πέρασε στο συλλογικό υποσυνείδητο.

Υπάρχει επίσης και κάτι άλλο. Η πλειοψηφία των Τουρκοκυπρίων δεν αντιλαμβάνεται τον Τουρκικό στρατό σαν στρατό κατοχής αλλά σαν απελευθερωτικό στρατό. Υπάρχει όμως ταυτόχρονα μια πλειοψηφία Τουρκοκυπρίων που δεν δέχεται τους έποικους κι' έχουν πολλά προβλήματα μαζί τους.

Ένα στοιχείο επίσης είναι ότι δεν είναι καθόλου θρησκόι οι Τουρκοκύπριοι. Π.χ. του αρέσει το ποτό και «το τζούζουν», ενώ ανάμεσα στους έποικους υπάρχουν αρκετοί που αν και λαϊκοί δεν πίνουν. Θα περίμενε κανείς το αντίθετο μιας κι' οι Τουρκοκύπριοι δεν συμμε-

τείχαν στην επανάσταση του Ατατούρκ όμως δεν είναι έτσι.

Το αγγλικό στοιχείο υπάρχει όπως κι' από δω. Π.χ. οι ασφάλειες των αστυνομικών. Η ένα στοιχείο κομμάκι είναι ότι οδηγούν αριστερά όπως κι' από δω, αλλά τα μέσα αυτοκίνητα είναι Ρεξο — ούτως που κατασκευάζονται στην Τουρκία, στην Γερμανία, κι' είναι αριστεροτέμνονα.

Τελικά η Βόρεια Κύπρος μοιάζει με ένα Τουρκικό προτεκτοράτο, πιο αναπτυγμένο, πιο ευνοημένο και πιο συμβατικό από την Τουρκία. Εξ' άλλου αυτό θέλουν. Να το μεταβάλλουν σε μια τουριστική ζώνη, κρυπτό-τουρκική. Ήδη άρχισαν. Από την μια έκλεισαν διάφορα εργοστάσια, ενώ άνοιξαν 9 καζίνο. Αν έχουν τα μέσα θα προσπαθήσουν να μμηθούν την Κούβα πριν την επανάσταση.

«Εντός»: Πως μας βλέπουν;

«Christophe»: Νομίζω, χωρίς να μαι σίγουρος ότι οι νέοι σαν βλέπουν μέσα από το πρίσμα της επικείμενης προπαγάνδας, δηλαδή δεν γνωρίζουν.

Οι ηλικιωμένοι νομίζω ότι κοιτάζουν με νοσταλγία προς το παρελθόν.

Οι μεσήλικες είναι... είναι παράξενοι. Λέγουν συνέχεια ότι αγαπούν τους Ελληνοκύπριους. Άες και υπάρχει μια επίπλαστη ευγένεια. Λένε εμείς είμαστε έτοιμοι να ζήσουμε με τους Έλληνες, αλλά, αλλά... κλπ. Παίζουν τους καυμένους, την μειονότητα που υπέφερε. Υπόψη φυσικά ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι άνθρωποι που βρήκαν στους διαδρόμους των κυβερνητικών κτιρίων η εκεί νύρε. Οι άνθρωποι του Οζκούρ δεν είναι καθόλου έτσι. Είδα μερικά άτομα και τον Οζκούρ. Δεν θάλαγα ότι είναι διεθμιστές αλλά οπωσδήποτε, φαίνονται ειλικρινείς όταν λένουν ότι είναι ενάντια στην τουρκική πλουτοκρατία κι' ότι είναι ενάντια στα σύνορα και τον διαχωρισμό.

«Εντός»: Το «κράτος», πως σου φάνηκε;

«Christophe»: Κάτι άλλο. Το «κράτος» δεν φαίνεται «σοβαρό». Μου θυμίζει Μονακό. Το προεδρικό είναι μικροσκοπικό, στην εισοδη υπάρχουν γείτονες που κάθονται στον ήλιο. Ένα παιδί ήταν πάνω στα κάγκελλα του προεδρικού παίζοντας με μια αλυσίδα. Μοιάζει με κουλκω-κράτος. Το μόνο πράμα που φαίνεται «σοβαρό» και είναι είναι ο τουρκικός στρατός.

«W eekend» σαν το αλλά για τον διπλα μου κι' όλους τους γείτονους. Τα «DIY shops» θα κάνουν όπως πάντα την δουλειά τους.

Είπαμε να μιλήσουμε Κοιτάξτε ιδίως... φιλώβρεξε. Επέτιση ώρα Αγγλίας. Εντάση στην Κύπρο. Τι ώρα άρχισε να ξεκινάει οι γυναίκες. Σε ποιο σημείο θα μπου; Θα τα κοιτάξουν; Και οι ο Τούρκος στρατός χι υπήκει; Άρχισα να παίζω με το ραδιόφωνο για να βρω το «BBC World Service» κατά είδηση.

Κατά τις 10.00 πήγα την Μαρίνα Μαραγκού τηλέφωνο. Ήταν κρατημένη. Δοκίμαξα για μισή ώρα. Επέτιος απάντησε «δεν υπάρχουν νεύτερας» μου λέει. Δοκίμασε το LGR (London Greek Radio - Ελληνικός Ραδιοφωνικός σταθμός Λονδίνου) «Ο Ντενκός απειλεί πως αν τολμήσουν οι γυναίκες να μπου στα κατεχόμενα θα τις χυπώσουν!»

Άρχισα να κάνω βόλτες στην κουζίνα. Δεν με χωρούσε ο τόπος. Η ψυχή μου ήταν κοινό στις γυναίκες αυτές που τόλμησαν. Βγήκα έξω για ένα περίηατο. Άχ και να μπορούσα να μπου μαζί με τις γυναίκες. Ένοιωθα να με πνίγει το παρόπινο γιατί νεσρά ήσαν τόσο κοντά τους αλλά σεμμετικά τόσο μακριά...

Χτύπη το τηλέφωνο. Η Μαρίνα μου δίνει τα ευχάρηστα νέα. «Οι γυναίκες μας έπεσαν τη γραμμή των ομήδων, και μπήκαν μέσα στην Τουρκοκρατούμενη ζώνη. Θα παραμείνουν καθιστές μέχρι τη δύση του ήλιου». Ένα φίλος διαπέρασε όλο μου το κορμί. Βοάδι 6.30 η εκφωνήτρια των ειδήσεων των BBC ακιγγέλλει: «Χίλιες (1,000) ελληνοκύπριες γυναίκες για πρώτη φορά μετά από 13 χρόνια έχουν σπάσει την Πρόσηνη Γραμμή και μπήκαν στα Τουρκοκρατούμενα εδάφη». Ακολούθησαν για λίγα δευτερόλεπτα οι σκηές της διαμαρτυρίας. Τα μάτια βούρκωσαν, το σάμα και η ψυχή γέμισαν από πληρότητα και ψιθύρισα «την επόμενη φορά θέμα μαζί σας».

Πρώι της επομένης μέρας. Έτρεξα και πήρα τις Αγγλικές εφημερίδες. Όλες διαλάουσαν το μήνυμα «Ελληνοκύπριες γυναίκες διαμαρτύρονται για την συνεχίζόμενη Τουρκική κατοχή στην Κύπρο. Για πρώτη φορά μετά από 13 χρόνια πατεία η Τουρκοκρατούμενη ζώνη». Στην δουλειά μου όλοι το έχουν βει στην τηλεόραση και με ρωτούσαν. Στη Βουλή των Κοινοτήτων στις 4 (τέσσαρες) του Δεκέμβρη έγινε συζήτηση για το κυπριακό που κράτησε πέντε (5) ώρες, η κίνηση «Οι γυναίκες επιστρέφουν» ήταν το πιο ισχυρό και το πιο πρόσφοτο στοιχείο στο 13 χρόνια της ηρικατοχής, που χρησιμοποιήσε η κοινοβουλευτική ομάδα των δημοκρατικών που υποστηρίζουν την συνένωση της Κύπρου και την ειρηνική συμβίωση των δυο κοινοτήτων.

Ενωισα περηφάνια για το κίνημα των γυναικών. Έχει πετύχει τους σκοπούς της. Μα πρέπει να συνεχίσει.

Ελένη Τρύφωνος Λονδίνο - Αγγλία

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ — Σήμερα είσοστα μάρτυρες μιας παλιμωφης κρίσης που μοσιάζει την κυπριακή κοινότητα. Κρίση που ξεκινά από τον αποπροσανατολισμό, ο οποίος αλλοτριώνει καθημερινά το λαό μας, απομακρύνοντας τον από τα πραγματικά προβλήματα του τόπου και συμβάδει στη μονιμοποίηση της κατάστασης, όπως διαμορφώθηκε μετά το ξενοκίνητο πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή.

Μπροστά σ' αυτή την κρίση και στ' αγωνιώδη ερωτήματα μας πραγματοποιήθηκε πριν μερικούς μήνες η πορεία των γυναικών προς τα τουρκοκρατούμενα εδάφη της Κύπρου. Μια πορεία που υπενθύμισε, όχι μόνο στους ξένους και στον απόδημο ελληνισμό ότι υπάρχει η διαχωριστική γραμμή κατά μήκος της πατρίδας μας, αλλά και στους ίδιους τους Κύπριους.

Η πρώτη πορεία της κίνησης «Οι γυναίκες επιστρέφουν», που έγινε στις 14 Ιουνίου 1987 δεν είχε μεγάλη απήχηση στην Ομογένεια της Αμερικής. Ίσως, γιατί δεν είχε το αποτέλεσμα της δεύτερης πορείας ή γιατί δεν δόθηκε η κατάλληλη δημοσιότητα.

Η πορεία όμως της 22ης Νοεμβρίου 1987 έγινε πολύ πιο γνωστή και σαν θέμα απασχόλησε γι' αρκετό καιρό τις καθημερινές συζητήσεις, των ομογενών. Ο ομογενειακός τύπος έδωσε μεγάλη δημοσιότητα, αρκετές μέρες πριν ακόμα πραγματοποιηθεί η πορεία.

Ο «Σύνδεσμος Ελληνίδων και Κυπρίων Γυναικών», σε συνεργασία με την Κυπριακή Ομοσπονδία Αμερικανής διοργάνωσε εκδήλωση συμπαραστάσης στις πεζοπόρες γυναίκες της Κύπρου, απέναντι από το κτίριο του ΟΗΕ στο Μανχάταν, στις 20 Νοεμβρίου.

Το ίδιο βράδυ, ο Σύνδεσμος, σε πανομογενειακή συγκέντρωση στην Αστώρια παρουσίασε από βιντοκασέτα στιγμιότυπα από την πρώτη πορεία της κίνησης «Οι γυναίκες επιστρέφουν». Στη συγκέντρωση παραβρέθηκαν αρκετοί ομογενείς, οι οποίοι ήρθαν στην Αμερική μετά την Προσφυγοποίηση τους το 1974.

Η συμμετοχή της Ελληνοαμερικανίδας Έφης Λέκκας, υποδιευθύντριας του Κέντρου Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών στο κολλέγιο Κουνς,

καθώς και της Κέθριν Πόρτερ, συζύγου του Αμερικανού βουλευτή Τζον Πόρτερ, βοήθησε ώστε το θέμα της πορείας να απασχολεί καθημερινά τις στήλες των ημερησίων ελληνοαμερικανικών εφημερίδων, όπως επίσης και τα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα.

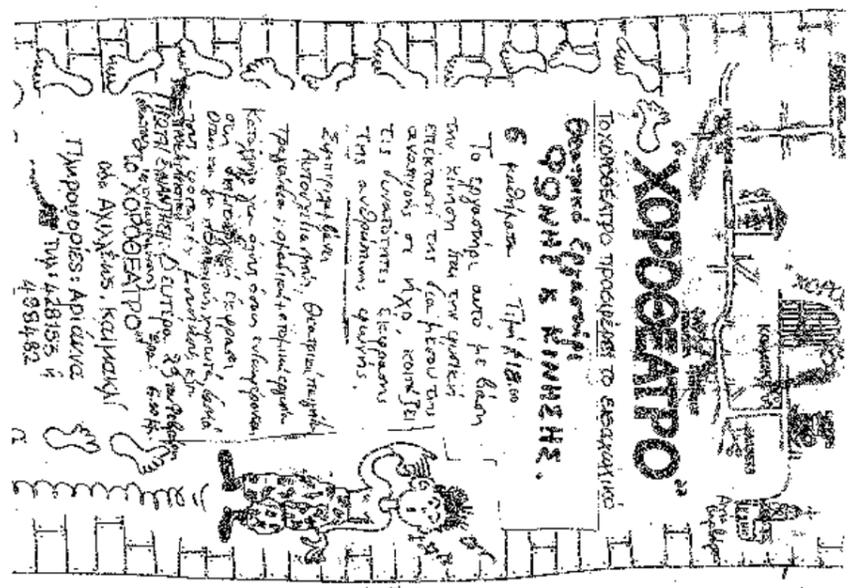
Το γενικό συμπέρασμα ήταν ότι, η πορεία των γυναικών και η επιτυχία τους να μπου στα τουρκοκρατούμενα εδάφη ενθουσίασε την ελληνοαμερικανική κοινότητα, η οποία τα τελευταία χρόνια είναι απογοητευμένη και αγανακτισμένη για την απαράδεκτη κατάσταση που επικρατεί στο εσωτερικό μέτωπο της Κύπρου. Δείγμα αυτής της απογοήτευσης ήταν η απουσία της από πολλές εκδηλώσεις που έγιναν τα τελευταία χρόνια στην Αμερική, και κυρίως στη Νέα Υόρκη, για την Κύπρο.

«Είναι γνωστό ότι η κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο, δηλαδή η έλλειψη ενότητας, η αδιαφορία του κόσμου για το εθνικό μας πρόβλημα μας δημιουργεί μεγάλα εμπόδια στην πρόοδό της. Η κυπριακή κοινότητα στην Ουάσινγκτον, μας λέει ο πρόεδρος της Παγκόσμιας Συντονιστικής Επιτροπής Κυπριακού Αγώνα κ. Φίλιπ Κρίστοφερ, ο οποίος ανασκευάζει στην πορεία των γυναικών λέει και γ' αλόγουδα.

«Η πράξη των γυναικών έγινε αφιλοφύλινα συζητιέται ξανά το κυπριακό στα γραφεία των γραμματέων, των βουλευτών και των πολιτών του Στέιτ Ντιπαρτμεντ. Η συμμετοχή της Κέθριν Πόρτερ ενόχλησε αρκετούς. Εάν γίνει μια νέα πορεία θα καταβάλουμε προσπάθειες να συμμετάσχουν Αμερικανίδες βουλευτίνας, καθώς και άλλες γυναίκες πολιτικών».

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης έδωσαν μεγάλη δημοσιότητα στην πορεία, τόσο οι εφημερίδες, όσο και τα ραδιόφωνα και οι τηλεοπτικοί σταθμοί. Εχωρήσε το εφτάσπιλο δημοσίευμα της έγκυρης εφημερίδας «Νιου Γιορκ Τάιμς» και το ρεπορτάζ του ειδησεογραφικού καναλιού CNN.

Γανίκος Ν. Παναγιώτου ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

Για μια άλλη

με αφορμή μια παρεμβάση

Με πάρα πολλή καθυστέρηση ήθελα να περάσω στη συζήτηση μ'αφορμή άρθρο των Ν. Περσιπάλ και Μ. Λιαλιώτη: "Παρέμβαση σε δύο μονολόγους" που δημοσιεύτηκε στο τμήμα του Εντός των Οχτώρων. Το άρθρο εκείνο αποτελούσε με τη σειρά του μια παρέμβαση στην αφορολογία που ανέπτυξαν οι Α. Πολίτης στην Ελλάδα και ο Οζγκιούρ στη Γαλλία Ντουζέν.

Επιγραμματικά, η θέση του Α. Πολίτη είναι ότι ιστορικά είναι οι πολίτες κι όχι οι εθνικές ομάδες, πράγμα που προσδιορίζει την ύπαρξη μίας ελευθερίας και μίας μειωμένης και του συνεπακόλουθου δικαιώματος αυτοδιάθεσης από την πλευρή της, θέση που οι Τουρκοκύπριοι αρνήθηκαν να δεχτούν.

Ο Οζγκιούρ από την άλλη επιμένει ότι οι Τουρκοκύπριοι δεν είναι μειονότητα αλλά εθνική κοινότητα με ισότιμα συνταγματικά δικαιώματα, πράγμα που οι Έλληνοκύπριοι αρνούνται να αποδεχτούν.

Συνοπτικά και πάλι, η παρέμβαση των Ν. Περσιπάλ και Μ. Λιαλιώτη συνοψίζεται στα εξής:

"Για να μπορέσουμε να ελασκήσουμε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης που αποκαλείται ο Ν. Πολίτης πρέπει να κερδίσουμε τον εμπιστοσύνη των Τουρκοκυπρίων, πράγμα που για διάφορους λόγους - λόγους (1) με το οποίο θέτουμε - δεν το καταφέραμε.

"Η αμοσπονδία δεν είναι με άδεια ανάγκη, ένας εξαναγκασμός για τους Έλληνοκύπριους. Είναι πλέον μία συναειδητή επιλογή για συνύληξη, συμφιλίωση και συνδημιουργία που θα πρέπει όμως να στηρίζεται στη δικαιοσύνη.

"Το σύνταγμα της αμοσπονδίας δεν εξοπλίζει εξυπαρχής λύση των υφιστάμενων προβλημάτων, αλλά θα είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα δουλέψουν οι ζωντανές δυνάμεις της κοινωνίας οι οποίες θα διαμορφώσουν το κοινό μας μέλλον ξεπερνώντας τα εμπόδια μέσα σε μία νέα πραγματικότητα.

Παρά την ολοφάνερη καλή θέληση τα δύο αρθρογράφων για υπέρβαση των συγκεκριμένων εμποδίων που σήμερα υπάρχουν για ένα "κοινό μέλλον", καταφεύγουν έντονα στην αφαίρεση και στην ατοχολογία, ακριβώς γιατί δεν αναλύουν το συγκεκριμένο εμπόδιο με βάση την συγκεκριμένη ιστορική πορεία και αιτιολογία.

Μία τέτοια προσέγγιση είναι αναγκαία, όχι για να καταμετρήσουν ευθύνες ή συγκαταστήματα, αλλά για να γίνει η συγκεκριμένη διάγνωση του προβλήματος και του ρόλου του καθενός για να μπορέσει να γίνει η συγκεκριμένη υπέρβαση του πέρα από γενικές ευκολολογίες.

Ταυτόχρονα οι Περσιπάλ και Λιαλιώτη είναι εντελώς ασταθείς ως προς το ποίο θα καθορίσουν το πλαίσιο του νέου Ισμοσπονδιακού γι' αυτούς) συντάγματος μέσα στο οποίο υπετίετα ότι θα κινηθούν για να δημιουργήσουν οι ζωντανές δυνάμεις της κοινωνίας. Ως γνωστό, όλα τα συνταγματολογικά σχέδια-προσχέδια "Άλιση" που συζητήθηκαν μέχρι σήμερα, είχαν "εξωτερικούς" εμπνευστές. Επειδή η σημερινή συνταγία είναι διαφορετική από εκείνη του '60 - που μπορούσε να "καλλήσει" τον άλλο στον τάφο μέσα σύνταγμα Ζαχάρι, τον "καλλήσε" μέσα σύνταγμα εμπνευσμένο της καγκελάριος των ισχυρών και σεβασμιότατο στο μόνος του Ο.Η.Ε. Ζημιό των κορών... Επειδή οι Περσιπάλ και Λιαλιώτη κανέτι στοχεύει δεν δίνουν για την διαδικασία κατοχύρωσης του νέου συνταγματικού πλαισίου, αφήνουν έντονα να εννοηθεί ότι ανακοθένται ως ελίτες τους στη σημερινή διαδικασία, δηλ.: "κάποιος" θα μας προστείουν ένα πλαίσιο και τότε οι Ε/Κ και Τ/Κ θα το συζητήσουν για να τα άρουν με τα μυστικά διαβουλεύσεις του σόφρο-δός, ετημην του κυρίαρχου κυπριακού λαού.

Αυτό δεν είναι, στην καλύτερη περίπτωση παρά ευκολολογία: 60 χρόνια χρόνια προσπάθειών από "καποιους" ενδιαφερόμετους (όποιο καπέλλο και να σηρούσαν) έπρεπε να μας είχαν κάνει τουλάχιστο πιο σκεπτικιστές σήμερα.

Από την αρχή θα πρέπει να τονισθεί ότι η τραγική κακοδομάνια του Κυπριακού λαού δεν ξεκινά επειδή ο Κυπριακός λαός έφρασε το αναφαίρετο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, αλλά αντίθετα επειδή οι πάντες γεωμετρικό του αρνήθηκαν την εφαρμογή της αρχής αυτής (που υποτίθεται ότι και ο Ο.Η.Ε. υπερασπίζεται και προωθεί μέσω του "χάρτη").

Σε μία συγκεκριμένη ιστορική

Με χαρά φιλοξενούμε την συνεργασία του Κρ. Ηλιάδη στο διάλογο γιά το "Εθνικό Ζήτημα"

Περίοδο η Ε/Κ πλειοψηφία τούπιε την "αυτοδιάθεση" με την "ένωση" που θεωρούσε τότε σαν την φυσιολογική κατάληξη της αποτίθεσης του αποικιοκρατικού ζυγού. Τότε, όπως οι παράγοντες πολιτικής δυνάμεις (ισταπερικαυμονομένοι και του ΑΚΕΛ), δέχονταν σαν πλήρως την αναπόληση των δύο εννοιών (Αυτοδιάθεση-Ένωση).

Προοπτική

σε δυο μονολόγους

Ελπίζουμε να συνεχίσουμε με διάθεση τεκμηρίωσης και σφαιρικότητας. Κ.Α.

Η συγκεκριμένη ιστορική πορεία (η οποία κάθε άλλο από παρά "άσχετη" ήταν, αφού αποσκοπούσε στην εξυπηρέτηση των Βρετανικών και Τουρκακικών συμφερόντων (αυτών που κατά πάσα πιθανότητα θα μας ξαναγγυθούν), κατάργησε τελεσίδικα πιά μετά την εισβολή την ταύπη των δύο αυτών όρων. Παρ' όλα αυτά η ουσία της αρχής της

αυτοδιάθεσης αυτής καθ' εαυτή, παρ'όλο που καταπίεσε (από φόβο της προηγούμενης τούπισης ίσως) δεν "έσβασε" πλήρως. Η θέση (...) ν'αφεθούν οι Κύπριοι να αποφασίσουν μόνοι για το μέλλον τους μακριά από ξένες επιρροές, η άλλο αποτελεί από παράφραση της επιθυμίας για εφαρμογή του κυρίαρχου και αναφαίρετου δικαιώματος των λαών γι' αυτοδιάθεση.

Στο πρόβλημα όμως μπαίνουν κι "ορισμένα" ρεύματα σκέψης που συντίουν στην υπεραπλοσύτευση και ισοπέδωση των εννοιών. Το να μιλάς για εθνολογική "πλειοψηφία" και "μειοψηφία" δεν σε κατατάσει αναγκαστικά στις τάξεις των "σωβινιστών" όπως μερίδα "προσοδευτικών" διατείνεται και θέλει να επιβάλλει. Το αριθμητικά μεγέθη μιλούν από μόνο τους και καθορίζουν την ορολογία ανάλογα και με ακρίβεια. Εξάλλου και το συστηματικό πρόγραμμα εποικισμού που η Τουρκία ακολουθεί στην Κύπρο σε η άλλο στοχεύει παρά στην ανατροπή της για αιώνες επικρατούσης δημογραφικής πραγματικότητας.

Αν ο υπερτονισμός της δημογραφικής (και εθνολογικής) πραγματικότητας αποτελεί αμάρτημα που καταχωρείται σαν "σωβινισμός", η απόκρουσή της από την άλλη είναι υποκριτική για "εξέλιωση" του "αμαρτωλού παρελθόντος" ή για την συγκάλυψη συγκεκριμένων σκοπιμοτήτων.

Η ίδια ισοπέδωση γίνεται και μεταξύ "εθνικισμού" και "σωβινισμού". Πράγματι παρατηρείται τον τελευταίο καιρό αναβίωση του εθνικισμού σαν διέξοδος από τις "φρόνιμες" στεγανές (και απελπιστικά άκαρπες και θνησιγενείς) διαδικασίες όπου όλα αυτά τα χρόνια το Κυπριακό πρόβλημα παραμένει εγκλωβισμένο (ακριβώς για να μην αποτελεί πρόβλημα).

Παρεμφετικά θα ήθελα να πω ότι ο εθνικισμός σαν γενικό πολιτικό ρεύμα απετέλεσε πραγματικότητα που άλλαξε άρδην το μέχρι τότε κυρίαρχο αποικιοκρατικό διεθνές καθεστώς στις δεκαετίες του 50-60.

Ο εθνικισμός σαν στοιχείο απελευθερωτικών-ανταποικιακών κινήσεων, εμπειρικλάει μια δυναμική που αντιστρατεύεται την διεθνή τάξη πραγμάτων και του διεθνούς καταμερισμού εργασίας που χωρίζει

την ανθρωπότητα σε εκμεταλλευτές και εκμεταλλευμένους.

Ταυτόχρονα όμως ο εθνικισμός σ'αυτή την ιστορική συγκοιλία περιέχει μεν στοιχεία μίας δυναμικής για ξεπεράσμα των ιστορικών αυτών εμποδίων, οριοθετεί όμως και ο ίδιος (εθνικισμός) τα πολιτικά όρια που τον εμποδίζουν να ξεπεραστεί: ριζικά την υφιστάμενη τάξη πραγμάτων και να ξεπεράσει τα πολιτικά εμπόδια, επιτυγχάνοντας έτσι και τη διαλεκτική σύνδεση με την υφή και οργάνωση της υπάρχουσας κοινωνικής δομής. Σήμερα, εθνοκρατο-λεωρωτικά κινήματα όπως τα Παλαιστινιακά και το Ιρλανδικό (Σημ.:) εμπειρίζουν ταυτόχρονα με τον εθνο-απελευθερωτικό χαρακτήρα τους τα στοιχεία μίας επαναστατικής κοινωνικής δυναμικής. Το μεν Παλαιστινιακό συγκροτείται με την ύπαρξη ενός τεχνητού κράτους (Ισραήλ), καθώς και μ' όλα τα μισοφροσυχάρη Αραβικά καθεστώτα της περιοχής. Πόσες μαχαίρες δεν δέχθηκαν οι Παλαιστίνιοι από τα "αδερφά" αραβικά κράτη; Οι Ιρλανδοί από την άλλη συγκροτούνται με τα κατάλοιπα μίας αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας στην καρδιά της Ευρώπης, στα τέλη του 20ου αιώνα!

Εκείνο που στην τελική ανάλυση είναι καθοριστικό στην όλη έκβαση των πραγμάτων είναι τόσο το αίσθημα της εθνικής καταπίεσης που γεννά τον εθνικισμό όσο και το πολιτικο-κοινωνικό πρόγραμμα καθοδήγησης του εθνο-απελευθερωτικού αγώνα για το ξεπεράσμα της μετέπειτα "ανεξαρτησιακής" ένταξης στο κυρίαρχο διεθνές σύστημα κατανομής της εργασίας (και της εξάρτησης).

Το ιστορικό δυστύχημα του Κυπριακού λαού ξεκινά πιά το γεγονός ότι η κοινωνική εκείνη τάξη που κυριαρχούσε σέβηκε να μονοκαλλήσει την ηγεσία του εθνο-απελευθερωτικού αγώνα για εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης ήταν και είναι ιστορικά ανικανή, πιάδον να ολοκληρώσει τον στόχο αυτό.

Οι σημερινές συνθήκες είναι εκείνες της κοινωνικο-πολιτικής πιά παρακμής της τάξης αυτής (20ος αιώνας), δηλαδή συνθήκες εντελώς διαφορετικές από εκείνες του 19ου - 19ου αιώνα που σαν ιστορικά ανελισσόμενη τάξη έπαιξε προσδευτικό ρόλο οδηγώντας στη δημιουργία ενιαίων εθνικών κρατών.

Είναι από τη μία η ιστορική αυτή ανικανότητα της Ε/Κ άρχουσας τάξης και από την άλλη η συγκεκριμένη αποικιοκρατική πολιτική του "διαίρει και βασίλευε" που δημιουργεί

γησης της συνθήκης της εθνικής αντιπροσώπευσης στη Κύπρο. Η έλλογη μερίδα αναλλακτικής πορείας άλλης από εκείνη που ήταν ιστορικά ξεπερασμένη επέτρεψε την εμπέδωση του διακομματικού μισού και την απαρξή ενός άδικου κύκλου σφαιρής που οδήγησαν στην απομόνωση της Τ/Κ μονομηνια. Κατά την πρώτη φάση της περιόδου αυτής οι Ε/Κ ήταν το πολιτικό κεντρικό στοιχείο, ενώ οι Τ/Κ απομονώνοντο στους θύλακες των κρηνοδοκίμων κάτω από την καθοδήγηση της γκυρίας και της ΤΜΤ, που επιβλήθηκε πλέον σαν ηγεσία της κοινότητας για να πάρουν την "εκδικησή" τους. Η τραγική χωρίς επιστροφή πορεία αρχίζει με την αποχώρηση των Τ/Κ από την ΠΕΟ. Οι σημειολογικοί ευχολόγοι της "αποναυπροσέγγισης" καλά είναι να κληθύνουν λίγη πίσω και ν'αναρωτηθούν τι έκαναν ή δεν έκαναν, τότε που κάποιες προοπτικές μπορούσαν να είναι βιώσιμες και πιο χειροπιαστές. Ανεξάρτητα με των τρέπο που ο Ντεκτής, η ΤΜΤ και η γκυρία εκμεταλλεύθηκαν τα γεγονότα για σκοπούς προπαγάνδας για ολοκλήρωση των δικών τους ανώτερων στόχων, είναι ανακεφαλαίως γεγονός ότι κατά την περίοδο 1963-74, η Τ/Κ κοινοότητα έζησε κάτω από ελεύθερο συνθήκες που αποτελούσαν το πιο προεφερο έδαφος για την επίτευξη των πόρο-τιέρα στόχων της γκυρίας.

Το 1963-54 οι βιοπονητές δεν περιουσιτικαν στις μάχες μεταξύ εμπλοκίων αλλά απεκτόθηκαν και σε βάρος του άδικου πληθυσμού γενικά, κορίως όμως των Τ/Κ. Ο γυρβαν ήταν δεν ήταν τότε δέκα χρόνια ήταν έκοιγε τις αφηγλήσεις για να "κατορθώματα" του Ζαυφάν ενάντια στα γυναικόπαιδα της Ομορφίας.

Η προηγουμένη σφεγή των Κοινομονοιτών στο Κίδνεμ (57) δεν αποτρέπει άλλοι για συνέχηση της βαρβαρότητας. Αποτελούν απλώς τηρηματοδότηση του μονοδρομού της μεταλλοδοξίας και του άδικου αυτοκρατοριστείας που οι Εγγλέζοι δραυολόγησαν.

Το ναπαλικό ολοκαύτωμα της Τηλλουρίας το '64, και φυσικά η μετέπειτα βαρβαρότητα του '74 σφεργισαν ανεξίτηλα την ιστορική μνήμη και χάραξαν ακόμα πιο βαθιά τις ολιάνοικτες πληγές στο σώμα του Κυπριακού λαού.

Η έλλογη μέρα ευρύτερης κοινωνικο-πολιτικής προσέγγισης που να ανόταν τους Ε/Κ και Τ/Κ εργαζομεμένους, επέτρεψε οικιαστικά την χειροαγωγή τους στο όρμη του οαβινομού, ανεξάρτητα από τους οποιουσδήποτε οραματισμούς για εθνική απελευθέρωση και ολοκλήρωση. Η Τ/Κ κοινοτητα η τυλαό κλητον σ'ένα πρώτο στάδιο η ηγεσία της χειροαποηθήσαν συναιδέρι από την Βρετανία και Τουρκία σαν τρο-

χαστήρη για οποιαδήποτε προοπτική και θα έβαζε οαμιασθήτητα το διεθνές είδος με την παροχή. Ο προαεροπαρόχος των Τ/Κ στους μηχανισμούς εδουαυτέρωσης τέτοιων προοπτικών αομιοβήτησης συμπερονητων έαυθησε από πολύ γωρλο (λογοκρατικό νομοθετικό σέμα) και συνηθέτως σε δεικτικές ααυηγή μόνο στάδιο επικουρική ααμμενεια θωπητική θέση στα Ζυρηικά κωδω-

στάδο η δημιουργία της αντ'οδρασηκής ΤΜΤ και τέλος η σημερινή ΤΔΒΚ και καθιέρωση του είδους της ΤΜΤ μέσω της συνθήκης ΒΑΡΒΑΡΟΤΗΤΑΣ (συμβολή μετακινήτη πληθυσμων ακουαμυδε, εθνικός διαχωρηθός) ή για αόνας κωρίσροχη πολιτικά Τ/Κ γυαική κό-

δρα στα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας και η μετέπειτα χειροαποηθή της από την αποκαταστατική μηχανή που στη συνέχεια επεδεινώθηκα με την καθιέρωση της αναδοσιαστικής οαβινοτικής Κεμαλικής θεωρίας (Παντουοιασμός), αποτελούσαν σοβαρά εμπόδια στον αγώνα ενός κοινού μετόπιου Ε/Κ-Τ/Κ για δημιουργία του κοινού τους μέλλοντος.

Η προκώλληση ή υπερρόσηση των θεομένων που η τεχνητή αυτή αντιπαρόταση δημιούργησε, κάθε άλλο παρά δημιουργεί πρόσφερο έδαφος για μία νέα απροσπτική και κάθε άλλο παρά ΑΣΧΕΤΗ είναι.

Το να ξεπεραδύσεις έτσι απλά με τα συγκεκριμένα προβλήματα που μία συγκεκριμένη ιστορική πορεία δημιούργησε, αποτελεί ΣΥΓΚΑΛΥΨΗ (συναιδέητη ή συναιδέητη) που κάθε άλλο συνταίνει στη δραμολότητα μεθοδεύσεων για ένα έστικό ξεπέρασμα των εμπλοκίων.

Κάτω από το βάρος και τα φως της εισβολής, υπήρξε μία έντονη τάση μεταξύ των Ε/Κ για ανδοσκοπήση αυτοκρατοική και ανατοική των εμπλοκίων του παρελθόντος για να μπορούσαμε στη συνέχεια να οριοθετήσουμε το μέλλον. Η ανδοσκοπήση αυτή ήταν αδυνηρή γιατί έγινε αρχά μέσω σε συνθήκες που επέβαλε μια κατάσταση βαρβαρότητας. Παρόλο που ταλαντεύοια η τάση αυτή ήταν πολιτικά ουιστή και αναγκαία, άν και συχνά οδήγησε σε ισοπεδύοις του τύπου "οι Τ/Κ είναι αδέρφια μας" που ααοισούν οποιαδήποτε κοινωνική προοπτική και δυναμική μέσα σ'ένα πλαίσιο εντέλως οαυοιασθηματικό. Το πόσο "αδέρφια" μπορούν οι κοινοί Ε/Κ να κωίκουαν τους Τ/Κ της φασιστικής ΤΜΤ ή αντιστροφή: πόσο "αδέρφια" κωίκουαν οι κοινοί Τ/Κ τη δική μας ΕΟΚΑ Β, είναι δύσκολο να συληφθεί. Πιο φαιτό θα ήταν ίσως ν' αναρωτηθούμε ποιοί Ε/Κ με ποιοις Τ/Κ είναι αδέρφια. Αυτό το θέμα όμως είναι ιδιαίτερο και ίσως αναλωθεί σε κάποιο άλλο άρθρο.

Προς το παρόν όμως σκείνο που είναι σημαντικό είναι ότι η ιστορική εαυνη τάση κριτικής ανάλυσης της πορείας μας χωρίς τις στενά εθνικιστικές παραπίδες του παρελθόντος δεν πραγματοποιήθηκε μέσα στον Τ/Κ προαδευτικό χώρο, ίσως γιατί πόρα η Τ/Κ ονιότητα έγινε πιο "κυρίαρχος του παιχνιδιού" και ο καταπιεστής. Είναι πάντα πιο δύσκολο όταν έχεις το "απόνε χέρι" να κάνεις κριτική ανάλυση που στο τέλος υποαυαίζει τη δική σου "κυρίαρχη" θέση. Τα ίδια δεν έπαθαν και οι Ε/Κ στην δεκαετία του '50, - κι άν δεν εργατόταν το "σοκ" της εισβολής ίσως να μην έκαναν την κριτική αυτή αναδρομή τουλάχιστον στην έκταση που την έκαναν. Η σημαία του Οζγκούρ, σε τελική ανάλυση στη "δημοκρατική" συγκάλυψη και υπερρόσηση θεομών και κοτυστούσεων που δημιουργήθηκαν κάτω από τις συγκεκριμένες αυτές συνθήκες συνθήκες της αντιπαρόθεσης (ΤΔΒΚ), συνηγορεί υπέρ της συνέχησης της βαρβαρότητας, ορα και της διακόνησης ενός άδικου κύκλου αίτητων.

Όπως και αν είναι τα προαήματα για τον Οζγκούρ (υπερόσηση) των Τ/Κ, φέδον και αντίστοιχα (ΣΗΜ. 2) από τον κατοχικό στρατό ή την ΤΜΤ η ΜΠΕΡΑΣΠΕΗ της ΤΔΒΚ και της βαρβαρότητας, εαυοεί στην τελική ανάλυση την ανάπτυξη οαβινοστικών αοιδηρότων

και τόσοαν μεταξύ των Ε/Κ. Είναι εξέλλου τουλάχιστο σέημα οέημορο να θεωρεί (και να υπερηφίζε) στην κατοική "βουλή" την "ΤΔΒΚ" σαν ιστορικά προαδευτική αναγκαιότητα - που όμως έγινε ποαγματικά δυνατή από την συντονισμένη δράση της φασιστικής Τ/Κ ΤΜΤ και του Τουρκικού μιλιταρισμού και επεκτατισμού.!

Η παραδοχή από μέρους του Οζγκούρ (παρά την αντίθεσή του) ότι οι άδικοι αποτελούν σήμερα μία ιστορικά αναπληρωπή πραγματικότητα, ή ότι η (μελλοτική) ομοσπονδία θα εδραζεται στην εθνική εαυνη χαρακτήρες των δύο γεωοαστικών περιοχών (δρα προοφινες ξεχωριστα τα σήπια μας), συνηγορεί για τη διατήρηση και όχι για την ανατροπή της βαρβαρότητας. Καταστρέφει και δεν δημιουργεί συνθήκες για ένα κοινό μέτωπο Ε/Κ και Τ/Κ. Εντέαοεται σε μία πολιτική "εκδίκησης" για το παρελθόν (63-74). Πιστέ όμως μία βαρβαρότητα δεν ααίρσει ή ανέτρεφε μία άλλη προηγουμένη βαρβαρότητα (αν πυραδοχτούμε σαν "βαρβαρότητα" την κατάσταση στην οποίαίον ζούσαν οι Τ/Κ το '63-'74).

Αν... "δεν μπορεί να νοηθεί αλυθέρους ο λαός εκείνος που καταιπάζει ένα άλλο, τότε βάβελα να

ξέρε πόσο "ελεύθερος" γιάφει ο Οζγκούρ και οι λοιποί Τ/Κ οαο-οδευτικοί. Η εμμονή του Οζγκούρ σε μία οαυοιαστικά "εκδίκηση" πολιτική, (αυτηλάνοντας έτσι με τους Τ/Κ αντιδραστητικούς κύκλους καθώ) και με την επεκτατική οαυνοική της Αγκυρας) συντελεί στην διακόνηση του κώρατος της τεχνητής αντιπαρόθεσης και του άδικου κύκλου επεκτατισμού.

Γιατί εκεί που υπάρχει κάθε ένας εδίαες και μάλιστα τόσο βάναυσα κατάφωρη όπως ααυοίοναι στην περιπτωσή μας, αρχά ή γρήγορα επήραχεται η "εκδίκηση". Είναι μέσω σε αυτό τα τάααα που η ομοσπονδία παρά συναιδέητη θαληματική εαυληγή αποτελεί για τους Ε/Κ. Ο ίδιος ο Μανκάρης μόλιςτα διακώρηξε ότι "η αποδοχή της ομοσπονδιακής λύσης αποτελεί οδυνηρή παραχώρηση". Υπάρχουν εξέλλου και εθεόσεα από τον ίδιο τον Ο.Η.Ε. (προ του '74) που επιομημύνουν το εδύνοκο της βιοσπώτητης της ομοσπονδιακής λύσης, λόγω των κυριακών μεταθών (πληθυσμιακών, γεωοραφικών, οαονομικών). Εξέλλου το γεγονός και μόνο ότι τα "προαήδεια" μιας συμβιβαστικής φόρμουλας συνταγματικής λύσης "μεγαυοεύνονται" ες γνωστές "φιλικές" κοκαλλοποιες προτού οεβρίστώον στο "μενού" του Ο.Η.Ε. κάθε άλλο παρά ενθοορυντική ενδείξη αποτελεί. Η εμπειρία της Ζυρήης ήταν μέχρι τότε αρκετά οδυνηρή να να μια κυριαδοηματαίσι έδουο Ε/Κ και Τ/Κ, όσους ενδοσφύραται για ένα κοινό μέλλον σε μία κοινή πατηάδα. Η διεξαγωγή διαπραγματεύσεων στα στεγανά της μιστικής διαπλοματίας μεταξύ των αντιδίκων εθνικών τηρημέτων της άρχουσας τάξης, εκτός του ότι αναποαόαγε και ποαλαπλόσάαζε την καχυποία και μισαλλοδοξία, δαυαίει τις πραχτικές διακωοιες που αναποαοαυοίνονται μονακά το δικαιώμα εφραογήης του δικαιώματος για αυτοαυάθεση ολιόκληρον (και όχι τεραχοσημνού) του Κυπριακού λαού.

Η μονοπώληση της διαχείρισης της μέρους του Κυπριακού λαού, από αυτούς που για πάνω από 30 χρόνια απόδεδξαν εμπρακτα την ιστορική τους αδυναμία να ξεπεραδύουν τον κύκλο της εθνικής αντιπαρόθεσης, δεν προδικάζει τίποτα το καλό για όσους οραματίζονται μία Κύπνο χωρίς οαυατοαυάδωματα του μισού.

Η προοπτική του ξεπέρασματος των σημεριών αδεδών βροκκαται στην δημιουργία των προαυθεύσεων μιας νέας κοινωνικής προοπτικής, που να μπορεί να συνενώνει και όχι να διαχωρίζει τον Κυπριακό λαό σε εθνικές πλειοψηφίες και μειοψηφίες (δωτω κι άν αυτές υπάρχουν). Το μέλλον της πορείας αυτής ανήκει στις κοινωνικές εαυνες δυνάμεις, που ανεξάρτητα από εθνική ταυτό-

τητα δεν έχουν ιστορικά αναπροοιμένα συμφέροντα. Το πραγματικό είναι ότι στην Κύπρο και από τις δύο μεριές της γραμμής του Αττίκα εαυοιασθούν οι πολιτικά οαυνομηνεια εαυνες ηγεσίες που να μπορούν να μετααυαόωον αυτή την προσπαθή σε πράξη. Ανεξάρτητα όμως από αυτή την πραγματικότητα μπορούν από τώρα να δραμολογηθούν οι ποαυοικές ααευνες διακωοιες της συνένωσης, μέρο από τις γενεολογίες τις επανοπροαέγησης". Η ααυακή ααυητήση των προαηληρότων μεταθέ των εκέλλογόμενων αναπροοαυοών Ε/Κ και Τ/Κ (αυτααυαή συνένωση), εκτός του ότι θραυκαίάνεται το

οεβρίστωμα ξενοφώρτων πλαιοών "λύσης", μπορεί να αοινοέσει πραχτικό βήμα επαναπροαέγησης. Το μέτρο αυτό ααυοεί επίσης από τον Ντεκτής τον "δικάτομα" ορατορημού της αντιπροαοαση της Τ/Κ. Ο Ντεκτής ούτε νομοθετικά γκαυαύα το δικαίωμα ααυα και οαμολογίαν των ίδιαν των Τ/Κ εαυρηζει την παρημογή του στην "έθουα" στις πηφους των εαυοίκων, έθλαθή μη Κυπρίων, και δρα αααααοιστόν των Δικαιωμάτων του Κυπριακού λαού! στα αύνολό του.

Αν πρόκειται οι δημιουργικές δυνάμεις της Κυπριακής κοινότητας να ααεργασώοον για την δημιουργία ενός μέλλοντος κοινής ααυιλίας, θα πρέπει από τώρα να στοχεύουν στο κοινό μέτωπο για την δημιουργία των προαυθεύσεων ααυών του κοινού μας μέλλοντος. Αν περιμένουμε ευχολογικά να ααυφεί αυτό όταν θα μας έχουν ήδη όωα τον "κορσά" του αντήδηματος της νέας "λύσης" που θα μας ααυομαέωον, θάνα τότε πιο ααυά για τις "ξαντανές δυνάμεις" της κοινότητας να διαμορφώον το κοινό μας μέλλον. Το μέλλον μας θα είναι ήδη υποθεκωμένο.

Καόςς είναι να θεωρηθώμε Ε/Κ και Τ/Κ όα εμώοα αρκετό ανήλκες για να πάρουμε κυριαρχικά την τύχη μας στα δικά μας χέρια. Οι "ξαντανές δημιουργικές δυνάμεις" θα πρέπει να το αντιληθώομε αυτό τώρα κι'όχι μετά. Διαφανετικά φοβόμα πως ο κύκλος των αφατος και της αντιπαρόθεσης στις ζωικές αυτές συντααυόμενες της Ανατολικής Μεσογείου, θα συνεχισθεί, με ή χωρίς ένα νέο δαυο σύνταγμα.

Η σημαία του Οζγκούρ, σε τελική ανάλυση στη "δημοκρατική" συγκάλυψη και υπερρόσηση θεομών και κοτυστούσεων που δημιουργήθηκαν κάτω από τις συγκεκριμένες αυτές συνθήκες συνθήκες της αντιπαρόθεσης (ΤΔΒΚ), συνηγορεί υπέρ της συνέχησης της βαρβαρότητας, ορα και της διακόνησης ενός άδικου κύκλου αίτητων.

Ποια και αν είναι τα προαήματα για τον Οζγκούρ (υπερόσηση) των Τ/Κ, φέδον και αντίστοιχα (ΣΗΜ. 2) από τον κατοχικό στρατό ή την ΤΜΤ η ΜΠΕΡΑΣΠΕΗ της ΤΔΒΚ και της βαρβαρότητας, εαυοεί στην τελική ανάλυση την ανάπτυξη οαβινοστικών αοιδηρότων

και τόσοαν μεταξύ των Ε/Κ. Είναι εξέλλου τουλάχιστο σέημα οέημορο να θεωρεί (και να υπερηφίζε) στην κατοική "βουλή" την "ΤΔΒΚ" σαν ιστορικά προαδευτική αναγκαιότητα - που όμως έγινε ποαγματικά δυνατή από την συντονισμένη δράση της φασιστικής Τ/Κ ΤΜΤ και του Τουρκικού μιλιταρισμού και επεκτατισμού.!

Η παραδοχή από μέρους του Οζγκούρ (παρά την αντίθεσή του) ότι οι άδικοι αποτελούν σήμερα μία ιστορικά αναπληρωπή πραγματικότητα, ή ότι η (μελλοτική) ομοσπονδία θα εδραζεται στην εθνική εαυνη χαρακτήρες των δύο γεωοαστικών περιοχών (δρα προοφινες ξεχωριστα τα σήπια μας), συνηγορεί για τη διατήρηση και όχι για την ανατροπή της βαρβαρότητας. Καταστρέφει και δεν δημιουργεί συνθήκες για ένα κοινό μέτωπο Ε/Κ και Τ/Κ. Εντέαοεται σε μία πολιτική "εκδίκησης" για το παρελθόν (63-74). Πιστέ όμως μία βαρβαρότητα δεν ααίρσει ή ανέτρεφε μία άλλη προηγουμένη βαρβαρότητα (αν πυραδοχτούμε σαν "βαρβαρότητα" την κατάσταση στην οποίαίον ζούσαν οι Τ/Κ το '63-'74).

Αν... "δεν μπορεί να νοηθεί αλυθέρους ο λαός εκείνος που καταιπάζει ένα άλλο, τότε βάβελα να

οεβρίστωμα ξενοφώρτων πλαιοών "λύσης", μπορεί να αοινοέσει πραχτικό βήμα επαναπροαέγησης. Το μέτρο αυτό ααυοεί επίσης από τον Ντεκτής τον "δικάτομα" ορατορημού της αντιπροαοαση της Τ/Κ. Ο Ντεκτής ούτε νομοθετικά γκαυαύα το δικαίωμα ααυα και οαμολογίαν των ίδιαν των Τ/Κ εαυρηζει την παρημογή του στην "έθουα" στις πηφους των εαυοίκων, έθλαθή μη Κυπρίων, και δρα αααααοιστόν των Δικαιωμάτων του Κυπριακού λαού! στα αύνολό του.

Αν πρόκειται οι δημιουργικές δυνάμεις της Κυπριακής κοινότητας να ααεργασώοον για την δημιουργία ενός μέλλοντος κοινής ααυιλίας, θα πρέπει από τώρα να στοχεύουν στο κοινό μέτωπο για την δημιουργία των προαυθεύσεων ααυών του κοινού μας μέλλοντος. Αν περιμένουμε ευχολογικά να ααυφεί αυτό όταν θα μας έχουν ήδη όωα τον "κορσά" του αντήδηματος της νέας "λύσης" που θα μας ααυομαέωον, θάνα τότε πιο ααυά για τις "ξαντανές δυνάμεις" της κοινότητας να διαμορφώον το κοινό μας μέλλον. Το μέλλον μας θα είναι ήδη υποθεκωμένο.

Καόςς είναι να θεωρηθώμε Ε/Κ και Τ/Κ όα εμώοα αρκετό ανήλκες για να πάρουμε κυριαρχικά την τύχη μας στα δικά μας χέρια. Οι "ξαντανές δημιουργικές δυνάμεις" θα πρέπει να το αντιληθώομε αυτό τώρα κι'όχι μετά. Διαφανετικά φοβόμα πως ο κύκλος των αφατος και της αντιπαρόθεσης στις ζωικές αυτές συντααυόμενες της Ανατολικής Μεσογείου, θα συνεχισθεί, με ή χωρίς ένα νέο δαυο σύνταγμα.

στις οποίες τα κινήματα αυτά κάποι-
τα καταφέρνουν. Αντίθετα: κανείς
δεν χάνει ευκαιρία να δηλώνει την
χωρίς όρους υποστήριξη του στα
εθνικιστικά αυτά κινήματα.

Στην Κύπρο υπάρχει δυστυχώς
στο ελεύθετο σημείο να χαρακτη-
ριστεί από μερικούς (φυσικά) προς
το παρόν, ο τρόπος της επι-
στολής σαν "αβηνισμός" (sic).
Δύο μέτρα δύο σταβιά... είναι πάλι
υπόλογο να υποστηρίξεις τανασι-
στα δικαιώματα των Παλαιστινίων
απέναντι των Κυπρίων προσφύγων!

ΣΗΜ. 2

Οι "προσδεδεικτοί" ΣΚ αρειδότες
του Ούγκιουρ συχνά αναφέρουν το
"σχημάτιμα" αυτό. "Εξέρχον" ότι
βασικές πολιτικές-κοινωνικές ΑΓ-
ΚΕΣ δεν υποστηρίζονται ευκαισιακά,
ανάλογα με τις περιστάσεις, ΑΛΛΑ
ΠΑΝΤΟΤΕ και ανεξάρτητα από τις
ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΤΗΤΕΣ. Καθόλου δεν
παράγουμε όμως τις απαραίτητες
αντιδράσεις. Διότι η τακτική προ-
σφυγή ανάλογα με τις συνθήκες,
κ' ἄλλο η στρατηγική εργατιάλεξη
αργών.

Είναι επίσης "παράδοξο" που ο
Ούγκιουρ δέχεται την αρχή της
χωριστής εφαρμογής της Αρχής της
Αυτοδιάθεσης για την Τ/Κ μειο-
νότητα, δεν διασφαρίζει όμως κάτι
τέτοιο για τους Κούρδους της
Τουρκίας. Δύο μέτρα και δύο
σταβιά; ...

ΣΗΜ. 3

Το άρθρο αυτό γράφηκε προ-
τού ανακοινωθεί η "κατάδικη" του
Ούγκιουρ για "εξέγερση" του Ισρα-
ηλίου, που υποχρεώνει τον Ού-
γκιουρ σε καταβολή αστυνομικού
χρηματικού προστίμου. Η τυχόν κα-
ταβολή του προστίμου αυτού κα-
θιστά προβληματική και ίσως μά-
λιστα οδηγεί στην αναστολή της
λειτουργίας της "Γιωνή Ντουζέν"
που θαναγκάζεται να πουλήσει τα
μηχανήματά της για να πληρώσει το
βαρυστό πρόστιμο.

Πιστεύουμε στην χωρίς προαχα-
ρήσεις και υποκοινικές ωριοποιή-
σεις συζήτηση εκεί που υπάρχει
διαφωνία αρχών. Πιστεύουμε όμως
ταυτόχρονα στην χωρίς όρους

υπερόπηση των δημοκρατικών
ελευθεριών, στην προκαταρκτική περι-
πτωση στην ελευθερία έκφρασης
του Ούγκιουρ και της "Γιωνή Ντου-
ζέν". Η υποστήριξη αυτή όμως κάθε
άλλο παρά επιβάλλει την "εκδημο-
κρατικοποίηση" ενός κατοχικού κα-
θεσιστάτος-μαριονέτας. Αντίθετα, επι-
βάλλει τη διάλυση του, και μάλιστα
το γρηγορότερο δυνατό. Δεν μπορεί
να υπάρξει βραβρότητα με "α-
βρόπινο πρόσωπο".

ΣΗΜ. 4

Εναδιαβάζοντας το άρθρο βλέ-
πω ότι σε μερικά σημεία ξεφεύγει
κάπως από το να είναι μία απάντη-
ση στους Περιεπιάνη-Λυσίτη. Μπο-
ρεί λοιπόν να λεχθεί ότι η αρχική
πρόθεσή μου γι' αυτή την απάντηση
επεκτάθηκε και σ' άλλα σημεία για
ανάπτυξη / ευτοπισμό και άλλων
σχετικών θέσεων.

Χρησιος ηλιασής

Πέρα από τα διάφορα τοπι-
κιστικά ή εθνικιστικά δι-
σθήματα, και πέρα από τον
οποιοδήποτε χώρο αναφο-
ρας που ο καθένας μας ορί-
ζει, υπάρχει κάτι πολύ σί-
γουρο: Η γη είναι στρογγυλή.
Στρογγυλή, και συνεπώς
συγκεκριμένη και με όρια
που μπορούμε να διαπιστώ-
σουμε. Αν θεωρήσουμε επί-
σης πως η ενέργεια και η
ύλη είναι και αυτές μετρήσι-
μες και περιορισμένες, μπο-
ρούμε αρκετά βάσιμα να
ονομάσουμε την γη ένα
«κλειστό σύστημα». (Όχι βέ-
βαια με αυστηρότητα γιατί
θα ήταν άστοχο να παραλέ-
ψουμε εξωτερικές επιδρά-
σεις όπως την ηλιακή ενέρ-
γεια). «Διαστημόπλοιο Γη»
την είχε ονομάσει κάποιος
οικονομολόγος και πιστεύω
πως αυτή η περιγραφή βοή-
θά στην κατανόηση του όρου
κλειστό σύστημα που χρησι-
μοποιώ σε αυτό το άρθρο.

Αυτό λοιπόν το κλειστό σύ-
στημα που λέμε γη, μπορεί
να λειτουργεί και να επιβί-
νει αυτόνομα όπου η φύση
αφήνεται να δουλεύει ελεύ-
θερα με βάση τους δικούς
της νόμους, που σε αντίθεση
με τους ανθρώπινους είναι
μέρος του συστήματος και
είναι μια φυσιολογική βοή-
θεια στη λειτουργία του. Ο
άνθρωπος είναι βέβαια και
αυτός ένα δημιούρημα της
φύσης αλλά έχει απ' όλα τα
ζωντανά μια μοναδική επι-
σημεία: Την κυριαρχία πάνω
στην φύση, την εκμετάλλευ-
ση όλων των φυσικών πόρων
για αποκλειστική ικανοποίη-
ση των δικών του αναγκών,
λίγες από τις οποίες θεω-
ρούνται απόλυτα φυσιολογι-
κές — με τα κριτήρια των
υπόλοιπων ζωντανών τουλά-

χιστο. Ο άνθρωπος ξεφεύγει
από την φυσιολογική πορεία
του συστήματος, βάζει τον
εαυτό του πάνω σε κάποιο
ξεχωριστό βήθρο απ' όπου
προσπαθεί να συντονίζει και
να ελέγχει την πορεία της
φύσης με μοναδικό σκοπό
την ικανοποίηση των δικών
του αναγκών.

Μερικές απ' αυτές τις
ανάγκες ικανοποιούνται μό-
νο για να δημιουργηθούν
περισσότερες, που οδηγούν
σε αύξηση του ρυθμού εκ-
μετάλλευσης της φύσης, και
τελικά σε ένα φαύλο κύκλο
δημιουργίας και ικανοποίη-
σης αναγκών με μοναδικό
σίγουρο αποτέλεσμα την κα-
ταστροφή του φυσικού περι-
βάλλοντος.

Με την εξέλιξη μέσα
στους αιώνες φτάσαμε σε
μια χωρίς προηγούμενο εκ-
μετάλλευση της φύσης που
αναμένεται να συνεχιστεί με
ακόμα πιο αυξανόμενο ρυ-
θμό, αφού οι άνθρωποι
αριθμοί ογκούνται, αλλά κυ-
ρίως γιατί η νοστροπία και η
σκέψη των ανθρώπων δεν
φάνεται να αλλάζουν. Ανα-
φέρομαι συγκεκριμένα στην
σημερινή έκφραση αυτού
του τρόπου σκέψης που εκ-
φράζεται στον μοντέρνο
«οικονομικό άνθρωπο». Ο
«οικονομικός άνθρωπος» εί-
ναι αυτός που κυριαρχεί σε
αυτό τον πλανήτη, έστω και
αν υπάρχουν και κοινωνίες
με εντελώς διαφορετικό τρό-
πο σκέψης. Στο Νεπάλ για
παραδειγμα δεν έχουν εν-
νοια οι λέξεις «υπερκατανα-
λωτισμός» ή «παραγωγικό-
τητα», γιατί απλά οι άνθρωποι
δεν τις έχουν εντάξει μέσα
στον δικό τους τρόπο σκέ-
ψης. Για μας, τους πολιτισμέ-
νους με τον δυτικό τρόπο
σκέψης, ίσως να φαίνεται
εκπληκτικό, ίσως και να νο-

μάζουμε εκείνους τους αν-
θρώπους σκληρούς και να λέ-
με πως δεν δίνουν πενήταρα,
γιατί απλά δεν συμπεριζόν-
ται την δική μας νοστροπία,
και το συνεχές τρέξιμο και
αγώνα για να ικανοποιηθεί
αναγκών που ποτέ δεν τε-
λειώνουν.

Ο «Οικονομικός άνθρο-
πος» λοιπόν, είτε ζει σε κα-
πιταλιστικό, είτε σε σοσιαλι-
στικό σύστημα εκφράζει μια
συγκεκριμένη νοστροπία —
πάντα σε σχέση με την φύση
— που οδηγεί σε ανεξέλεγκ-
τη εκμετάλλευση και κατα-
στροφή του φυσικού περι-
βάλλοντος. «Οικονομικός
άνθρωπος» είναι αυτός που
τρέχει σε κάποιο ξεπούλημα
για να ικανοποιήσει κάποια
του ανάγκη με λιγότερα λε-
φτά — ανάγκη που μπορεί να
δημιουργήθηκε από το ίδιο
το ξεπούλημα. Είναι ακόμα
«οικονομικός άνθρωπος»
εκείνος που παράγει 10
πληρώνεται για 5 και νοιώθει
την ανάγκη να επαναστατή-
σει για να εισπράττει και τα
10. «Οικονομικοί άνθρωποι»
είμαστε τελικά όλοι εμείς
που τυπποιούμε τις μέρες
μας και ζούμε σε μια αγώ-
δη ρουτίνα με την δικαιολο-
γία της «ανάγκης για ικανο-
ποίηση των αναγκών μας».

Το διαστημόπλοιο Γη
λοιπόν, ελέγχεται από τους
οικονομικούς ανθρώπους
που δημιουργούν οικονομι-
κά συστήματα που τους εκ-
φράζουν. Το περιβάλλον το-
ποθετείται και αυτό σε κάθε
δοσμένο οικονομικό σύστη-
μα, γιατί δεν μπορεί να γίνει
απόρριψη που ανακυκλώ-
νεται από τον ίδιο τον παρα-
γωγό/καταναλωτή, τον άν-
θρωπο. Σε ορισμένες χώρες
η διαδικασία της ανακύκλω-
σης γίνεται με πολύ προχω-
ρημένο και συστηματικό τρό-
πο, αλλά αναπόφευχτα το
περιβάλλον δέχεται τελικά
ένα τεράστιο όγκο απορριμά-

1) Προσφέρει όλες τις
απαραίτητες πρώτες ύλες
για την διαδικασία
παραγωγής-καταναλώσης.
2) Προσφέρει όλες τις

απαραίτητες «φιλικολογί-
σεις» για την πιο πάνω διαδικα-
σία π.χ. καθαρός αέρας ή
θάλασσα (για τις μεταφορές).

3) Τελικά χρησιμοποιείται
σαν ένας «περιβαλλοντικός
κάλαθος αχρήστων» αφού
σχηθόντες απορρίβει η δια-
δικασία παραγωγής-
καταναλώσης καταλήγει
αναπόφευχτα πίσω στο περι-
βάλλον.

Δεν χρειάζεται βέβαια βα-
θεία οικονομική ανάλυση για
να αντιληφθούμε πως κάθε
ένας από τους τρεις τρό-
πους προσφοράς του περι-
βάλλοντος καταλήγει στην
μόλυνση και καταστροφή
του. Η μεγαλύτερη κατα-
στροφή και μόλυνση είναι
φυσικό αποτέλεσμα του ση-
μείου -3- δηλαδή η μετα-
τροπή του περιβάλλοντος σε
«περιβαλλοντικό κάλαθο
αχρήστων». Εφόσον δεν
έχουμε αποφασίσει την με-
ταφορά οποιονδήποτε αχρή-
στην σε άλλους πλανήτες,
είναι άμωση και υποχρεωτική
συνέπεια τα απορρίμματα
της παραγωγής και κατανα-
λώσης να καταλήγουν σε κά-
ποιο σημείο του περιβάλ-
λοντος. Αυτή η απόρριψη
εκφράζεται, για παράδειγμα,
στην παραγωγή με το κλίμα
άνθρακα ή πετρελαιοειδών και
στην ίδια την καταναλώση με
παρόμοιο τρόπο, για παρά-
δειγμα, καύσιμα αυτοκινή-
των. Ό,τι περισσεύει από τα
γεύματά μας, ό,τι πετάμε στο
γυαφείο, η χτεσινή εφημερί-
δα, είναι όλα παραδείγματα
απόρριψης στο περιβάλλον
γιατί απλώς στα αποφασί-
ζουμε πως είναι πλέον
άχρηστα για μας. Υπάρχει βέ-
βαια ένα κλάσμα αυτής της
απόρριψης που ανακυκλώ-
νεται από τον ίδιο τον παρα-
γωγό/καταναλωτή, τον άν-
θρωπο. Σε ορισμένες χώρες
η διαδικασία της ανακύκλω-
σης γίνεται με πολύ προχω-
ρημένο και συστηματικό τρό-
πο, αλλά αναπόφευχτα το
περιβάλλον δέχεται τελικά
ένα τεράστιο όγκο απορριμά-

ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΜΑΓΙΕΣ

Διάρια
απόλυτης
πρωτότυπη
παραγωγή
δυσπρόσπευ-
στης αδιάβλητης
συνεπιδοτικής
προστασίας ορεινών
απόγειων περιοχών
παρασκευασμένης
με φυσική απόδοση επαρκών
διαφορών προβάλλει
δοσολογισμένης
επιτοκομικής
φροντισμένης
καλλιέργειας
27%

ΔΙΑΤΗΜΟΠΛΟΙΟ ΓΗ

στην αγορά

δημ. αεβέρη 29
λευ κοπία
τηλ: 456958

Αγγειοπώληση

1. Κούλου στη Λαϊκή Γειτονιά
τηλ: 468977

Όλα τα προϊόντα μας
κατασκευάζονται από εμάς
Μία αντιπροσωπευτική σύλλογή
της κυπριακής αγγειοπλαστικής
η οποία αναματίζεται πάλια
ερευνας και ανανέωσης με
σφραγισμένη παραδοσης

Μαγειρική

Πηραιώς 10
τηλ: 478420

Απέγναι από το πάροκι του
παιλιού άδραχίου

Μαγειρική για
όσους βρατούν τζάι όσους
έβραστουν

Καθημερινά

Αγγειοπώληση

Όλα τα προϊόντα μας
κατασκευάζονται από εμάς
Μία αντιπροσωπευτική σύλλογή
της κυπριακής αγγειοπλαστικής
η οποία αναματίζεται πάλια
ερευνας και ανανέωσης με
σφραγισμένη παραδοσης

Μαγειρική

Πηραιώς 10
τηλ: 478420

Απέγναι από το πάροκι του
παιλιού άδραχίου

Μαγειρική για
όσους βρατούν τζάι όσους
έβραστουν

Καθημερινά

Αγγειοπώληση

Όλα τα προϊόντα μας
κατασκευάζονται από εμάς
Μία αντιπροσωπευτική σύλλογή
της κυπριακής αγγειοπλαστικής
η οποία αναματίζεται πάλια
ερευνας και ανανέωσης με
σφραγισμένη παραδοσης

Μαγειρική

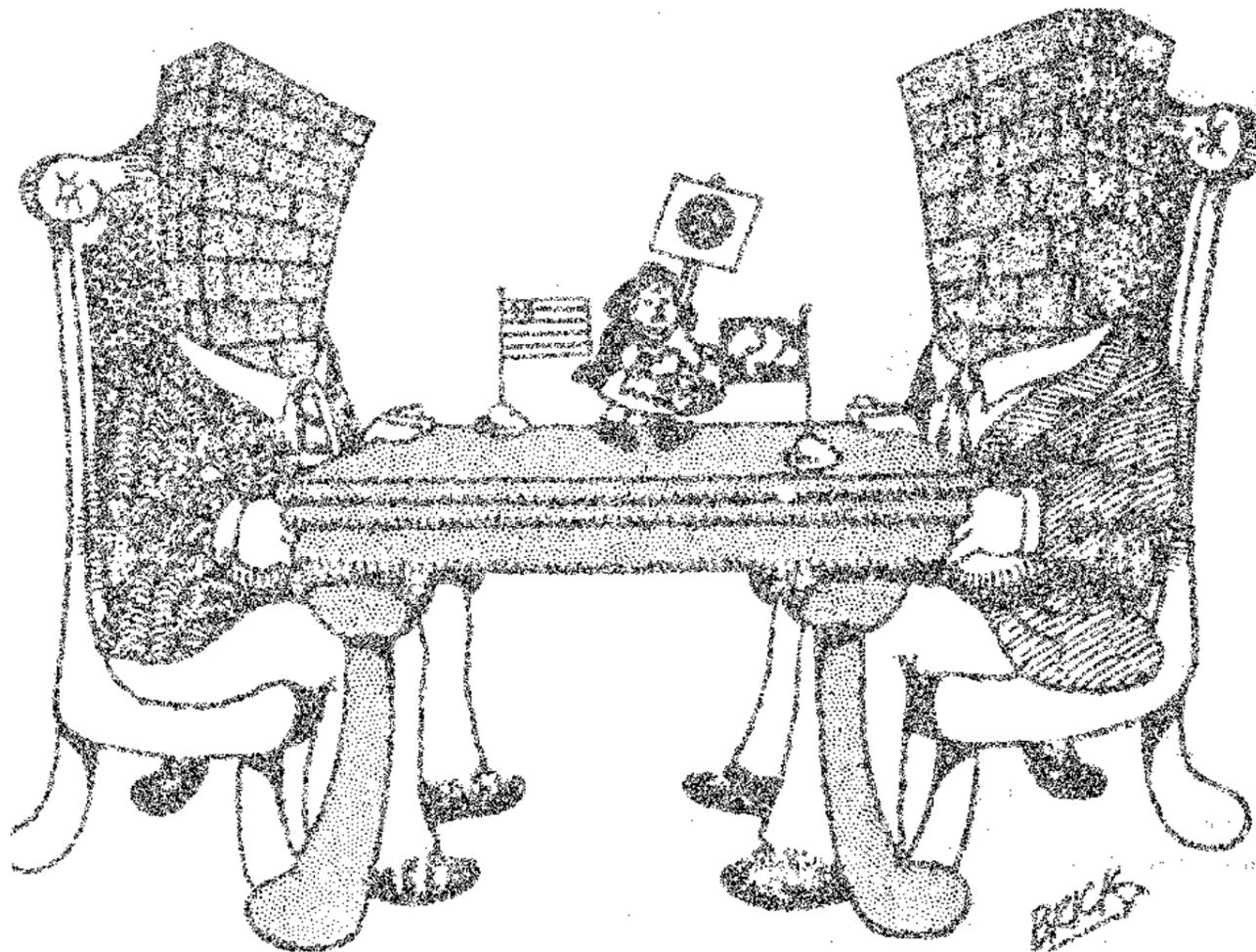
Πηραιώς 10
τηλ: 478420

Απέγναι από το πάροκι του
παιλιού άδραχίου

Μαγειρική για
όσους βρατούν τζάι όσους
έβραστουν

12

13

των. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του όγκου απορριμμάτων είναι αυτό που γενικά ονομάζουμε «μόλυνση του περιβάλλοντος».

Εδώ βέβαια θα πρέπει να είμαστε προσεγτικοί στην χρησιμοποίηση των διαφόρων εννοιών. Είναι για παράδειγμα, τα χαρτιά που πετούν οι ασυνείδητοι οδηγοί στον δρόμο Λευκωσίας-Λεμεσού μόλυνση, ή είναι ο ίδιος ο δρόμος και τα αυτοκίνητα μόλυνση;

Για τον οικονομικό άνθρωπο βέβαια η λύση είναι εύκολη. Η μόλυνση του περιβάλλοντος εκφράζεται σαν το απαραίτητο αποτέλεσμα, το απαραίτητο «αχρησιμο υλικό» που προκύπτει από την διαδικασία παραγωγής-κατανάλωσης.

Η μόλυνση του περιβάλλοντος μπορεί όμως να εξηγηθεί και διαφορετικά. Για την Ουσική αποκαλεί μια μακρά διαδικασία μεταποίησης μορφών ύλης ή ενέργειας σε άλλες μορφές ύλης ή ενέργειας. Για συγκεκριμέ-

να η θερμодυναμική διαδικασία πώς τίποτα δεν χάνεται στον κόσμο, πώς δεν υπάρχει έννοια «καταστροφής» ύλης ή ενέργειας, παρά μια συνεχής μεταβολή μορφής. Σαν αποτέλεσμα πρέπει κάπου να συγκεκριμενοποιήσουμε μια ισορροπία, μια φυσικολογική συνάρτηση της οποίας τα δυο μέρη πάντα ισούνται. Η ισορροπία αυτή μπορεί να εκφραστεί ως εξής: Η συνολική εξαγωγή ύλης και ενέργειας από το περιβάλλον θα πρέπει να ισούται με την συνολική πρόσληψη τελικού καταναλωτικού προϊόντος συν τις οποιαδήποτε απορρίψεις ύλης και ενέργειας που συνβηκαν στην διάρκεια της μεταποίησης. Αφού λοιπόν:

1. Τίποτα δεν χάνεται.
2. Όλα καταλήγουν πίσω στο περιβάλλον, και
3. Θεωρούμε μέρος ή όλη την ποσότητα απορριμμάτων σαν μόλυνση, τότε θα υποθέσουμε να υποθέσουμε πως δεν θα υπήρχε πρόβλημα μόλυνσης

αν το περιβάλλον μπορούσε να απορροφήσει όλο τον όγκο της απόρριψης. Εδώ βέβαια μπαίνει και ο παράγοντας χρόνος που λέει πως τα πάντα αργά ή γρήγορα ανακυκλώνονται και επιστρέφουν στο περιβάλλον. Γενικά όμως μπορούμε να πούμε πως υπάρχει κάπου ένας συντελεστής απόρριψης που γεννά η διαδικασία της παραγωγής/κατανάλωσης, που έρχεται σε αντίθεση με ένα συντελεστή απορρόφησης/ανακύκλωσης από το περιβάλλον, σε κάθε δεδομένη στιγμή. Αν ο πρώτος συντελεστής είναι μεγαλύτερος από τον δεύτερο, είναι αυτονόητο πως θα αντιμετωπίσουμε αυξανόμενο περιβαλλοντικό πρόβλημα — με δυο λόγια το περιβάλλον δεν θά-ναι πια σε θέση να απορροφήσει τα οποιαδήποτε απορρίμματα που του φορτώνουμε.

Πέρα από τα ανθρώπινα πλάγια, μέσα στην ίδια την φύση η ανακύκλωση της ύλης είναι ένας καθημερινός νόμος. Τα φύλλα των

δέντρων πέφτουν στην γη και χρησιμοποιούνται σαν λίπασμα για την ανάπτυξη του ίδιου του δένδρου. Η ανακύκλωση είναι τελικά μέρος οικολογικού συστήματος. Αυτό όμως είναι αδύνατο να συμβεί μέσα σε οποιοδήποτε οικονομικό σύστημα για ένα πολύ σοβαρό λόγο: Μέσα στην οικονομική μας σκέψη και τα μοντέλα που γενιούνται απ' αυτή δεν υπάρχει ο παράγοντας της «μόλυνσης», της «απόρριψης», ή της «ανακύκλωσης». Μπορούμε σαν συνέπεια — με αρκετή ασφάλεια πιστεύω — να υποστηρίξουμε και την άποψη πως η ισορροπία του οικολογικού συστήματος είναι αδύνατο να πετύχουμε μια ισορροπημένη και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη σε σχέση και κατ' αναλογία με την φυσικολογική ισορροπία του περιβάλλοντος.

Οι πιο πάνω σκέψεις μας οδηγούν σε δυο πολύ ση-

μαντικά συμπεράσματα:

1) Υπάρχει ένα οριστικό μακροπρόθεσμο(;) τέλος στην οικονομική δραστηριότητα, όταν πια θα τερματιστούν όλα τα αποθέματα πρώτων υλών της γης, και θα μηδενιστούν οι μηχανισμοί ανακύκλωσης του περιβάλλοντος.

2) Εφόσον συνεχίζεται, η οικονομική διαδικασία της παραγωγής-κατανάλωσης οδηγεί αναπόφευκτα σε ένα συνεχώς επιδυνάμωμο πρόβλημα μόλυνσης του περιβάλλοντος. Πρόβλημα που σε ορισμένες περιοχές έχει γίνει τόσο σοβαρό που πήρε την μορφή «κλιματιστικής κρίσης». Το περιβάλλον νεκρώνεται, τα απορρίμματα αυξάνονται, η ανάγκη ανακύκλωσης αυξάνεται ενώ η δυνατότητα ανακύκλωσης μειώνεται ή τελικά μηδενίζεται. Αποτέλεσμα: Τερματίζεται η ύπαρξη των συνθηκών για την

επιβίωση οποιασδήποτε «ζώσης».

Η διαδικασία είναι τόσο καταστροφική όσο και νομοτελειακή. Υπάρχουν όμως και δυνατότητες επέμβασης έστω και για την καθυστέρηση αυτής της πορείας. Οι επεμβάσεις μπορούν να γίνουν πάνω στους δυο συντελεστές:

α) Συντελεστής απορρόφησης/ανακύκλωσης από το περιβάλλον. Αν μπορούσε να αυξηθεί ο συντελεστής αυτός θα είχαμε μια βελτίωση στην κατάσταση. Έχει όμως ήδη αποδειχτεί πως το έδαφος δεν μπορεί να διαλύσει όλο και περισσότερους τό-νους σκουπιδιών, και πως η ατμόσφαιρα δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα με τα συνεχώς αυξανόμενα καυσαέρια. Είναι κατά συνέπεια η επέμβαση αυτή θεωρητικά υόνο και δεν μπορεί να επηρεάσει στην πράξη το μοντέλο.

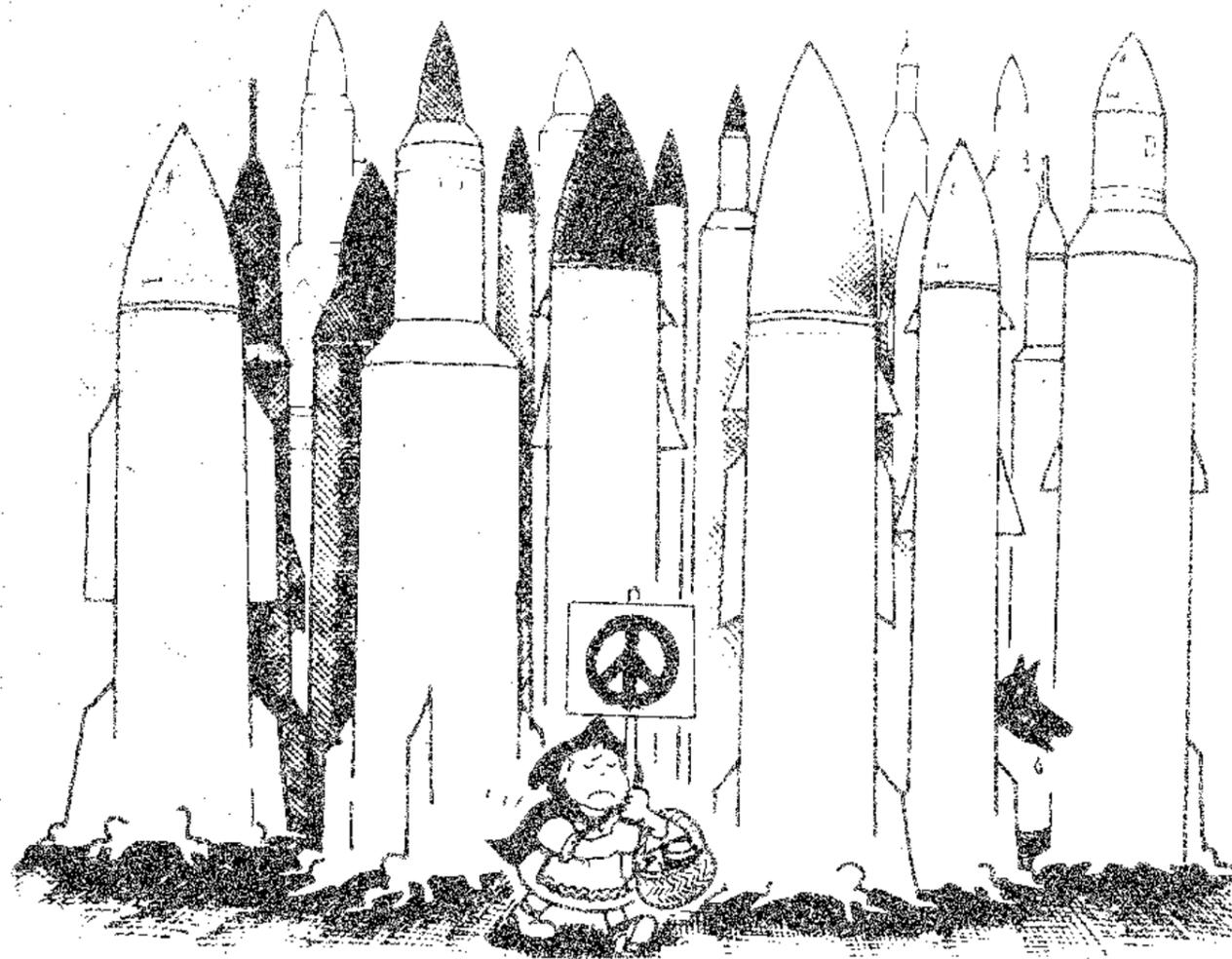
β) Συντελεστής εκμετάλλευσης του περιβάλλοντος/απόρριψης. Η μείωση του συντελεστή αυτού σημαίνει πολλά για το μοντέλο, για τον οικονομικό άνθρωπο γενικά. Συνεπάγεται μείωση των αναγκών, και δραστηριοτήτων του, συνεπάγεται μια ριζική διαφοροποίηση στους κανονισμούς και την σκέψη πίσω από το μοντέλο μέσα από το οποίο λειτουργεί ο οικονομικός άνθρωπος. Το μοντέλο όμως αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικά αποτελέσματα από αυτά που περιγράφηκαν πιο πάνω δηλ. το μακροπρόθεσμο τέλος της οικονομικής ανάπτυξης, και το συνεχώς αυξανόμενο πρόβλημα μόλυνσης μέχρι αυτό το τέλος.

Οι επεμβάσεις μπορούν μόνο να καθυστερήσουν την καταστροφική κατάληξη — δεν μπορούν να την αποτρέψουν.

Τρίτος τρόπος υπάρχει: Η ολοκληρωτική αλλαγή και απόρριψη του σημερινού συστήματος με ταυτόχρονη αντικατάστασή του από κάποιον που θα δουλεύει μέσα στη φύση και θα περιλαμβάνει την φύση, και που οποιαδήποτε αποτελέσματα ή συνέπειες πάνω στην φύση δεν είναι μια περιθωριακή συνέπεια, αλλά θα είναι μια εσωτερική-λειτουργική συνέπεια με επιπτώσεις πάνω στο μοντέλο και τον άμεσα επηρεαζόμενο: τον άνθρωπο.

Είναι όμως δυνατόν ο «μη οικονομικός άνθρωπος»; Και αν ναι, υπάρχει τρόπος και χρόνος για ανατροπή του σημερινού συστήματος;

Και αν, και όταν γίνει αυτό κατορθωτό πως φύση και ποιο περιβάλλον θάχει απομείνει για να προστατευτεί;

Βιολογικές καλλιέργειες

(μια από τις πρώτες προσπάθειες στη Κύπρο)

Ο Νικόλας Κανάρης και ο Σοφοκλής Μεγαηλίδης μίλησαν μαζί μας για την βιολογική γεωργία. Είναι και οι δύο τους φημισμένοι γεωπόνοι στη Γερμανία. Μέσα στα πλαίσια των σπουδών τους επέστρεψαν για ένα χρόνο στη Κύπρο και ασχολήθηκαν με τη βιολογική καλλιέργεια στη Δένεια.

«Εντός»: Ποιος ο σκοπός της εμπειρίας σας στη Δένεια;

Σοφοκλής: Ο βασικός μας σκοπός ήταν να δούμε τι υπάρχει στη χώρα μας προς αυτή την κατεύθυνση και να δούμε τι μπορεί να γίνει για την εφαρμογή της βιολογικής καλλιέργειας. Υπόψη ότι βλέπουμε τη βιολογική καλλιέργεια, όχι μόνο σαν μια δουλειά αλλά και σαν ένα τρόπο ζωής.

«Εντός»: Δηλαδή δεν πρόκειται μόνο για ένα είδος γεωργίας αλλά υπάρχει και ιδεολογική επένδυση στην επιλογή σας. Ποιο από τα δύο είναι το πρωταρχικό στην επιλογή σας;

Νικόλας: Είναι αδύνατη η βιολογική καλλιέργεια αν δεν στηρίζεται πάνω σε μια αντίστοιχη ιδεολογία. Άλλωστε δεν θα μπορούσα να δεχτώ μια δουλειά που να μην με ικανοποιεί ιδεολογικά.

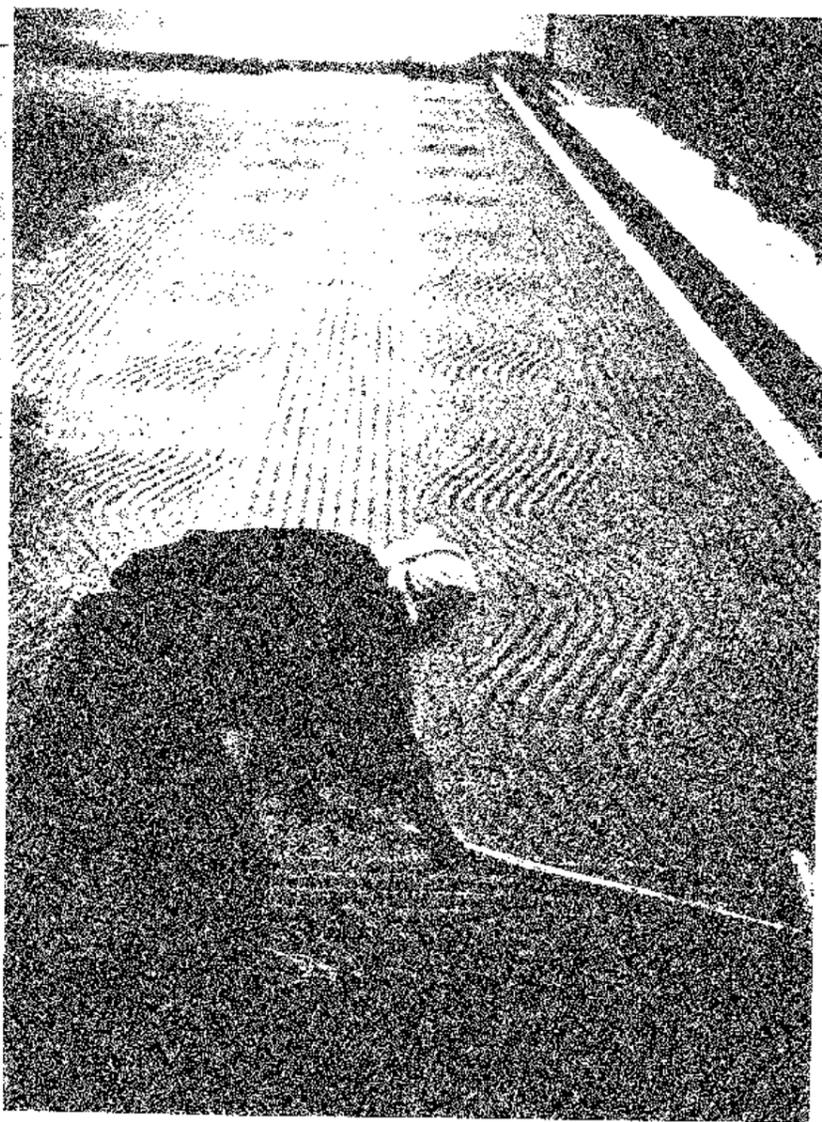
«Εντός»: Για καθαρά πρακτικούς λόγους είσαστε στη Δένεια, πού και το χωριό του Νικόλα. Και κάθε ξεκίνημα είναι δύσκολο...

Νικόλας: Όπως σου είπαμε σκοπός μας ήταν να δοκιμάσουμε τη βιολογική καλλιέργεια (Β.Κ.) κάτω από τις κλιματολογικές και κοινωνικές συνθήκες της Κύπρου.

«Εντός»: Τι σημαίνει «βιολογική καλλιέργεια»;

Σοφοκλής: Είναι οι καλλιέργειες που γίνονται με βάση τη βοήθεια της φύσης, και με φυσικά μέσα. Δεν χρησιμοποιούμε χημικά λιπάσματα αλλά κοπριά. Δεν χρησιμοποιούμε χημικά φυτοφάρμακα αλλά καταπολεμούμε τα βλαβερά έντομα με βιολογικά μέσα.

Η βιολογική καλλιέργεια στηρίζεται δηλαδή στη διατήρηση της ισορροπίας της φύσης. Π.χ. δεν χρησιμοποιούμε φυτοφάρμακα διότι αυτά καταστρέφουν και τα βλαβερά και τα ωφέλιμα έντομα.

Και φυσικά η ποσότητα φυτοφαρμάκων γίνεται ολοένα και πιο έντονη διότι πολλά βλαβερά έντομα και μικροοργανισμοί εξοικειώνονται σ' αυτά.

Το βιολογικό σύστημα που προϋποθέτουν οι Β.Κ. δεν υπήρχε. Είχε πλήρως αποσταθεροποιηθεί από τις συμβατικές καλλιέργειες. Για να γίνει το πέρασμα από τη συμβατική καλλιέργεια στη Β.Κ. χρειάζονται κανονικά τρία ως πέντε χρόνια. Είναι το διάστημα που χρειάζεται για ν' αποκατασταθεί η φυσική ισορροπία και ν' αποκτήσει το έδαφος αυξημένη γονιμότητα. Στη διάρκεια του μεταβιολογικού αυτού χρονικού διαστήματος τα προϊόντα που παράγονται βιολογικά δεν είναι τελείως βιολογικά διότι το έδαφος δεν επανήλθε ακόμα στην αρχική του ισορροπία.

Σοφοκλής: Ευτυχώς βρήκαμε και μερικά χωράφια που δεν είχαν καλλιεργηθεί για χρόνια και μπορούσαμε έτσι να έχουμε κι ένα σημείο αναφοράς. Εν όψει περιπτώσεων μέσα σ' αυτή τη χρονιά καλλιεργήσαμε διάφορα προϊόντα: ντομάτες, αγγούρια, κολοκύθες, λουβί, βαζάνια πιπέρι, κρεμμύδι, ανανάδες.

«Εντός»: Λοιπόν;

Σοφοκλής: Φυσικά υπήρχαν αρκετά προβλήματα, ο πρώτος χρόνος είναι πάντα ο πιο δύσκολος, είχαμε όμως κάποιες επιτυχίες και οπωσδήποτε μπορούσαμε να κάνουμε αρκετές παρατηρήσεις.

Νικόλας: Το έδαφος ήταν τόσο κουρασμένο που στην αρχή δεν γινόταν τίποτα σχεδόν. Οι ποικιλίες που χρησιμοποιούνται είναι ειδικές για εντατικές καλλιέργειες και πολλές φορές ξένες για τις κλιματολογικές συνθήκες στη Κύπρο. Χρειάζονται πιο πολλά λιπάσματα, πιο πολλούς νεκροσκώτους και πιο πολύ νερό. Ενώ οι ντόπιες ποικιλίες είναι πιο εξοικειωμένες με τις συνθήκες στη Κύπρο.

«Εντός»: Μπορείτε να απαριθμήσετε κάποιες από τις επιτυχίες σας;

Σοφοκλής: Κατ' αρχήν έγινε ένας επιτυχημένος πειραματισμός σε όλη αφορά συνδυασμούς καλλιέργειών. Π.χ. ο συνδυασμός ανανάδων και λουβιού. Σ' αυτό τον συνδυασμό γινόταν εξοικονόμηση νερού και χώρου ενώ ταυτόχρονα

επιτυγχάνονταν μια αλληλοπροστασία. Το λουβί προστατεύει τους ανανάδες από τον ήλιο, ενώ οι ανανάδες εμποδίζουν διάφορα χάρτα. Οι συνδυασμοί αυτοί γίνονται φυσικά με βάση κάποιες γνώσεις.

Καλλιεργήσαμε ένα χωράφι ξεκουρασμένο ακαλλιέργητο δηλαδή για 3 χρόνια. Εκεί είχαμε θετικότερα αποτελέσματα τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Τα προϊόντα μας απ' αυτό το χωράφι ήταν κατ'εξοχή στην αγορά. Ο ίδιος ο μπιακάλης εβλεπε ότι αυτά τα προϊόντα τουλάχιστον δεν μαραίνονται γρήγορα κι ότι η γεύση τους ήταν καλύτερη.

Πετύχαμε σε μερικά φυτά, μεγαλύτερη ανθεκτικότητα. Δηλαδή είχαμε παραγωγή μεγαλύτερης διάρκειας, ή μεγαλύτερης ανθεκτικότητας στη ζέση.

Π.χ. στη διάρκεια του περσινού καύσωνα οι καλλιέργειες της περιοχής προσβλήθηκαν από

διάφορες ασθένειες ενώ οι δικές μας προσβλήθηκαν μεν αλλά λιγότερα και αργότερα.

Πειραματιστήκαμε επίσης στην ηλιακή απολύμανση. Βασική μας σ' ένα κείμενο του Ινστιτούτου Γεωργικών Ερευνών. Στη μέθοδο αυτή αφού καλλιεργήσεις το χωράφι με τις φρέζες, το πατίζεις και το σκαπάζεις μ' ένα διαφανές νάιλο. Με τη μέθοδο αυτή καταστρέφονται βλαβεροί μικροοργανισμοί και ζιζάνια ενώ οι ωφέλιμοι μικροοργανισμοί που είναι πιο βαθιά στο έδαφος, εντείνονται την δραστηριότητά τους. Μπορέσαμε να εφαρμόσουμε τη μέθοδο αυτή σε μικρή κλίμακα λόγω έλλειψης λαφτών.

«Εντός»: Θέλετε ν' απαριθμήσετε τις πιο σημαντικές δυσκολίες που συναντήσατε;

Νικόλας: Είναι αρκετές, αναφέρω μερικές:

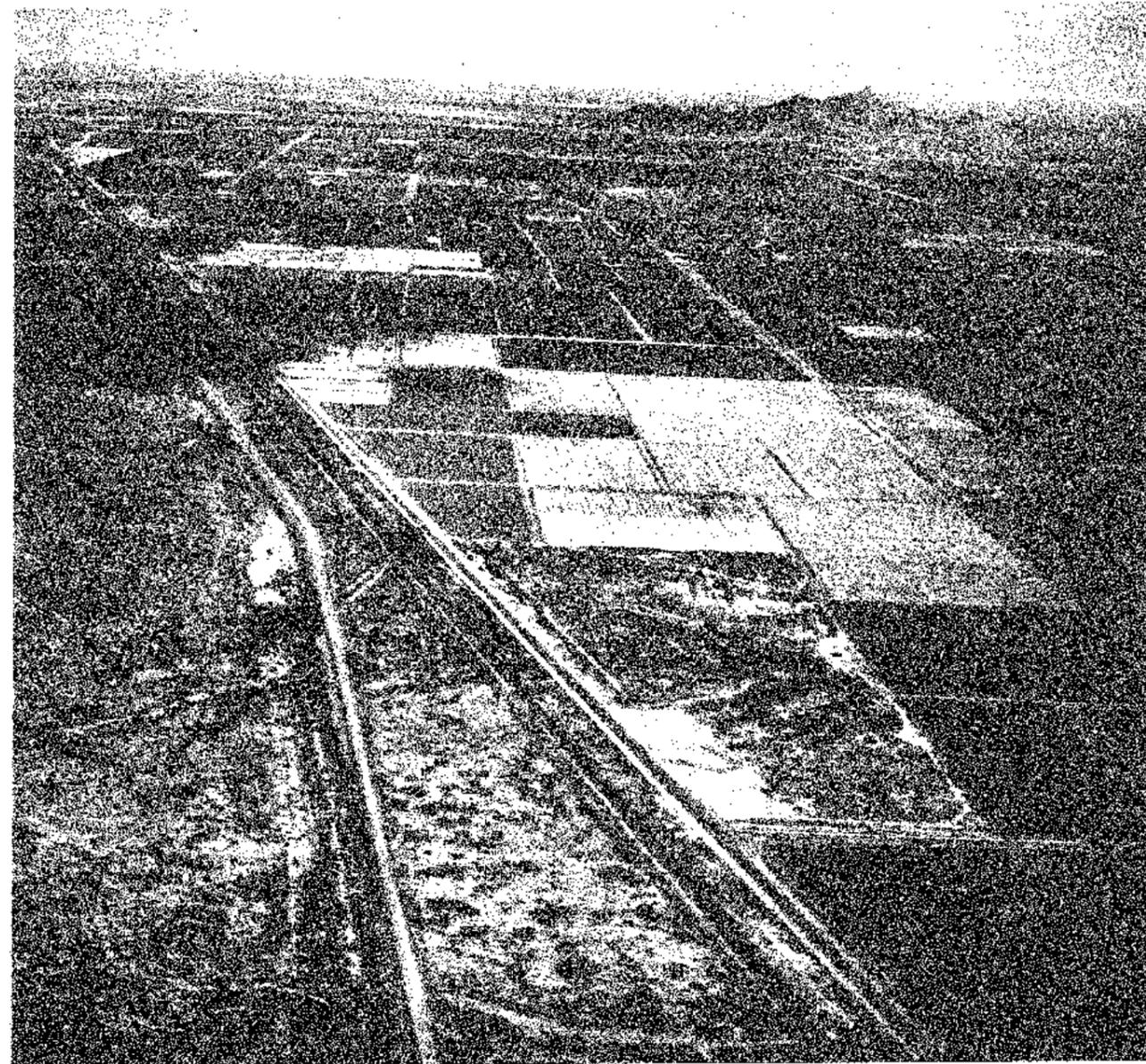
Στην αγορά είναι πολύ δύσκολο να βρεις ντόπιες ποικιλίες.

Στην αγορά δεν υπάρχουν αρκετά βιολογικά φυτοφάρμακα.

Η διάθεση των βιολογικών προϊόντων είναι δύσκολη. Ουσιαστικά τα βιολογικά προϊόντα δεν είναι επίσημα αναγνωρισμένα αλλά ούτε κι ο κόσμος αναγνωρίζει τη σημασία τους. Όπως και από τη διάθεση των συμβατικών προϊόντων ένα σημαντικό ποσοστό λαφτών, πάει στους μεσατέμπορες. Πιστεύουμε ότι η γεωργική παραγωγή πρέπει να φτάει στον καταναλωτή μέσω γεωργικών σινοεταιρισμών.

«Εντός»: Στο χωριό πως σας αντιμετώπισαν;

Νικόλας: Στην αρχή θετικά. «Έτσι καλλιεργούσαμε και μεις, πριν» μας είπαν. Διευκρινίζοντας στον είδαν τις δυσκολίες, μας είπαν «παιδικιά κάτσατε στα βροστά σας, το καταστημένο, εν καταστημένο!» Πήραμε φυσικά μερικούς επαινούς αλλά κανείς δεν μας ιμμήθηκε.

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ: ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Κορίνη Δημητρίου

BARRICADA INTERNACIONAL

Ένα σημαντικό μέσο, για αιχμασίση πληροφορήσεως για τη Νικαράγουα, αποτελεί για όσους μπορούν να διαβάσουν αγγλικά, η έκδοση στη γλώσσα αυτή της BARRICADA INTERNACIONAL. Η νέα αυτή έκδοση της BARRICADA ήλθε στη ζωή πριν μερικούς μήνες και είναι δεκαπενθήμερη. Το υλικό της βασίζεται κατά κύριο λόγο στη νικαρουαυανή ιαπωνόφωνη έκδοση της BARRICADA INTERNACIONAL που εκδίδεται στην Βρετανία από την Βρετανική Επιτροπή Αλληλεγγύης στη Νικαράγουα.

Εκτός των άλλων η νέα αυτή έκδοση μπορεί να είναι χρησιμολογημένη σε όσους εργάζονται για τη διεθνή αλληλεγγύη στην Νικαρουαυανό λαό. Μπορεί κανείς να την ζητήσει από την εξής διεύθυνση:

BARRICADA INTERNACIONAL
(U.K.)
c/o NSC
23 BEVENDEN STREET
LONDON N1 6BH
ENGLAND

AMNLAE

Το AMNLAE είναι η γυναικεία οργάνωση του FSLN. Το περασμένο Σεπτέμβριο γύρισε τα δεκάχρονα της. Προηγούμενα ονομαζόταν AMPRONAC (Γυναίκες στην αντηλεπισση του Εθνικού Προβλήματος). Μετά την επανάσταση μετονομάστηκε σε AMNLAE παίρνοντας το όνομα της κοτόπης νεκρής του αγένου, της δεκαοχτώχρονης Luisa Aparada Escobedo. Η συμμετοχή του γυναικείου κινήματος στην ένοπλο αγένου ήταν σημαντική. Αρκεί να λεχθεί ότι το ένα τρίτο των ένοπλων τμημάτων του Σαντινιστικού Μετώπου στη διάρκεια της αντικαθεστωτικής πάλης ήταν γυναίκες.

Στα δέκα χρόνια λειτουργίας του, το AMNLAE υπέρεσε να υπερβεί τον αρχικό του αντικαθεστωτικό ρόλο και να εξελιχθεί σε ένα ριζοσπαστικό γυναικείο κίνημα που επιζητεί να επαναπροσδιορίσει τη θέση των γυναικών στην απελευθερωμένη Νικαράγουα. Αποτέλεσμα της δρά-

ΜΠΡΑΪΑΝ ΓΟΥΪΛΣΟΝ

δισάτηρη μνηία, έστω και καθυστερημένα από την πλευρά μας, αξίζει στον βορειο-αμερικανό Μπράϊαν ΓουΪλσον. Ο ΓουΪλσον κατάφερε να περάσει μέσα στο τη φηπά του Βιετναμικού πολέμου και να σωθεί. Θέλοντας να παρεμποδίσει την επανάληψη τέτοιων πολέμων, εντά-

σης του και μέσο της συνδή-
σης, σε μη το ξεχνάμε, του
κατροπαράδοτου ανδρικού
αβιθισμού, ήταν και η συμ-
περίληψη ειδικής αναφοράς
στα γυναικεία δικαιώματα στο
νέο σύνταγμα της χώρας.

Στο συνέδριο για τα δεκά-
χρονα του AMNLAE τον πε-
ρασμένο Σεπτέμβριο, στο
οποίο συμμετείχαν οι γυναι-
κείες οργανώσεις απ' όλο
τον κόσμο φάνηκε ότι η επι-
παιρία του γυναικείου κινή-
ματος της Νικαράγουας επι-
τάσσεται και παραδειγματί-
ζει όχι μόνο τους γυναικείες
της Κεντρικής και Αμερικανής
Αμερικής αλλά και των προη-
γμένων καπιταλιστικών χω-
ρών.

χθηκε στο ειρηνιστικό κίνημα
των Η.Π.Α. και εξελίχθηκε σε
συνεργικά δραστήρια μέλος
του. Τροχική ειρηνιστία για τον
ΓουΪλσον, είναι ότι στη νέα
του αυτή δραστηριότητα,
έχασε τα δύο του πόδια. Συγ-
κεκριμένα στις 2 του Σε-
πτεμβρίου του 1987 συμμετεί-
χε σε μια εκδήλωση διαμορ-
τυρίας ενάντια στην αποστο-
λή πολεμικού υλικού από τις
Η.Π.Α. στις δικτατορίες της
Νότιας και Κεντρικής Αμερι-
κής. Η εκδήλωση γινόταν
κοντά στη ναυτική βάση
Dancoff κοντά στο Σαν
Φρανσίσκο.

Ο ΓουΪλσον στάθηκε
μπροστά από ένα τρένο που
μετέφερε στρατιωτικό υλικό.
Σήμερα με παρεμπιπτόμε-
νους, ο οδηγός του τρένου
αντι να σταματήσει, αύξησε
ταχύτητα με αποτέλεσμα να
σπασίσει τα κάτω άκρα του
διαδελκτική.

PEOPLE IN POWER

Με αυτό τον τίτλο κυ-
κλοφόρησε πρό-
σφατα ένα βιβλίο του Gary
Fischer με θέμα του την
εξέλιξη της συνείδησης και
οργάνωσης των νικαρουαυα-
νών μαζών στη περίοδο που
προηγήθηκε της συνταξιο-
κής επανάστασης και στη πε-
ρίοδο που επακολούθησε. Το
βιβλίο στηρίχθηκε σε μια μα-
κροχρόνια μελέτη του συγ-
γραφέα στην εξέλιξη των
κοινωνικών δείκτων συνα-
δευμένη με μια εμπειρική
γνώση των προσαρθεών για
μια νέα κοινωνική οργάνωση.
Το βιβλίο εξετάζει την από-
σταση και το βαθμό αυτονο-
μίας μεταξύ του κυβερνών-
τος FSLN και των λαϊκών ορ-
γανώσεων αναλύοντας τις
δομές των πιο σημαντικών
απ' αυτές των κοινοτικών

ομάδων (CDS), της γυναικεί-
ας οργάνωσης (AMNLAE) και
των κύριων συνταξιοτών (CST,
ATC, UNAC). Στη συνέχεια
επιχειρεί να καθορίσει τη λε-
πτή γραμμή που χαρακτηρί-
ζει την συμβιοτική σχέση των
οργανώσεων αυτών με το κόσ-
τος στη μακροχρόνια περίοδο
εκτάκτου ανάγκης. Ένα ση-
μαντικό μέρος του βιβλίου
αυτού είναι αφιερωμένο στην
εξέλιξη του γυναικείου κινή-
ματος στη Νικαράγουα και
στο AMNLAE.

Ο συγγραφέας δεν διατά-
ζει να υποδείξει το μειονε-
κλήματα του συστήματος και
να εντοπίσει λάθη και αδυνα-
μίες. Πρόκειται σίγουρα για
μια θετική συνεισφορά όχι μό-
νο για την γνώση της σημερι-
νής νικαρουαυανής κοινωνί-
ας αλλά και για το προχώρημα
της.

ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ

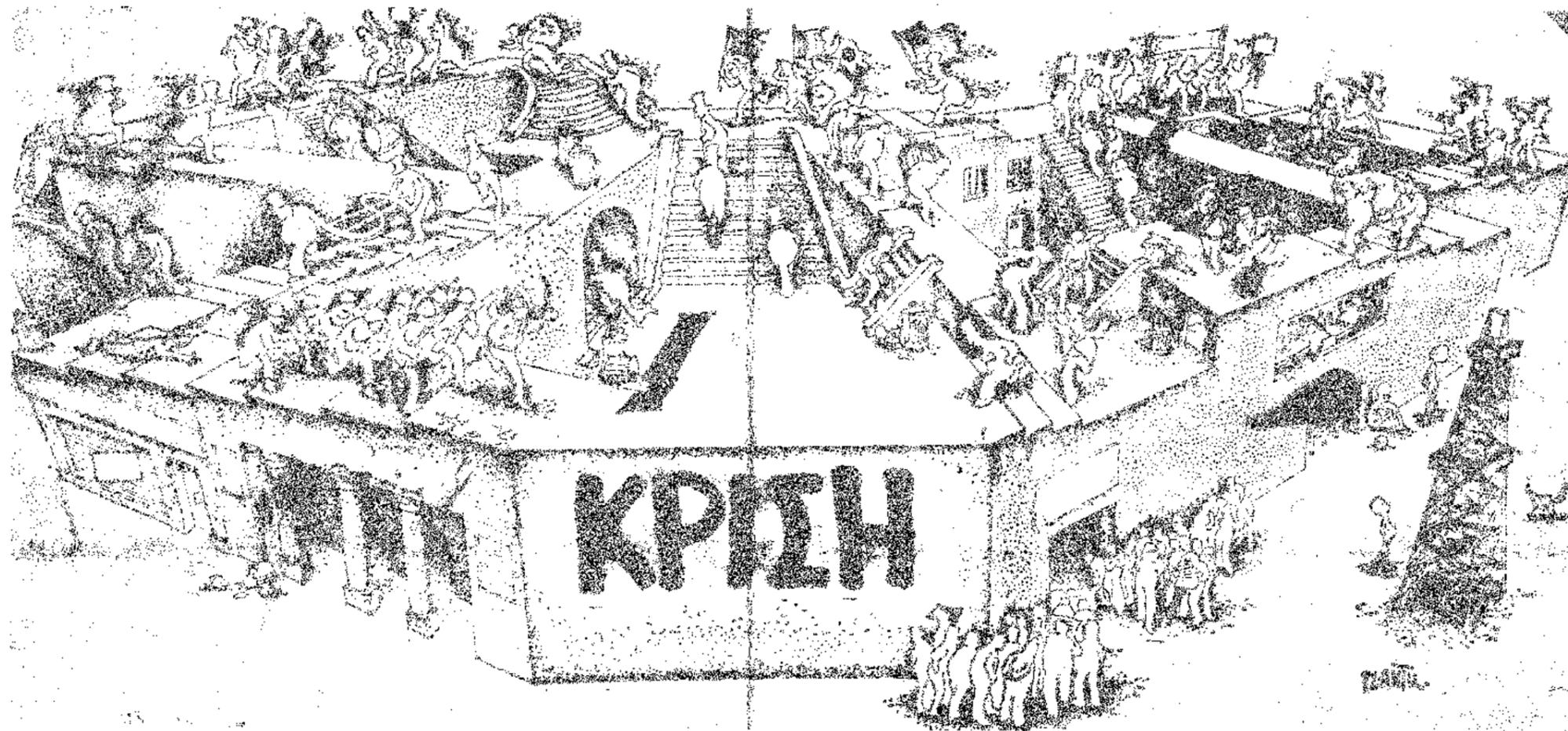
Μια πρωτότυπη εκστρα-
τεία συμπράξεως της
στη Νικαράγουα άρχισε από
τις Η.Π.Α. και εξαπλώνεται ήδη
και στην Αγγλία. Η εκστρα-
τεία στοχεύει να βοηθήσει,
έστω και λίγο τους Νικαρά-
γουανούς να αντιμετωπίσουν
στο οξύ πρόβλημα μεταφο-
ρών που αντιμετωπίζουν.
Πώς; Μαζεύοντας, επιδιορ-
θώνοντας και φυσικά απο-

πέλλοντας στη Νικαράγουα,
πολιά ποδήλατα. Το σύνθημα
της εκστρατείας είναι "BI-
KES NOT BOMBS" και συνο-
δεύεται κυρίως από ποδήλα-
τικές διαδηλώσεις. Τα ποδή-
λατα που αποστέλλονται στη
Νικαράγουα διαμοιράζονται
σε αγροτικές κοπερατίβες
και σε μικρές αγροτικές κοι-
νότητες. Όσο κι αν η εκ-
στρατεία ηχεί σαν βορειο-
αμερικανικό φολκ, η χρησιμό-
τητα των ποδηλάτων στη νι-
καρουαυανή επανάσταση είναι
πραγματική.

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΥΦΕΣΗ

ΕΥΘΥΜΟΣ ΠΑΝΩΛΗΣ

Το καπιταλιστικό καθεστώς δέχτηκε ένα πολύ γερό χτύπημα στις 19 Οκτωβρίου. Πρώτα-πρώτα πάει να εγκαταλειφθεί η ιδέα ότι δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα σε αυτά που συμβαίνουν στο Χρηματιστήριο και σε ότι συμβαίνει σε αυτό που ορισμένοι οχλαστάδες ονομάζουν «πραγματική οικονομία». Το Χρηματιστήριο, σύμφωνα με αυτούς είναι άρρωστο (εξ ου και η πτώση του) ενώ η πραγματική οικονομία είναι υγιής (εξ ου και οι προοπτικές της, που είναι ενθαρρυντικές).

Αυτή η άποψη είναι τελείως παράλογη. Για να καταλάβει κανείς ως ποιο ση-

μείο είναι παράλογη, αρκεί να αναφερθούν δύο στοιχεία-κλειδιά. Οι Αμερικανοί μέτοχοι από μόνος τους, μόνο στις ΗΠΑ, έχασαν χίλια εκατομμύρια δολάρια μέσα σε δύο εβδομάδες, δηλαδή περισσότερα από όλο το χρέος του τρίτου κόσμου, που έχει συσσωρευτεί εδώ και είκοσι χρόνια. Οι μέτοχοι στο σύνολο των ιμπεριαλιστικών χωρών έχασαν, πάντα μέσα σε δύο εβδομάδες, χίλια εξακόσια δισεκατομμύρια δολάρια που αντιστοιχούσαν στο 80% όλου του δημόσιου χρέους των ΗΠΑ. Είναι τελείως ανόητο να θεωρηθεί πως αυτό είναι απλώς ένα χρηματιστηριακό φαινόμενο

χωρίς καμία επίδραση στην οικονομία. Όλοι οι σοβαροί οικονομολόγοι υπογράφισαν πως τέτοιες ζημιές είναι βέβαιες πως θα επφέρουν μειώσεις στην κατανάλωση. Και πολύ πιο σημαντική από τη μείωση στις δαπάνες κατανάλωσης είναι ασφαλώς μια μείωση στις επενδύσεις των επιχειρήσεων, σαν συνέπεια των χρηματιστηριακών ζημιών. Σε σχέση με αυτό, υπάρχει ένας δεύτερος μύθος που πρέπει να καταρριφθεί: ο μύθος σύμφωνα με τον οποίο οι ζημιές που προκάλεσε η πτώση των μετοχών στο Χρηματιστήριο είναι απλώς ζημιές στο χαρτί, λογιστικές

ζημιές, αφού κανείς δεν είναι αναγκασμένος να πουλήσει μετοχές που έχουν χαμηλή τιμή. Ας αφήσουμε στην άκρη το γεγονός ότι πολλές από αυτές τις μετοχές πουλήθηκαν και ότι επομένως πολλές ζημιές έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Όμως αυτό που πολύ εύκολα ξεχνιέται είναι ότι οι μετοχές είναι μετοχές βιομηχανικών, τραπεζικών, μεταφορικών κλπ. εταιριών (δηλαδή πολύ παραγωγικών επιχειρήσεων) και ότι αποτελούν μια καθόλου αμελητέα μερίδα του ενεργητικού των εταιριών αυτών. Με την πτώση που υφίστανται στο Χρηματιστήριο, οι εταιρίες αυτές βλέπουν να

ανατρέπεται η σχέση ανάμεσα στο ενεργητικό τους και στα χρέη τους, πράγμα που σημαίνει ότι η προσφυγή στις πιστώσεις και επομένως οι δυνατότητές τους να χρηματοδοτήσουν με πιστώσεις τις επενδύσεις τους περιορίζεται πολύ σοβαρά.

1. Τελείως ανορθολογικές τιμές

Όχι μόνο αυτά που συμβαίνουν στο Χρηματιστήριο έχουν συνέπειες στην πραγματική οικονομία αλλά και οι αιτίες

τους δεν έχουν καμία σχέση με κάποιο καθαρό χρηματιστηριακό φαινόμενο. Έχει επιβεβαιωθεί, και τυπικά είναι σωστό, ότι η άνοδος της πτώσης των τιμών στο Χρηματιστήριο ήταν η αύξηση του επιτοκίου που γνώρισαν οι ΗΠΑ κατά τις εβδομάδες και τους μήνες που προηγήθηκαν της 19ης Οκτωβρίου. Το μέσο επιτόκιο, εάν μπορούμε να μιλήσουμε για μέσο αφού υπάρχουν πολλά διαφορετικά επιτόκια, πέρασε από το 7,5% σε λίγο πάνω από το 10%. Και εδώ εφαρμόζεται μια καθαρή μέθοδος των τιμών. Είναι αλήθεια ότι, από μια πολύ γενική, θεωρητική άποψη, οι τιμές των μετοχών στο Χρηματιστήριο καθορίζονται από την κεφαλαιοποίηση των μερισμάτων, δηλαδή των εισοδημάτων που προσφέρουν οι μετοχές αυτές σε σχέση με το μέσο επιτόκιο. Εάν το επιτόκιο ανεβαίνει, η τιμή των μετοχών πέφτει, και μπορούμε να προσθέσουμε, που και αυτό είναι σωστό, ότι ορισμένοι Χρηματιστήρια, ιδιαίτερα του Τόκιο, του Χονγκ-Κονγκ και της Νέας Υόρκης, είχαν φτάσει σε τελείως παράλογα, ανορθολογικά επίπεδα. Στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, οι τιμές είχαν ανεβεί σε σημείο όπου το μέσο μερίσμα δεν αλέειδα πλέον παρά μόνο 2,5%. Στο Τόκιο, οι τιμές είχαν αυξηθεί ως το σημείο όπου η απόδοση της μετοχής ήταν 1,8%. Οι δυο αυτοί εκατοστιαίοι αριθμοί είναι μικρότεροι από την απόδοση μιας απλής προθεσμιακής κατάθεσης σε μια τράπεζα.

Το να συνεχίσει κανείς να αγοράζει μετοχές σε αυτές τις συνθήκες, δεν είχε πλέον καμία λογική από την άποψη των εισοδημάτων που προσφέρουν. Ήταν μια καθαρά κεοδωσκαπική επιχείρηση, με την ελπίδα πως οι τιμές θα συνέχιζαν να ανεβαίνουν, χωρίς καμία σχέση με το εισοδήματα από μετοχές. Επομένως μπορούμε από τεχνική άποψη να πούμε πως μια αντίστοιχη ήταν αναπόφευκτη, ότι μια πτώση ήταν αναπόφευκτη και το φαινόμενο της διαθροσπίσης εξαιρετικά γρήγορα. Είναι η πρώτη φορά που βρισκόμαστε μπροστά σε ένα χρηματιστηριακό κραχ στο σύνολο των καπιταλιστικών χωρών.

2. Η υπερρυσσώρευση του κεφαλαίου

Το 1929 ήταν η Ουάλ Στριτ, ενώ τα άλλα μέρη βίχτηκαν αφού πέρασε κάποιο διάστημα. Τη φορά αυτή, το διάστημα δεν διάρκειες ούτε 24 ώρες. Από την αρχή αυτού που ονόμασα μακρόχρονο κύμα ύφεσης, δηλαδή από το

1974, όταν άρχισε η πρώτη (μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο) γενικευμένη ύφεση της διεθνούς καπιταλιστικής οικονομίας, μπήκαμε σε μια μακρόχρονη φάση υφέσεων που χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από ένα μέσο μακροχρόνιο ποσοστό ανάπτυξης που είναι μικρότερο από το μισό του αντίστοιχου ποσοστού των προηγούμενων 25 χρόνων και που μεταφράζεται, ιδιαίτερα σε μια διαρκή — μέσα από τα οικονομικά βάρη της συγκυρίας — αύξηση της ανεργίας, η οποία έφτασε τώρα τα σχεδόν 10 εκατομμύρια άτομα μόνο στις ιμπεριαλιστικές χώρες. Κατά τη διάρκεια αυτής της μακρόχρονης περιόδου υφέσεων, η συσσώρευση του κεφαλαίου συνεχίζεται, προφανώς, να γίνεται. Δεν υπάρχει διαρκής κρίση, τέτοιο πράγμα δεν υπάρχει. Υπάρχουν πάντα περιόδους υφέσεων που ακολουθούνται από περιόδους ανάκαμψης. Γνωρίσαμε μια ύφεση το 1974-75, γνωρίσαμε μια ύφεση το 1981-82, γνωρίσαμε μια ανάκαμψη μετά από την ύφεση, αυτή και η οποία διάρκεσε από το 1983 ως το 1986. Αλλά κατά τη διάρκεια όλων αυτών των ανακαμψεων, οι παραγωγικές επενδύσεις σε νέα εργοστάσια τα οποία παράγουν όχι μόνο εμπορεύματα (θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και τις τηλεπικοινωνίες, τις μεταφορές, ηλεκτρισμό, αέριο, υποδομή) οι παραγωγικές επενδύσεις δηλαδή, με την πιο πλατιά έννοια του όρου, δεν ακολουθήσαν την κίνηση. Υπήρξαν ολοένα και λιγότερες παραγωγικές επενδύσεις.

Μια μελέτη που δημοσιεύτηκε πρόσφατα στη Γερμανία και την αξία της οποίας μνεί το πολύ σημαντικότερο αμερικανικό περιοδικό Business Week, έδειξε ότι παρά τη μείωση των φόρων, παρά μια έντονη αύξηση των κερδών κατά την περίοδο 1982-87, οι παραγωγικές επενδύσεις από τις μεγάλες νορμανικές εταιρείες βρίσκονται σε ένα επίπεδο που με το ζόρι αντιστοιχεί στο μισό (αν όχι και λιγότερο του μισού) αυτού που υπήρχε στις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Υπάρχει, επομένως, μια τεράστια υπερασώρευση κεφαλαίων που δεν επενδύονται παραγωγικά και ο λόγος είναι πολύ απλός. Υπάρχουν τεράστιες, υπερβολικές δυνατότητες, τεράστια πραγματική ή δυνητική υπερπαραγωγή που βαραίνει στην αγορά. Υπάρχουν ήδη πάρα πολλά αυτοκίνητα, πάρα πολλά αεροπλάνα, πάρα πολλά ηλεκτρικά οικιακά είδη που μπορούν να παραχθούν. Οι καπιταλιστές είχαν ελπίσει, (και πολλοί ιδεολόγοι, ακόμα και μέσα στο εργατικό κίνημα, επαναλάμβαναν μιλητικά την

ελπίδα αυτή) ότι νέα προϊόντα και σε νέους τομείς, όπως η πληροφορική, οι προσωπικοί υπολογιστές, η ρομποτική, θα έπαιρναν τη σκυτάλη του αυτοκινήτου, των ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, της οικοδομής, αφού στην πραγματικότητα αυτοί οι τρεις τομείς ήταν που έσπρωξαν το ουσιαστικό μέρος της ανάπτυξης μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

3. Το πλεονασμα των εμπορευμάτων

Ωστόσο, αρκεί να κοιτάξει κανείς τους αριθμούς της παραγωγής και των πωλήσεων σε αυτούς τους τομείς (προσωπικούς υπολογιστές και ρομποτική) για να καταλάβει ότι δεν μπορεί να υπάρξει τέτοιο θέμα. Ηθίς και βρισκόμαστε ένα 10 με 15% στα νοικοκυριά να διαθέτουν προσωπικό υπολογιστή και μόλις 2 με 3% των θέσεων εργασίας καταργήθηκαν από τα ρομπότ. Επομένως, οι τομείς αυτοί, οι κλάδοι αυτοί, τα προϊόντα αυτά, δεν παίρνουν τη σκυτάλη και, στις συνθήκες αυτές, μαζί με την υπερασώρευση του κεφαλαίου, υπάρχει και μια υπερασώρευση εμπορευμάτων που είναι αδύνατο να διατεθούν. Έτσι, ένα σημαντικό μέρος των σχηματισμένων κεφαλαίων παραμένουν σε ρευστή ή ημیرهυστή κατάσταση και αναζητούν τοποθέτηση έξω από την παραγωγή.

Δεν υπάρχουν εικοσιπέντε δυνατότητες για να τοποθετηθούν 100, 200, 300 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Υπάρχουν μόνο τα ακίνητα και το χρηματιστήριο. Και σε αυτούς ακριβώς τους τομείς πράγματι διοχετεύτηκε ο ανθός των νέων αυτών κεφαλαίων σε τεράστια κλίμακα εδώ και πολλά χρόνια, πράγμα που εξηγεί την παρανοϊκή αύξηση των τιμών στα Χρηματιστήρια και των τιμών των οικοπέδων και των σπιτιών, σε όλες τις μεγάλες πόλεις του κόσμου. Οι αυξήσεις αυτές δεν έχουν πλέον καμιά σχέση με κάποια απόδοση ή κάποιο οικονομικό λόγο. Είναι απλώς το αποτέλεσμα του γεγονότος ότι τεράστια κεφάλαια διοχετεύτηκαν προς τις αγορές αυτές και ότι, καθώς λειτουργεί ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης, οι τιμές ανέβηκαν κατακόρυφα.

4. Μια κεντρική αντίφαση για τη διεθνή καπιταλιστική οικονομία

Τώρα, πρέπει να προσθέσουμε μια αντίφαση που γίνεται σχεδόν κεντρική για

τη διεθνή καπιταλιστική οικονομία. Οι ΗΠΑ συνεχίζουν να είναι η κύρια αγορά του κόσμου. Από μόνας τους αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 40% των εισαγωγών, των αγορών, του καπιταλιστικού κόσμου. Ένα σημαντικό μέρος των ρευστών ή σχεδόν ρευστών αξιών πήραν το δρόμο προς τις ΗΠΑ αλλά επειδή δεν μπορούσαν να πάρουν κανένα άλλο δρόμο. Δύσκολα οι οπτιχηδες του πετρελαίου ή οι Γιαπωνέζοι καπιταλιστές θα επένδυαν 350 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο στη Νορβηγία ή στην Τανζανία, όπου δεν υπάρχει τι να αγοράσει κανείς σε μια τέτοια κλίμακα. Επομένως προσανατολίστηκαν φυσιολογικά προς τις ΗΠΑ.

Αλλά συγχρόνως η ανταγωνιστικότητα της αμερικανικής βιομηχανίας, ή ακόμα πιο ξεκαθάρω επισημάνω, η ηγεμονία του αμερικανικού ιμπεριαλισμού στον καπιταλιστικό κόσμο έχει ασταμάτητα και αμετάκλητα διαβρωθεί. Θα έδινα έναν αριθμό, για να δείξω με ποια ταχύτητα εκδηλώνεται η παρακμή αυτή. Από το 1981 ως το 1986, μέσα σε πέντε χρόνια, η συμμετοχή των ΗΠΑ στις παγκόσμιες εξαγωγές έπεσε από το 20 στο 13,8%. Ποτέ στην ιστορία του καπιταλισμού δεν γνωρίσαμε τόσο γρήγορη παρακμή από την πλευρά της κύριας δύναμης. Εάν κοιτάξουμε την παρακμή της Μεγάλης Βρετανίας, αυτή επεκτάθηκε σε πολλές δεκαετίες.

Όλα αυτά τα ξένα κεφάλαια διοχετεύτηκαν προς τις ΗΠΑ τη στιγμή ακριβώς που άρχισε μια τάση διαρκούς ελλείμματος του αμερικανικού εμπορικού ισοζυγίου. Οι Αμερικανοί εισάγουν όλο και περισσότερο και εξαγωγήν όλο και λιγότερο, ηηρουμένων των αναλογιών. Η τάση αυτή που εμφανίστηκε συνεχώς να αναπτύσσεται στη διάρκεια των δέκα τελευταίων ετών και ενισχύθηκε και επιδεινώθηκε από την αρχή της δεκαετίας του 1980. Εάν πάρουμε μαζί τις δύο αυτές κινήσεις, ροή των κεφαλαίων προς τις ΗΠΑ και αυξανόμενο αμερικανικό εμπορικό έλλειμμα, αυτό μας οδηγεί μοιραία σε δύο αποτελέσματα. Η συνεχής πτώση της ισοτιμίας του δολαρίου σε σχέση με τα άλλα νομίσματα είναι αναπόφευκτη. Οι Αμερικανοί χρειάζονται όλο και περισσότερο γιεν, μάγκα, ελβετικά φράγκα, κλπ. για να πληρώσουν το λογαριασμό για τις εισαγωγές τους, ενώ η ζήτηση ξένου συναλλάγματος αυξάνει πιο έντονα από τη ζήτηση δολαρίων και έτσι το δολάριο μειώνεται.

Αλλά συγχρόνως, οι Αμερικανοί χρειάζονται αυτά τα ξένα κεφάλαια για να καλύψουν το έλλειμμα, αφού δεν έχουν πια στην πρόδη συναλλαγματικά αποθέ-

ματα για να πληρώσουν το λογαριασμό και, εάν πάρουν ξένα κεφάλαια, θα οδηγηθούν στην κατάρρευση ενός χυδαίου Περού, μιας χυδαίας Ιρακλίας, για να μη μιλήσουμε για μια χυδαία Πολωνία. Δηλαδή θα βρεθούν σε μια κατάσταση χρεοκοπίας και δεν θα μπουουν πλέον να πληρώσουν τις εισαγωγές τους. Γράφει η α προπελάουσα ξένα κεφάλαια και για να τα καταφέρουν, με ένα εθνικό κομμάτι που συνεχώς χάνει αξία, πρέπει να προσφέρουν επιτόκιο που να είναι ουσιαστικά πιο υψηλό από το επιτόκιο στο Τόκιο, στην Φρανκφούρτη, στη Ζυρίχη ή στο Άμστερνταμ. Στο επίπεδο των ΗΠΑ περιλαμβάνεται αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε την αυθόληση ενάντι στην υποτίμηση του δολαρίου, ένα πράι της τάξης των 3 με 4% που προστίθεται στο πραγματικό επιτόκιο. Έχουμε εδώ ένα σχεδόν αυτόματο μηχανισμό και είναι το γιαιονεζικό χρηματιστικό κεφάλαιο (που εξάγει κεφάλαια στις ΗΠΑ με το ρυθμό των 140 με 150 δισεκατομμυρίων δολαρίων το χρόνο, δηλαδή 12 δισεκατομμύρια δολάρια το μήνα) αυτό που επισφραγίστηκε περισσότερο από αυτές τις κινήσεις επαναπροσανατολισμού και αναδιάρθρωσης του διεθνούς καπιταλισμού.

5. Ο ρόλος του γιαιονεζικού κεφαλαίου

Στα τέλη Αυγούστου φέτος, ο αριθμός αυτός έπεσε απότομα κατά 90%, περνώντας από τα 12 δισεκατομμύρια σε περίπου 1 δισεκατομμύριο μόνο. Ήταν ο πανικός για την Ουάλ Στρητ, για την Ουάσιγκτον. Οι Γιαπωνέζοι κινδύνευαν να μην καλύψουν πλέον το αμερικανικό εμπορικό έλλειμμα. Οι Γιαπωνέζοι άρχισαν να αποσύρουν από το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και η απάντηση — το είδαμε — ήταν η άνοδος των επιτοκίων από το 7,5 στο 10% και, κατά συνέπεια, οι τιμές των μετοχών στην Ουάλ Στρητ κατέρρευσαν. Εδώ βλέπουμε με ποιο τρόπο ο καθαρά τεχνικός μηχανισμός του Χρηματιστηρίου συνδέεται όχι μόνο με διαρθρωτικές πλευρές του υστερού καπιταλισμού αλλά και με τις μεταβολές των διμπεριαλιστικών συσχετισμών δύναμης, με όλες τους τις συνέπειες.

Μερικές φορές η πτώση του δολαρίου παρουσιάζεται σαν ένα είδος συνομωσίας του αμερικανικού ιμπεριαλισμού για να τιμωρηθούν οι εταίροι/ανταγωνιστές του και να ανακτήσει η ισορροπία του εμπορικού ισοζυγίου. Από καθαρά τεχνική άποψη, τα αποτελέσματα δεν

είναι τόσο εγγύτητα. Όταν η τιμή του δολαρίου μειώνεται, είναι αλήθεια πως οι εξαγωγές γίνονται πιο εύκολες, αλλά είναι επίσης αλήθεια ότι και οι εισαγωγές γίνονται πιο εύκολες και ενώ οι επιπτώσεις στις εισαγωγές, ιδιαίτερα στις οικιακές πετρελίου, στις ΗΠΑ είναι άμεσες, οι επιπτώσεις στις εξαγωγές εμφανίζονται μεσοπρόθεσμα και μερικώς φορές απλά αναμένονται χωρίς να εμφανιστούν. Μπορούμε να έχουμε ένα αυξημένο εμπορικό έλλειμμα παρά την πτώση της τιμής του δολαρίου. Αυτό συνέβη τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο και αυτό τράβηξε τους χρηματιστές, τους κερδοσκόπους. Πρόκειται για μια από τις ψυχολογικές εξηγήσεις για την πτώση των μετοχών της 19ης Οκτωβρίου.

Ωστόσο υπάρχει μια πιο σημαντική, πιο διαρθρωτική πλευρά, πέρα από αυτήν την τυπική πλευρά. Όταν το δολάριο πέφτει, σε υποθέσουμε πως οι εξαγωγές ενθαρρύνονται, αλλά συγχρόνως όλα τα πραγματικά στοιχεία του ενεργητικού στις ΗΠΑ (εργασιακά, μετοχές, οικόπεδα, οικοδομές) γίνονται φτηνότερα για τους ξένους καπιταλιστές.

6. Προσγγελία μιας αναδιάρθρωσης του μεγάλου μονοπωλικού κεφαλαίου

Ένας Γιαπωνέζος, Γερμανός, Ελβετός ή Ολλανδός καπιταλιστής θα ξοδέψει σήμερα 40% λιγότερα απ' ό,τι πριν από δυο χρόνια για να αγοράσει εργοστάσια, μετοχές, οικόπεδα, οικοδομές στις ΗΠΑ.

Δηλαδή, πτωχό από την υποτιθέμενη συνομωσία (στην οποία εγώ δεν πιστεύω) του αμερικανικού ιμπεριαλισμού για να πέσει το δολάριο, θα υπήρχε από την πλευρά του αμερικανικού ιμπεριαλισμού μια τρομερή πολιτική πλεονεξία αλλοτριώσης της περιουσίας του, του ενεργητικού του, της ιδιοκτησίας του προς όφελος των ξένων καπιταλιστών. Όμως, αφού ο δρόμος προς τα εργοστάσια εξακολουθεί να είναι γερό μπλακρουντ, όχι από την αγορά που δεν φτάνει σε τίποτα, αλλά από τον παρεμβατισμό της αμερικανικής κυβέρνησης, όχι από την απορρύθμιση, αλλά από τη ρύθμιση, όλη αυτή η τεράστια μάζα από κεφάλαια διοχετεύτηκε προς χρηματιστικά εργαλεία, το Χρηματιστήριο και τα ακίνητα.

Με αυτή την έννοια μπορούμε να πούμε, από μια διαρθρωτική άποψη, που είναι πολύ πιο σημαντική από τη συγκυρι-

ακή ανάλυση του χρηματιστικού φαινομένου ότι το χρηματιστηριακό κομμάκι αναγγέλλει μια αναδιάρθρωση του μεγάλου μονοπωλικού κεφαλαίου ορισμένων χωρών-κλειδιά, με αντίστροφη φερόση της που γεννήσαμε στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Έχουν μάθει για κοπιωμοληχία, όταν θέλουν να χαρακτηριστούν την πολιτική της θάλασσας και του Εγγύων. Την επιλογή του ιμπεριαλισμού, η αποβιομηχανία που οδηγείται ως τα όρια της σημαίνει την απώλεια της στρατηγικής και οικονομικής δύναμης. Επομένως η κίνηση αυτή θα έπρεπε να αντιστραφεί. Και η τεράστια απώλεια αξίας, δηλαδή ουσίας, του τραπεζικού, κερδοσκοπικού, χρηματιστικού κεφαλαίου μετά τις 19 Οκτωβρίου σημάδεψε την αρχή αυτής της αναδιάρθρωσης.

Το εκκρεμώ θα αλλάξει φορά και πόλη. Δεν είναι μυστικό ότι αυτό θα συνοδευτεί με πολιτικές αλλαγές. Υπάρχει ένα συγκεκριμένο πολιτικό επρωσωπικό που καθοδήγησε αυτή την αποβιομηχανία και το πωι στην κερδοσκοπία και τα εύκολα κέρδη, αλλά υπήρχε ένα άλλο πολιτικό προσωπικό που θα ακολουθούσε μια αντίστροφη πορεία. Μετά από δέκα χρόνια περιπλοκών, νεοφιλελεύθερης επίθεσης στα πάντα, οι νεοφιλελεύθεροι βρίσκονται σήμερα να-

πάνω υπήρξε στην ιστορία μια τέτοια αντίστροφη των τρεχουσών αντιλήψεων της ιδεολογίας της κερδοσκοπίας της τόσο γρήγορη όσο αυτή που γνωρίσαμε στις δεκαετίες τελευταίες μέρες. Να δύο παραδείγματα. Τη Δεύτερα, 25 Οκτωβρίου, η International Herald Tribune αναδημοσίευσε ένα άρθρο από την New York Times που αρχίζει με την ακόλουθη φράση, που κανείς σοσιαλδημοκράτης δεν θα τόλμαισε να γράψει πριν από ένα μήνα: «Ο κόσμος κινδυνεύει να οδηγηθεί σε μια σοβαρή ύφεση, όλα εξαρτώνται από το εάν οι ανεξέλεγκτες δυνάμεις της αγοράς θα μας οδηγήσουν στο χάος ή εάν η λογική και λογικευμένη επέμβαση των κυβερνήσεων θα μας βγάλει από το αδιέξοδο». Είναι το κλασικό παραμβατικό «πιστεύω» που εμφανίζεται σε περιόδους κρίσης, ή που πήγε η πίστη στην αγορά;

7. Οι περιπέτειες της ιδιωτικοποίησης της British Petroleum

Ένα τελευταίο παράδειγμα: Η κ. Θάτσορ είχε αναγγείλει, στο συνέδριο των Συντηρητικών πριν από τρεις βδομάδες,

ότι η μεγάλη αγγλική επανάσταση άρχισε, ότι για πρώτη φορά υπήρχαν περισσότεροι μετοχικοί από τα μέλη των συνδικάτων, δηλαδή πάνω από δέκα εκατομμύρια. Αλλά η κυβέρνηση θάσσερ, απείρσκεπτα, χωρίς να κάνει προβλέψεις, χωρίς να αναστοχάζεται με το τι θα γίνει στο χρηματιστήριο (ενώ στο κάτω-κάτω επρόκειτο για χρηματιστηριακό εγχείρημα) λανθάνει την ιδιοκτησία της πιο μεγάλης βρετανικής εθνικοποιημένης εταιρείας, της British Petroleum (BP) και καθόρισε μια τιμή εγγραφής 330 πένες τη μετοχή. Οι άνθρωποι υποτίθεται πως θα έτρεχαν να τις αρπάξουν. Θα ήταν ένα πριμ σε σχέση με την τιμή των μετοχών στο Χρηματιστήριο, όχι και τόσο πολύ σημαντικό βέβαια, της τάξης των 10% περίπου. Ακόμα πιο απείρσκεπτα, μια ολόκληρη σειρά από χρηματιστές, τραπεζίτες, χρηματιστηριακοί ενδιαμέσοι, σε διεθνή κλίμακα, ριχτήκαν προς την αντίστοιχη προμήθεια.

Ριχτήκαν με τα μούτρα σε αυτό το εξασφαλισμένο μάννα και πρότειναν στην κυβέρνηση, έναντι μιας προμήθειας 2% να εγγραφεί τις 330 πένες τη μετοχή. Και να που φτάνει η 19η Οκτωβρίου, και να που καταρρέει η μετοχή της BP στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου και επομένως και της Νέας Υόρκης, στις 260 πένες: καθαρή ζημιά για τους εγγυητές, 70 πένες ανά μετοχή. Συνολικά, ζημιά σχεδόν δύο εκατομμυρίων δολαρίων, εάν συνεχιστεί το εγχείρημα.

8. Η πιο κλασική μορφή νεοκεϋνσιανισμού

Έτσι, οι μεγάλοι αυτοί θαυμαστές των νόμων της αγοράς, οι μεγάλοι αυτοί φιλελεύθεροι, οι μεγάλοι αυτοί πολέμιοι του κρατικού παρεμβατισμού ριχτήκαν, αλλά πραγματικά ριχτήκαν στη θάσσερ λέγοντας «δεν παίζουμε πια, παίξαμε για άνοδο, όχι για πτώση, πρέπει να διαλύσετε το συμβόλαιο, δεν δουλεύει πια, θέλουμε τα δισεκατομμύριά μας, η κυβέρνηση πρέπει να μας σώσει, αλλιώς η χρεοκοπία».

Άθλιο το θέαμα μιας κυβέρνησης που αφήνει να χρεοκοπήσουν εκατοντάδες χιλιάδες μικρομεσαίοι χωρίς να παρεμβαίνει ούτε για μια δεκάρα, αλλά που παρεμβαίνει, προφανώς, όταν μερικές μεγάλες τράπεζες κινδυνεύουν να χάσουν δύο δισεκατομμύρια δολάρια. Υπήρξε επίσημη παρέμβαση της καναδικής κυβέρνησης, της κυβέρνησης των ΗΠΑ, για να σωθούν μερικοί μεγάλοι χρηματιστηριακοί οίκοι. Στον Καναδά, ο μεγαλύτερος κινδύνος να χάσει πάνω

από ένα δισεκατομμύριο γαλλικά φράγκα και, τελικά, υπήρξε συμβιβασμός και ένα μέρος από αυτές τις απώλειες θα αναληφθούν από την Τράπεζα της Αγγλίας. Αλλά αυτή η έκκληση για δημόσια παρέμβαση αποτελεί συγχρόνως μια αντίφαση, ένα θεμελιακό παραλογισμό. Όλες οι κυβερνήσεις του ιμπεριαλιστικού κόσμου έχουν ριχτεί στην κυβέρνηση των ΗΠΑ και την πιέζουν να σταματήσει αμέσως τα αμερικανικά δημόσια έλλειμμα. Όμως αυτές οι ίδιες οι ΗΠΑ, όσο μονεταριστικό και να είναι το πιστόλι τους, όσο συντηρητικός και να είναι ο κ. Ρήγκαν, ήταν οι πρώτες που εφάρμοσαν μια νεοκεϋνσιανή πολιτική ανάπτυξης της συνολικής ζήτησης για να βγουν από την ύφεση του 1980-82.

Γιατί το δημοσιονομικό έλλειμμα των 150 δισεκατομμυρίων δολαρίων το χρόνο είναι η πιο κλασική μορφή του νεοκεϋνσιανισμού, είναι οι δαπάνες μέσα από ελλείμματα (Deficit spending), η αύξηση της ζήτησης ή της νομισματικής μάζας, που είναι το ίδιο πράγμα. Μπορούμε προφανώς να συζητήσουμε τον τρόπο με τον οποίο κατανομούνται οι δαπάνες και εδώ οι νεοσυντηρητικοί ζαναβρίσκουν τον εαυτό τους: Πρόκειται κυρίως για στρατιωτικές δαπάνες, για δώρα στους πλούσιους μέσα από τη φορολογική μεταρρύθμιση, που συνοδεύονται συγχρόνως και με μειώσεις στις δαπάνες για δημόσια υποδομή. Σήμερα οι μισές γέφυρες στις ΗΠΑ έχουν πάψει να είναι σίγουρες και κινδυνεύουν να καταρρεύσουν επειδή δεν επενδύεται πλέον τίποτα στα δημόσια έργα εδώ και μερικά χρόνια.

Στο κοινωνικό επίπεδο, υπήρξαν πιο προσεκτικοί σε σχέση με την κοινωνική ασφάλιση για την υγεία, που είναι ιερή στις ΗΠΑ, όπως είναι ιερή και στην Ευρώπη. Αλλά έξω από την κοινωνική ασφάλιση υγείας (τις medicare και medicaid) κατακρεούρησαν τις κοινωνικές δαπάνες όπως το έκαναν οι συντηρητικοί σε όλον τον κόσμο. Συνολικά, κυρίως από την άποψη του στρατιωτικού προϋπολογισμού, υπήρξε αύξηση της συνολικής ζήτησης, της νομισματικής μάζας και, εξαιτίας αυτού, οικονομική ανάκαμψη από την οποία επωφελήθηκαν όλες οι καπιταλιστικές χώρες. Η διογκωμένη αμερικανική εγχώρια αγορά προσέδρασε όχι μόνο τα κεφάλαια, αλλά κυρίως τα εμπορεύματα και, πράγμα που είναι λιγότερο γνωστό, όχι μόνο τα ιαπωνικά, γερμανικά (και σε λιγότερο βαθμό ιταλικά), γαλλικά, βρετανικά, βελγικά κλπ.) εμπορεύματα, αλλά και εμπορεύματα από μια ολόκληρη σειρά χώρες του τρίτου κόσμου, ημι-εξβιομηχανισμένες, τη Βραζιλία, εν μέρει το Μεξικό, τη Νότιο Κορέα, την Ταϊβάν, το Χονγκ-Κονγκ, που όλες τους σήμερα έχουν ένα θετικό εμπορικό ισοζύγιο με τις ΗΠΑ.

9. Το χρέος του τρίτου κόσμου

Μια από τις λιγότερο γνωστές και πιο ανορθολογικές πλευρές του τρόπου με τον οποίο η καπιταλιστική οικονομία λειτουργεί σήμερα είναι το περίφημο ζήτημα του χρέους του τρίτου κόσμου. Πέρα από το προφανές γεγονός ότι το κεφάλαιο δεν πρόκειται ποτέ να εξοφληθεί, ακόμα και η εξυπηρέτηση του χρέους αυτού, που είναι πολύ βαριά, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνο εάν οι χώρες αυτές έχουν εμπορικό πλεόνασμα με τις ιμπεριαλιστικές χώρες, δηλαδή με τις ΗΠΑ. Που θα έβρισκαν αλλιώς τη δολάρια για να πληρώσουν τα τοκοχρεωλύσια; Αυτό σημαίνει ότι όλος ο παραλογισμός αυτής της πολιτικής μεταφράζεται στο γεγονός ότι επιμένοντας για να πληρωθεί η εξυπηρέτηση του χρέους, οι ΗΠΑ, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Διεθνής Τράπεζα επιμένουν να αυξηθεί το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου των ΗΠΑ. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να πληρώσουν το χρέος οι χώρες του τρίτου κόσμου.

Αλλά εάν σήμερα στις ΗΠΑ συνεχίσουν να επαναλαμβάνουν «όχι άλλο έλλειμμα», όλος αυτός ο φαιτός μηχανισμός, που διατήρησε την πορεία της διεθνούς καπιταλιστικής οικονομίας, ως πούμε πέντε εκατοστά πάνω από το νερό κατά τη διάρκεια των πέντε τελευταίων ετών, όλος αυτός ο μηχανισμός σταματάει και όλα βυθίζονται μέσα στο νερό. Εάν δεν υπάρχει άλλο δημοσιονομικό έλλειμμα στις ΗΠΑ, θα υπάρξει περιορισμός της αμερικανικής εγχώριας αγοράς και περιορισμός των εισαγωγών στις ΗΠΑ. Τέλος, λοιπόν, η γερμανική ανάπτυξη, τέλος η ιαπωνική ανάπτυξη, τέλος η πληρωμή των τοκοχρεωλυσιών της Νότιας Κορέας, του Μεξικού, της Βραζιλίας της Αργεντινής κλπ. Να η ύφεση που επεκτείνεται από τις ΗΠΑ στο σύνολο των καπιταλιστικών χωρών.

Πιστεύω ότι αυτό είναι που θα συμβεί μοιραία το 1988. Και θα είναι μια ύφεση στις χειρότερες συνθήκες, πολύ πιο σοβαρή για τη διεθνή καπιταλιστική οικονομία από την ύφεση του 1980-82. Γιατί, ενώ ο πληθωρισμός ήταν σε υποχώρηση κατά τα 5, 6 ή 7 τελευταία χρόνια, μοιραία θα αυξηθεί τουλάχιστον στις ΗΠΑ (ίσως όχι στη Γερμανία και στην Ιαπωνία) και από τις ΗΠΑ θα επεκταθεί σε όλες τις χώρες του τρίτου κόσμου όπου ήδη

υπάρχει αλλά θα ενισχυθεί ακόμα περισσότερο και θα κερδίσει και τις πιο αδύναμες καπιταλιστικές χώρες, Γαλλία, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία. Γιατί η κυβέρνηση των ΗΠΑ έκανε κάτι που είναι οικονομικός παραλογισμός: θέλησε, με κάθε αντίτιμο, να μειώσει τα επιτόκια, για να σταματήσει την πτώση των τιμών στο Χρηματιστήριο. Πέτυχε, σχεδόν, αλλά για να το κάνει διόγκωσε τη νομισματική μάζα. Όμως, εάν διογκώνεται η νομισματική μάζα με ένα νόμισμα που ήδη είναι υποτιμημένο, αναζωογονείται αμέσως ο πληθωρισμός και το επιτόκιο ανεβαίνει. Ήδη οι Ιαπωνέζοι σταμάτησαν σχεδόν να αγοράζουν αμερικανικές αξίες ιδιαίτερα δημόσια ομόλογα από τον Αύγουστο.

Το ζήτημα που τίθεται είναι να αντικατασταθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα των ΗΠΑ από μια γερμανική και ιαπωνική ανάπτυξη ούτως ώστε να αποφευχθεί μια διεθνής ύφεση. Αυτό δεν φαίνεται πολύ ρεαλιστικό για δύο λόγους. Πρώτον, εάν κοπάζουμε την εγχώρια αγορά στη Γερμανία, ίσως την πιο γερή ιμπεριαλιστική χώρα σήμερα, αυτή δεν έχει παρά μόνο 60 με 65 εκατομμύρια κατοίκους και αυτοί δεν μπορούν να αντικαταστήσουν μια αγορά 240 εκατομμυρίων κατοίκων που είναι οι ΗΠΑ. Η Γερμανία δεν μπορεί να εισάγει από τη Βραζιλία, τις ΗΠΑ, τη Νότιο Κορέα, την Ταϊβάν, το Μεξικό, ή πει εισάγει σήμερα οι ΗΠΑ. Έπειτα, οι δύο αυτές χώρες, Γερμανία και Ιαπωνία, έχουν οι ίδιες γνωρίσει μια παράλληλη εξέλιξη και οι παραγωγικές τους επενδύσεις είναι πολύ-πολύ περιορισμένες. Οι μεγάλες ιαπωνικές εταιρείες χρησιμοποίησαν τη χρηματοπιστική τοποθέτηση, την κερδοσκοπία, το γρήγορο κέρδος, σε βάρος της παραγωγής. Το τελευταίο μεγάλο κύμα επενδύσεων ήταν στην έγχρημη τηλεόραση, αλλά τελείωσε. Δεν υπάρχει πια νέα αντίστοιχη ώθηση. Έχουν λοιπόν ριχτεί σε χρηματιστικές επιχειρήσεις. Η αγοραστική δύναμη, οι πραγματικοί μισθοί είναι κατά 40% χαμηλότεροι απ' ό,τι στην Ευρώπη, η εσωτερική αγορά δεν επιτρέπει εισοδήματα να απορροφηθεί μια σημαντική μάζα από εμπορεύματα.

Αλλά υπάρχει μια πιο βαθιά αιτία, είναι η παγκοσμιοποίηση, η παγκοσμιοποίηση της διεθνοποίησης του κεφαλαίου, της κερδοσκοπίας και των Χρηματιστηρίων, που έχουν σαν πραγματικό υπόβαθρο την ύπαρξη μεγάλων διεθνών εταιρειών που παράγουν σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό δε συμβαδίζει με την ύπαρξη κάποιου διεθνούς κράτους του κεφαλαίου που θα έκανε σε διεθνές επίπεδο αυτό που ο Ρούσβελτ μπορούσε να κάνει στις ΗΠΑ,

ο Τσούρτσιλ στην Αγγλία, ο Ντε Γκωλ στη Γαλλία, κλπ. Δεν υπάρχει μια αναγνωρισμένη παγκόσμια αρχή που να έχει τη δύναμη να επιβληθεί διεθνώς στο σύνολο του κεφαλαίου. Το κεφάλαιο συνεχίζει να είναι, πολιτικά και στρατιωτικά, κομματισμένο σε αυτόνομα και ανεξάρτητα μεταξύ τους κράτη και αυτό δεν είναι τυχαίο. Αυτό αντικατοπτρίζει την ατομική ιδιοκτησία, τον ανταγωνισμό και τη χρησιμοποίηση του κράτους από εθνικά οργανωμένες μερίδες του κεφαλαίου για την υποστήριξη των δικών τους, ιδιαίτερων συμφερόντων. Σε περίοδο κρίσης, ο ανταγωνισμός, οι αντιφάσεις, ο ενδοιμπεριαλιστικός ανταγωνισμός ενισχύονται.

10. Ο δρόμος της ύφεσης

Θα είναι άραγε η αναπόφευκτη αυτή ύφεση περίπου του ίδιου τύπου με τις ύφεσεις του 1974-75 ή του 1980-82 ή μπορεί θα είναι πολύ πιο σημαντική; Είναι ακόμα πολύ νωρίς για να απαντηθεί η ερώτηση αυτή.

Η αλυσίδα της καπιταλιστικής οικονομίας διαλύθηκε στον πιο αδύνατο καιρό της το Χρηματιστήριο, και είδαμε γιατί. Τώρα απειλούνται δύο ενδιάμεσοι διεθνείς κρίκοι. Μια σειρά από εταιρείες συναλλαγμάτων συναλλάξαν και τσάπες επενδύσεων είχαν ξεχυθεί στη χρηματιστηριακή κερδοσκοπία σε μεγάλη κλίμακα. Τώρα έχουν αιόλυπτα δεκάδες εκατομμύρια δολάρια που οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες μπορεί να καλύψουν, μπορεί όχι. Είναι πιθανό ότι θα τα καλύψουν, αλλά δεν ξέρουμε ως ποιο βαθμό. Αυτό θα αποφασιστεί κατά τις επόμενες εβδομάδες.

Ο άλλος αδύναμος κρίκος είναι μια σειρά από κράτη που απειλούνται με χρεοκοπία. Κυρίως είναι χώρες του τρίτου κόσμου, αλλά όχι μόνο. Ορισμένες ιμπεριαλιστικές χώρες είναι χρεωμένες ως το λαιμό και μόλις υπάρξει ύφεση μπορεί να βρεθούν σε πολύ σοβαρή δυσκολία. Ήδη σήμερα, είναι σαφές ότι ο φόβος και μόνο της ύφεσης προκάλεσε μια παγκόσμια κίνηση στις τιμές των πρώτων υλών που χτυπάει πολύ σκληρά ορισμένες χώρες του τρίτου κόσμου, τις πιο εκτεθειμένες, και ότι η αρχή της ύφεσης θα χτυπήσει πολύ σκληρά τις εξαγωγές χωρών όπως η Βραζιλία, όπου η ύφεση έχει πιθανόν ήδη αρχίσει, η Νότιο Κορέα, η Ταϊβάν ή το Χονγκ-Κονγκ, που βρίσκονται ακόμα σε πλήρη ανάπτυξη και που μπορεί να βρεθούν μέσα στην ύφεση από τη μια μέρα στην άλλη. Πολλές από τις χώρες αυτές μπορεί να βρεθούν σε ανικανότητα πληρωμών.

11. Η άλλη πλευρά του χάσματος

Ο τρίτος αποφασιστικός κρίκος είναι μια σειρά από χρεοκοπίες που αρχίζουν από τον πιστωτικό τομέα θα μπορούσαν να επεκταθούν σε μερικές μεγάλες πολυεθνικές βιομηχανικές και εξωοικονομικές εταιρείες. Αυτό δεν είναι πρόβλημα, είναι κάτι από το χώρο του δυνατού. Εάν η πιστωτική αλληλεγγύη ορισμένων από αυτές τις εταιρείες χτυπηθεί από τη μια μέρα στην άλλη, αν οι πωλήσεις τους και ο κύκλος εργασιών τους μειωθεί, μπορεί να βρεθούν από την άλλη πλευρά του χάσματος.

Οι τρεις, λοιπόν, αυτοί κρίκοι δεν έχουν ακόμα σπάσει, αλλά μπορεί να γίνει. Εάν σπάσαν, αυτό σημαίνει μια πολύ σοβαρή κρίση, εάν δεν σπάσουν, αυτό σημαίνει την επαναληψη της κρίσης του 1980-82. Η επιδείνωση της καπιταλιστικής οικονομίας μπορεί να επεκταθεί για πολλά έτη, να περάσει από διαδοχικές φάσεις, ύφεσης, στασιμότητας, νέας ύφεσης. Είναι δυνατό, δεν είναι σίγουρο.

Τις είναι οι κοινωνικές συνέπειες από όλα αυτά; Έδειξα τρεις διαδοχικούς κρίκους, μετά από το Χρηματιστήριο, δεν πρόθεσα αυτόν που μας ενδιαφέρει περισσότερο, αυτόν που ενδιαφέρει τους εργαζόμενους, τις λαϊκές μάζες σε διεθνή κλίμακα: τον κρίκο «πιστώσεις για την κοινωνική ασφάλιση». Αυτές υποφέρουν σε όλες τις χώρες. Πρόκειται για το συσσωρευμένο αποτέλεσμα δεκαπέντε ετών ύφεσης, κρίσης ανεργίας. Προσπάθησαν να συγκεντρώσουν τα πράγματα, επειδή οι αστοί, για να μην πούμε οι ρεφορμιστές, ξέρουν πολύ καλά ότι είναι ο πιο κερηφτικός χώρος, αυτός όπου οι λαϊκές μάζες κινδυνεύουν να αντιδράσουν πιο σκληρά από οπουδήποτε αλλού, είναι το πιο σημαντικό κερηφτικό, ιδιαίτερα η ασφάλεια υγείας και οι συντάξεις. Αλλά εάν οι πιστώσεις βρίσκονται σε πλήρη διάλυση, εάν οι πόροι του κράτους μειώνονται σαν αποτέλεσμα της ύφεσης, ο κρίκος αυτός θα σπαστεί. Δεν θα σπάσει αναγκαστικά, αλλά υπάρχει εδώ μια άμεση σχέση ανάμεσα στην οικονομική και στην κοινωνική κρίση.

Σήμερα, ο επίσημος αριθμός είναι ότι με 32 εκατομμύρια άνεργοι στις ιμπεριαλιστικές χώρες, ο πραγματικός αριθμός που αναφέρει το Διεθνές Γραφείο Εργασίας είναι σχεδόν 40 εκατομμύρια άνεργοι. Όλες οι κυβερνήσεις έχουν μηχανοκίνητο τρόπο για να αποκλείουν από τις στατιστικές άτομα που μπορεί να μην έχουν πεθάνει ούτε πάψει να ζητούν δουλειά, αλλά απλώς έχουν απο-

κλιιστεί από τους καταλόγους. Η πραγματικότητα είναι πιο κοντά στα 40 εκατομμύρια. Πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του ότι αυτό αντιπροσωπεύει, με τα μέλη των οικογενειών τους, σχεδόν 100 εκατομμύρια άτομα, μόνο στις πιο πλούσιες χώρες του κόσμου, χωρίς να υπολογίσουμε τον τρίτο κόσμο. Ένας άλλος τρομακτικός αριθμός, που λίγοι ξέρουν: Στο σύνολο των ιμπεριαλιστικών χωρών, σχεδόν οι μισοί από τους ανέργους δεν παίρνουν αποζημίωση, δηλαδή ζουν από τη δημόσια πρόνοια. Έχουν μιλήσει για νέα φτώχεια. Δεν υπάρχει τίποτα το νέο σε αυτή τη φτώχεια που πάντα υπήρχε, αλλά αυτό που θέλουν να κατονομάσουν με τον όρο αυτό, είναι η εξαθλίωση, η επιδείνωση της φτώχειας σε χώρες όπως η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Νότια Ιταλία, καθώς και η Γαλλία ή η Μεγάλη Βρετανία. Υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στις χώρες, αλλά η γενική τάση είναι ανησυχητική.

Νομίζω πως είχαμε δίκιο να επιμένουμε στο γεγονός ότι, όπως το 1929, η πρώτη συνέπεια όλων αυτών πάνω στην εργατική τάξη, στο εργατικό κίνημα,

στην κανότητα αντίδρασης των εργαζομένων ενάντια στην επίθεση που υφίστανται παντού, δεν είναι θετική. Με μια τέτοια μάζα ανέργων ο φόβος της ανεργίας και της εξαθλίωσης, και μάλιστα με την απουσία ενός καλά συγκροτημένου και συνειδητού εργατικού κινήματος που να οργανώνει την αντίδραση των εργατικών δυνάμεων, πράγμα που δεν υπάρχει πουθενά, η πρώτη αντίδραση ήταν μάλλον ο κατακερματισμός των απαιτήσεων, το «σώζων εαυτόν σωθήτω» ή η ατομικοποίηση στην αναζήτηση μιας λύσης.

12. Απουσία νέας προβλεπόμενης ανάπτυξης

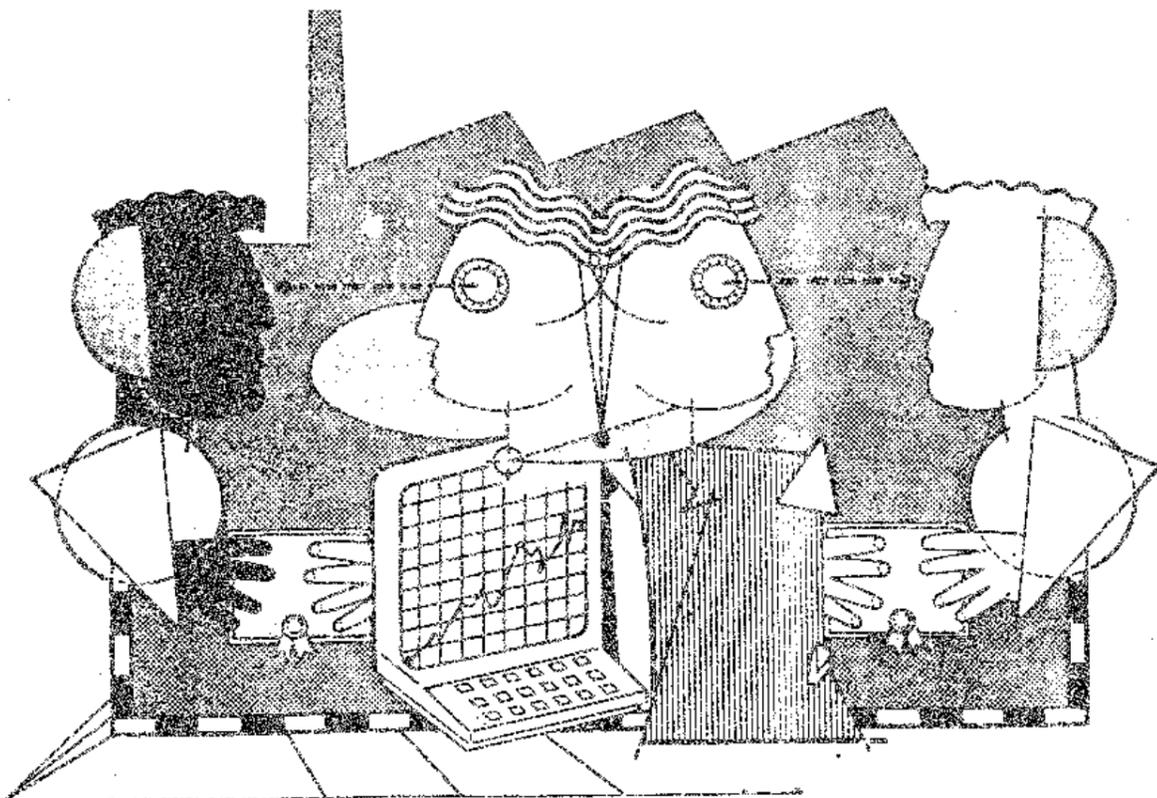
Στο μέτρο και στο βαθμό που η κρίση θα γίνεται πιο ορατή, που η ιδεολογική και πολιτική επίθεση της αστικής τάξης θα γνωρίζει ήττες όπως σήμερα με την επιδείνωση της κρίσης, τα πράγματα μπορεί να αλλάξουν. Δεν λέω ότι θα αλλάξουν γρήγορα. Μετά το 1929 χρειάστηκαν πέντε χρόνια για να αλλάξουν. Μόνο το 1934 η εργατική αντίδραση άρχισε στην Ευρώπη (στη Γαλλία, στην Αυστρία

κλπ).

Αυτοί που είχαν ακόμα είτε την αυτοπάθη είτε το φόβο μιας γενικής ανόρθωσης της καπιταλιστικής οικονομίας, μιας ομαλής προογίωσης της μακροχρόνιας ύφεσης προς μια νέα μακροχρόνια μασοπρόοδο αναπτυξη, βλέπουν σήμερα να διαμεύονται. Είναι σαφές, μετά από αυτή τη σοβαρή χρηματιστηριακή κρίση, ότι κάτι τέτοιο είναι αδύνατο.

Μια βαθιά και πλατιά ανάπτυξη αυτής της οικονομίας κατά τα ερχόμενα χρόνια αποκλείεται τελείως. Θα χρειαζόταν γι' αυτό μια ριζική αλλαγή της κατάστασης, μια πολύ σοβαρή ήττα της εργατικής τάξης ή ριζικές αλλαγές στις χώρες της Ανατολής, για να μπορούσε η ερμητισσύνη να ανασταθεί, για να μπορούσε η αγορά να επεκταθεί, για να μπορούσαν οι επενδύσεις να ξανακάνουν το ρυθμό των δεκαετιών του 1959 και 1960, πράγμα που αποκλείεται για την ώρα.

Το παραπάνω κείμενο αποτελεί μια σύντομη απόσπασμα της ομιλίας του Μαντέλ σε συνέντευξη που οργάνωσε στο Παρίσι η LCR (γαλλικό τμήμα της 4ης Διεθνούς) στις 3 Νοεμβρίου 1987.

Με αρκετή καθυστέρηση πήραμε την ακόλουθη ανακοίνωση:

ΤΟΥ ΑΡΜΕΝΙΚΟΥ ΜΥΣΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ 13 ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ

Αρμένιοι που ζείτε στην Περιοχή Αρμένιοι που ζείτε στην Διάσπορά, Λαοί όλου του κόσμου.

13 χρόνια πριν, στις 20 Γενάρη 1975, ο ΑΡΜΕΝΙΚΟΣ ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ (ASALA), που γεννήθηκε μέσα απ' τα βάσανα του βασανισμένου και εξευτελισμένου αρμενικού λαού, ανατίναξε το κέντρο του Παγκόσμιου Συμβουλίου Εκκλησιών στη Βρυξέλες, διακηρύσσοντας με την ενέργειά του αυτή, τη γέννησή του, ο' ολοκλήρω του κόσμου.

Το Παγκόσμιο Συμβούλιο των Εκκλησιών, επιλέχθηκε σαν ο πρώτος στόχος, γιατί με τις ευλογίες του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού, αγωνίζεται να εκκινήσει το γενοκτονικό και δημογραφικό χάρτη της Μέσης Ανατολής απ' τους αρμενικούς πληθυσμούς και να τους μεταφέρει μακριά απ' τα τουρκοκρατούμενα εδάφη της Δυτικής Αρμενίας, έτσι που ο φόβος για την απελευθέρωσή τους δεν θα αποτελεί πλέον απειλή για την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας, του σημαντικού αυτού χυροφύλακα του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού στην περιοχή.

13 χρόνια μετά, στις 20 Γενάρη 1988, η συνωμοσία του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού, δηλαδή, η προσφορά κάθε δυνατής «ειρηνολύση» στους Αρμένιους για το «αρμενικό ζήτημα» (μετανάστευση) τους στις δυτικές χώρες, όπου η αφομοίωση τους θα είναι πλέον ζήτημα χρόνου, παραμένει το πιο βασικό πρόβλημα της Νέας Αρμενικής Επανάστασης, που σήμερα βρίσκεται σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι αποφασιστικών επιλογών.

Εκτός από τον καθημερινό κίνδυνο της Λευκής Γενετοκτονίας, οι μάζες της Αρμενικής Διάσποράς, τα εθνικά τους όραματα και ο εκφραστής τους, ο ΑΡΜΕΝΙΚΟΣ ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ, βρίσκονται σήμερα σε μια περίοδο έντονων και ραγδαίων αλλαγών στην ισορροπία του ασχημορέμι των παγκόσμιων πολιτικών δυνάμεων. Παράλληλα, σε περιφερειακό επίπεδο, κυριαρχούν καταπιεστικοί τοπικοί πόλεμοι, όσον δε αφορά τον αραβικό χώρο οι επαναστατικές και προοδευτικές δυνάμεις υποχωρούν. Με πάνω από όλα, καταστροφικές επιπτώσεις έχουν οι συνωμοσίες για την διαστρέβλωση της ταυτότητας των δικαίων αρμενικών διεκδικήσεων, στην αρμενική πραγματικότητα.

Είναι γεγονός, ότι εκτός από τις πολύμορφες επιθέσεις του τουρκικού φασιστικού καθεστώτος, ο καταπιεσμένος αρμενικός λαός αντιμετωπίζει σήμερα τις συνωμοσίες του Πολιτικού Γραφείου του κόμματος Τασνάκ (Σ.Τ.Μ. στην Ελλάδα, το κόμμα αυτό εφρονίζει, σαν Αρμενική Εθνική Επιτροπή) στην αρμενική διάσπορα, την υποχώρηση των αντι-συνωμοστικών δυνάμεων στον αραβικό χώρο, τους κινδύνους που επιμύλλασσαν ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο και στον Λίβανο, και επίσης ορισμένες συνέπειες από την υποπθέμενη προσέγγιση του καπιταλιστικού και σοσιαλιστικού κόσμου στο διεθνές επίπεδο.

Ο ΑΡΜΕΝΙΚΟΣ ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ, με την ευκαιρία της 13ης ετησίου του, όπως καλά πληροφορημένος για τις τελευταίες εξελίξεις στην αρμενική, αραβική, περιφερειακή αλλά και διεθνή πραγματικότητα και συνειδητοποιώντας βαθιά την κρίση που αντιμετω-

πίζουν αυτή την περίοδο όλα τα επαναστατικά και εθνικο-απελευθερωτικά κινήματα, εξετάζει, με υπευθυνότητα τη δράση στο παρελθόν και κάνει τις στρατηγικές και τακτικές του επιλογές, έτσι ώστε να είναι σε θέση ν' αντιμετωπίσει την σημερινή κρίση με τις μακρότερες απώλειες και με τη μεγαλύτερη δυνατή επιτυχία.

Όμοια πορεία της σημερινής, δυσκολίας, η Νέα Αρμενική Επανάσταση καταγράφει νέες νίκες στις σελίδες της σύγχρονης αρμενικής ιστορίας. Απλώνει τις ρίζες της σε κάθε γωνιά της Διάσποράς και αναβροτίζει την θέλησή για την επανάσταση των αρμενικών εδαφών. Στη Σοβιετική Αρμενία η εθνική αναγέννηση έχει περάσει σ' ένα νέο επίπεδο. Το Αρμενικό Ζήτημα που είχε ταφεί θεληματικά, επιβάλλει την έντονη παρουσία του σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο και απαιτεί ένα από τα φλέγοντα προβλήματα της Μέσης Ανατολής που αναζητά τη λύση του.

Με πίστη στις αρχές της Νέας Αρμενικής Επανάστασης και στην υπέρτατη θέση των Αρμενίων μαρτύρων.

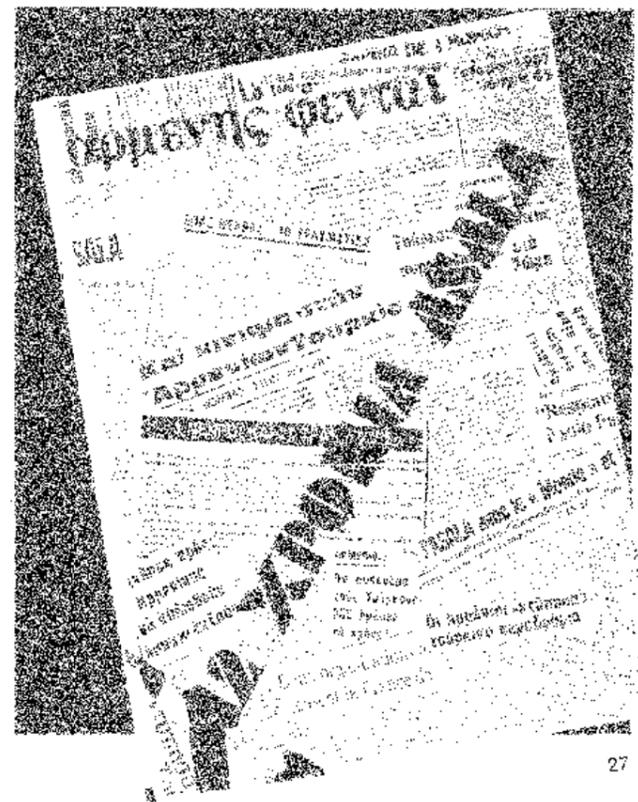
Με πίστη στο ανεξάντλητο δυναμικό του αρμενικού λαού της Σοβιετικής Αρμενίας και της Διάσποράς.

Με υπευθυνότητα του προπομπού ρόλου του και του γεγονότος, ότι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του παγκόσμιου επαναστατικού και αντιιμπεριαλιστικού κινήματος.

Ο ASALA ορκίζεται να κρατήσει φηλά το μαρτυρημένο λάβαρο του Νέου Αρμενικού Εθνικού Απελευθερωτικού Αγώνα, εκάντι στο τουρκικό φασιστικό καθεστώς, και τους υποστηρικτές του, που με επικεφαλής τον παγκόσμιο ιμπεριαλισμό, έχει μετατρέψει την καταχόμενη Δυτική Αρμενία σε μια επεκτατική βάση του ΝΑΤΟ, που απειλεί την ύπαρξη όλων των λαών της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής.

**ΖΗΤΩ Ο ΑΡΜΕΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ
ΔΟΣΕ ΣΤΟΥΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ
ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΤΟΥΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥΣ ΗΦΩΣΣ
ΚΑΤΩ ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ
Η ΝΙΚΗ ΕΝΑΙ ΔΙΚΗ ΜΑΣ**

ΑΡΜΕΝΙΚΟΣ ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

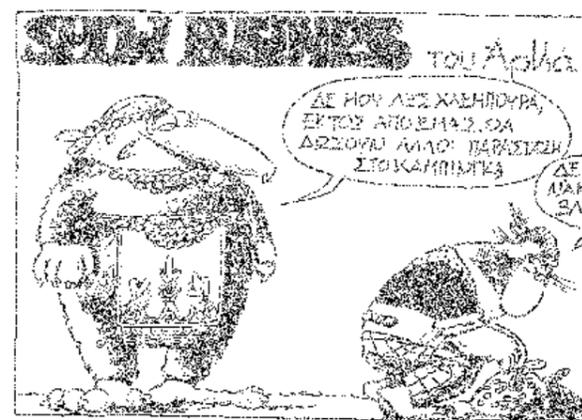
Αρκάς

Αρκάς

Αρκάς

Αρκάς

Η γέννηση της Ορθόδοξης Αυτοκέφαλής Εκκλησίας της Κύπρου

Χρ. Πετεινός

Σύμφωνα με τις πράξεις των Αποστόλων η Εκκλησία της Κύπρου ιδρύθηκε στα μέσα του πρώτου αιώνα από τον Απόστολο Βαρνάβα (που γεννήθηκε στην Κύπρο) και τον Απόστολο Παύλο. Οι δύο αυτοί απόστολοι κατόρθωσαν να πηγάσουν στον χριστιανισμό τον Ρωμαίο ανθρώπινο, διοικητή του νησιού, Σέργιο Παύλο!

Αν και η γέννηση της Εκκλησίας της Κύπρου ανάγεται στους αποστολικούς χρόνους, η πρώτη σύγχρονη κληρική λειτουργία στο νησί θεσπίζεται μόλις στην οικουμενική σύνοδο της Νίκαιας στην οποία πήραν μέρος Κύπριοι επίσκοποι. Η Χριστιανική Εκκλησία του νησιού, παρά τις ειρηνικές συνθήκες που της έδωσε η αποστολική της καταγωγή, και παρά την απουσία και δύναμη που της έδωσαν οι θεμελιωτές της, δεν μπόρεσε να επιβληθεί εύκολα από την μια αιώνια κατά των χριστιανών και από την άλλη η δύναμη της ειδωλολατρίας, έφελε μεγάλα εμπόδια στην ανάπτυξη της. Στον δεύτερον από τους αιώνες δεν έχουμε παρά να πάρουμε το παράδειγμα του Τίχωνα, επισκόπου της Αμαθείας στα μέσα του τέταρτου αιώνα για να δούμε τη δύναμη της ειδωλολατρίας στην Κύπρο: ο Τίχωνος, κατά τη διάρκεια μιας αποστολής του στην Πάφο, έμεινε έκλειστος από τις γιορτές των κατωίων της πόλης αυτής προς τιμή της Αφροδίτης και προσπαθούσε να τους απομακρύνει από τέτοιου είδους εκδηλώσεις. Ακόμη και μετά την αναγνώριση της χριστιανικής θρησκείας από το κράτος, η ειδωλολατρία μείνει γερή ριζωμένη μέσα στον κόσμο.

Αυτό το κείμενο είναι κυρίως αφιερωμένο στην περίοδο της ιστορίας της Εκκλησίας της Κύπρου που πάει από τις αρχές του τετάρτου αιώνα μέχρι το τέλος του πέμπτου. Θα δούμε τη συμμετοχή της κυπριακής Εκκλησίας στις διάφορες συνόδους και τον τρόπο με τον οποίο απέκτησε την ανεξαρτησία της.

Για καλύτερη τοποθέτηση του

αποκειμένου μας θα δούμε πρώτα τη θέση της Κύπρου μέσα στη διοικητική οργάνωση της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Από το 330 μ.Χ. η Κύπρος είναι επαρχία της ανατολικής περιοχής της αυτοκρατορίας και εξαρτάται από τον Νουμό της Ανατολής. Διοικείται από έναν ανθύπατο, αντιστοίχιο της Αντιόχειας που είναι το διοικητικό κέντρο της επαρχίας της Ανατολής. Το νησί χωρίστηκε σε 14 επαρχίες με πρωτεύουσες της: Σολαμίνα (Κωνσταντία), Κίπιο, Αισθαύοντα, Κερύνεια, Πάφο, Αρχανόη, Σόλους, Λάπηθο, Λήδρα, Χύτροις, Ταμείο, Κούριο, Τρεμβούοντα και Κορυσσία!

Η ειρήνη και η τάξη που έφερε ο Κωνσταντίνος στην αυτοκρατορία, μετά την εξολόθρευση των αντιπάλων του για τον θρόνο και την αναγνώριση της χριστιανικής θρησκείας δεν ήταν αποτέλεσμα μιας εύκολης νίκης. Η νέα θρησκεία έπρεπε να αντιμετωπίσει την ειδωλολατρία, ακόμα αρκετά δυνατή ιδιαίτερα μέσα στους κύκλους των διανοουμένων. Έπρεπε επίσης να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο που προερχόταν από το σοκ της Εκκλησίας και που οφειλόταν στη διαφορετική ερμηνεία του χριστιανικού δόγματος.

Ο πρωτοχριστιανισμός βγήκε πολύ γρήγορα από την περίοδο της δογματικής απάθειας όπου διαφορετικά ρεύματα συγκροτούσαν χωρίς μεγάλες συγκρούσεις. Όσο όμως τα ρεύματα αυτά γίνονταν πιο σοβαρά και απαιτητικά τόσο η ανάγκη διάλογου πάνω στο δόγμα γινόταν αισθητή και αναγκαία. Ο χριστιανισμός φάνηκε να βρει ένα δόγμα, μια έκφραση και μια πρακτική ομοιομορφία και ομοδομητικότητα.

Αυτή η κατάσταση αντιμετωπίστηκε με τις συνόδους του κλήρου της Εκκλησίας της αυτοκρατορίας. Στις συνόδους έπαιρναν μέρος μια μεγάλη ομάδα των επισκόπων των Εκκλησιών

της αυτοκρατορίας και μετά τη συζήτηση των προβλημάτων γινόταν ψηφοφορία πάνω στις διάφορες προτάσεις (πάντα κάτω από την επίβλεψη της πολιτικής-αυτοκρατορικής εξουσίας). Η πρόταση που κέρδιζε την πλειοψηφία θεωρείτο σαν η πρωταρχική, πραγματική αλήθεια (κανόνας)!

Η σύγκληση των συνόδων δεν αφορούσε μόνο δογματικές διαφορές: οι επισκοποι που λάμβαναν μέρος σ' αυτές συζητούσαν και για τα γενικά προβλήματα όπως η οργάνωση και η πολιτική της Εκκλησίας.

Η οικουμενική σύνοδος της Νίκαιας και οι πρώτες δυσκολίες μεταξύ της Εκκλησίας της Κύπρου και του Πατριαρχείου της Αντιόχειας.

Ο Αρειανισμός είναι η αιτία της σύγκλησης της πρώτης οικουμενικής συνόδου. Ο Άρειος είδωσε ότι τα δεύτερα πρόσωπα της Αγίας Τριάδας δεν ήταν της ίδιας φύσης με τον Πατέρα, αλλά ότι ήταν δημιουργήματα του. Αυτή η θεωρία γεννήθηκε στην Αντιόχεια χωρίς στον Λουκιανό και τους οπαδούς του. Αρνούνταν ότι «ο υιός του Θεού ήταν ανθρώπινη ψυχή, του αναγνώριζαν μόνο ανθρώπινο σώμα για να μάθει να εκδηλώνει τα ανθρώπινα αισθήματα όπως η χαρά, η λύπη κλπ., και κατάληξαν έτσι να δηλώνουν ότι ο Χριστός ήταν δημιουργήματα του Θεού και κατώτερος του»!

Η θεωρία αυτή των θεολόγων της Αντιόχειας μεταφέρθηκε από τον

Άρειο στην Αλεξάνδρεια, όπου και αναπτύχθηκε γιατί από τον καιρό ήδη του Ερμύνη, η Αλεξάνδρεια ήταν κέντρο φιλοσοφικο-πολιτικών συζητήσεων και διακρίσεων.

Ο Άρειος αναγνώριζε ότι ο όρος «γέννηση» μπορούσε να υποστηρίξει μόνος του την ύπαρξη του Χριστού. Όλη η επιχειρηματολογία που σπρόχθησε πάνω στην ιδέα της γέννησης και απ' αυτό έβγαλε το συμπέρασμα ότι ο Χριστός δεν μπορούσε να είναι ίσος με τον Θεό!

Κατόρθωσε παρά τη προσοχή των συνθηκολόγων να κάνει πολλούς οπαδούς, ειδικά στην Αίγυπτο με και ο ίδιος πήγε στην Εκκλησία της Αντιόχειας!

Η νέα θεωρία απειλούσε την ενότητα της Εκκλησίας και ο Κωνσταντίνος, που μόλις είχε νικήσει τον αντίπαλό του Λαίνο και σκόπευε να ενώσει την αυτοκρατορία, φοβούμενος τον κίνδυνο διάσπασης που προερχόταν από την Εκκλησία συγκάλεσε την σύνοδο και προέδρευσε σ' ορισμένους από τις επισκοπείες της!

Αυτό που ήθελε ο Κωνσταντίνος ήταν να πετύχει την ειρήνη στην αυτοκρατορία τόσο στον πολιτικό όσο και στον ιδεολογικό τομέα: ένα κράτος ενωμένο, ένας θεός, μια θρησκεία, ένας αυτοκράτορας. Ήδη από το 312 επενέβη στις θρησκευτικές διαμάχες που δημιουργήθηκαν από το σχίσμα του Δονάτου. Αφού επισκέφτηκε η ενότητα της Εκκλησίας για να την προστατέψει, καλεί τη σύνοδο της Νίκαιας στα 325!, που στοχεύει στην μαζική μας ανάσωση θρησκευτικής θεωρίας.

Ο αριθμός των επισκόπων που πήραν μέρος στη σύνοδο διαφέρει από συγγραφέα σε συγγραφέα αλλά όλοι αναφέρουν αριθμούς μεγαλύτερους από 200 και όλοι συμφωνούν στο ότι το μεγαλύτερο μέρος από τους επισκόπους προερχόταν από το ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας!

Η Εκκλησία της Κύπρου αντιπροσωπεύτηκε από τρεις επισκόπους σ' αυτή τη σύνοδο: Κυρίλλος της Πάφου, Γελάσιος της Ταλαμίνης και Σπυριδόνος της Τρεμβούοντας! Κατά τη διάρκεια της συνόδου οι επισκοποι της Κύπρου υποστήριξαν τις «ορθόδοξες θέσεις» και φημίσαν εναντίον του αρειανισμού, όπως η πλειοψηφία των παρόντων επισκόπων! Στο τέλος της συνόδου ο αυτοκράτορας εξοστράκισε τους οπαδούς του Άρειου!

Ένας από τους κανόνες της συνόδου δίνει το δικαίωμα σε κάθε Εκκλησία να διαλέγει μόνη της τον αρχηγό της! Πράγμα το οποίο στη συνέχεια θα είναι σημαντικό για την Εκκλησία της Κύπρου στη διάρκεια της

με το Πατριαρχείο Αντιόχειας.

Η σημασία της Εκκλησίας της Κύπρου στη σύνοδο της Νίκαιας έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον: η Κύπρος υπάγεται διοικητικά στην Αντιόχεια, και το Πατριαρχείο της Αντιόχειας ήθελε να ελέγχει την Εκκλησία του νησιού χειροτονώντας τον αρχιεπίσκοπό της. Η Αντιόχεια επέβλεπε σ' ένα είδος ηγεμονίας πάνω στους γαίονες της, ένα είδος προτεστικής ηδονής και πνευματικής. Έτσι επεβλήθη και στο εσωτερικό ζητήματα της Εκκλησίας.

Οι Κύπριοι επέσπευσαν στη σύνοδο της Νίκαιας κατόρθωσαν να ψηφιστεί ένας κανόνας που τους ενδιέφερε ιδιαίτερα και ο οποίος, σε ένα από τα σημεία του, εννοούσε την ανεξαρτησία της Κυπριακής Εκκλησίας. Η σύνοδος αναγνώρισε ότι ο πατριάρχης της Αντιόχειας έπρεπε να έχει διοικητική εξουσία πάνω στην Εκκλησία της Κύπρου αλλά κατόρθωσαν άρτια τη δυνατότητα στους Κύπριους επισκόπους να διαλέγουν τον προκαθήμενο τους: «Αν ο αρχιεπίσκοπος της Κύπρου πεθάνει κατά τη διάρκεια του χειμώνα και ο λαός του νησιού δεν μπορεί να ειδοποιηθεί τον πατριάρχη της Αντιόχειας λόγω της κακοκαιρίας, να τους υποδείξει τον αντικαταστάτη του, πρέπει να του στείλουν ένα γράμμα και να του ζητήσουν να τους επιρροποιήσει εκλέξουν οι ίδιοι τον αρχιεπίσκοπο της Εκκλησίας τους. Σ' αυτή την περίπτωση ο πατριάρχης δεν πρέπει ν' αντιβεί αφού λάβει το γράμμα, πρέπει να επιτρέψει στους 12 επισκόπους να εκλέξουν τον αρχιεπίσκοπο, γιατί, αν αυτός πεθάνει στην αρχή του χειμώνα, η Εκκλησία του νησιού θα μείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς αρχηγό και αυτό θα δημιουργήσει προβλήματα»!

Στην πραγματικότητα αυτή η απόφαση προσπαθεί να ικανοποιήσει και τις δυο πλευρές. Ο Πατριάρχης της Αντιόχειας διατηρεί την εξουσία του πάνω στην Εκκλησία της Κύπρου, αλλά ταυτόχρονα οι Κύπριοι επισκοποι μπορούν να εκλέξουν οι ίδιοι τον αρχιεπίσκοπο τους όταν οι καιρικές συνθήκες τους εμποδίζουν να συμβουλευτούν τον πατριάρχη. Σ' αυτή την περίπτωση οι Κύπριοι επισκοποι πρέπει να γράψουν στον πατριάρχη και να εκλέγουν οι ίδιοι τον αρχιεπίσκοπό τους. Αλλά, αν οι καιρικές συνθήκες τους εμποδίζουν να συμβουλευτούν τον πατριάρχη (λόγω της θαλασσοταραχής) πως θα μπορούσαν να του στείλουν γράμμα μέσα σ' αυτές τις ίδιες συνθήκες.

Η Εκκλησία της Κύπρου ζητά την ανεξαρτησία της γιατί νοιάζει δυνατά εσωτερικά και γιατί το νησί είναι γεωγραφικά απομονωμένο και οι συγκοινωνίες δύσκολες!

Σαρδική: η επιβεβαίωση της «ορθόδοξης» θέσης της Εκκλησίας της Κύπρου

Παρά την καταδίκη του αρειανισμού από τη σύνοδο της Νίκαιας, αυτό το δόγμα συνέχισε να αναπτύσσεται και να απειλεί την ενότητα της Εκκλησίας της αυτοκρατορίας! Μια νέα σύνοδος καλέστηκε στα 343-344 στη Σαρδική (σημερινή Σόφια, πρωτεύουσα της Βουλγαρίας). Αυτή η σύνοδος δεν θεωρείται σαν οικουμενική από την Ορθόδοξη Εκκλησία. Η κατέβλεψη του άρου «Οικουμενική σύνοδος» βγήκε μόλις από την πρακτική.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία αναγνωρίζει 7 οικουμενικές συνόδους.

Η Κύπρος αντιπροσωπεύτηκε από δώδεκα επισκόπους σ' αυτή τη σύνοδο, πράγμα που δείχνει την ανάπτυξη της χριστιανικής Εκκλησίας στο νησί και την οργάνωσή της.

Οι δώδεκα Κύπριοι επισκοποι που ανέλαβαν τις αποφάσεις της συνόδου ήταν: Κυρίλλος, Φίλιππος, Γελάσιος, Αφροδίσιος, Ειρηγόνης, Νουμάριος, Αθανάσιος, Μελετέσιος, Τριφυλλίος, Σπυριδών, Μαρβανός και Σελιόκρτης. Ήταν αντιπροσωπευτικοί στις πόλεις: Κοκκινιά, Κίπιο, Αισθαύοντα, Νεόπολις, Κούριο, Πάφο, Σόλους, Κερύνεια, Λήδρα, Τρεμβούοντα, Χύτροις και Ταμείο!

Η σύνοδος καταδίκασε τον αρειανισμό και επανεπιβεβαίωσε το σύμβολο πίστης της Νίκαιας. Οι Κύπριοι επισκοποι πήρσαν εναντίον του αρειανισμού!

Η οικουμενική σύνοδος της Κωνσταντινούπολης

Κατά τη διάρκεια της εξουσίας του Κωνσταντίνου (337-351) και του Ιουλιανού (361-363) η Εκκλησία της Κύπρου συνάντησε πολλές δυσκολίες: από τη μια, οι οπαδοί του Άρειου πλήθαιναν και προσπαθούσαν να καταστρέψουν τα κείμενα των αποφάσεων της συνόδου της Νίκαιας και από την άλλη, ο Ιουλιανός έδειξε να επαναφέρει την αρχαία θρησκεία. Στην περίοδο αυτή γίνονταν και πάλι πολλοί σχίσμοι κατά των χριστιανών.

Το πρόσφορο αυτό έδαφος, βοήθησε την ανάπτυξη διάφορων θρησκευτικών ρευμάτων και ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος κάλεσε τον κλήρο της αυτοκρατορίας, στα 381 στην

Κωνσταντινούπολη, για να ξανασυζητήσει ειδικά, το πρόβλημα του αρειανισμού²³.

Η σύνοδος αποφάσισε και ψήφισε την εξ' Ισού θεότητα του Πατέρα του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και καταδίκασε τον αρειανισμό σε όλες του τις μορφές και εκδηλώσεις²⁴.

Από την πλευρά της Εκκλησίας της Κύπρου πήραν μέρος σ' αυτή τη σύνοδο οι επίσκοποι Ιουλιανός (Πάφος), Θεόδομος (Τρεμιθούνα), Τύχωνας (Ταμασός) και Μνημόνιος (Κίπρι)²⁵, υποστηρίζοντας πάλιν τις κορθόδοξες θέσεις.

Στο τέλος της συνόδου ο Θεοδόσιος έδωσε, στην Ηράκλεια στις 30 Ιουλίου 381, την ακόλουθη απόφαση: «Όλες οι Εκκλησίες να δοθούν ειδικώς στους επισκόπους που πιστεύουν στην εξ' Ισού θεότητα του Πατέρα, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, και οι οποίοι είναι σύμφωνοι με τον Νεκτάριο της Κωνσταντινούπολης, με τον Τιμόθεο της Αλεξάνδρειας, με τον Πελάγιο του Λαδικίου, με τον Θεόδωρο της Ταρσούς, με τον Αμφίλοχο του Ικονίου και με τον Όπιμο της Αντιόχειας.

Όσοι δεν συμφωνούν με τους προαναφερθέντες θεωρούνται αιρετικοί και διώχνονται από την Εκκλησία»²⁶.

Η οικουμενική σύνοδος της Εφέσου και οι νέες δυσκολίες μεταξύ της Εκκλησίας της Κύπρου και του πατριαρχείου της Αντιόχειας

Στην αρχή του πέμπτου αιώνα ένας νέος κίνδυνος άρχισε να απειλεί την ενότητα της Εκκλησίας και αφορούσε αυτή τη φορά το ίδιο το άτομο του Χριστού για το οποίο υπήρχαν δυο διαφορετικές αντιλήψεις: η μια, που αντιπροσωπευόταν από την σχολή της Αντιόχειας τόνιζε την διαφορά των δυο φύσεων μέσα στο άτομο του Χριστού (θεϊκή και ανθρώπινη)· η άλλη, που αντιπροσωπευόταν από τη σχολή της Αλεξάνδρειας, τόνιζε, αντίθετα, την ένωση των δυο φύσεων. Ο Νεστόριος που σπούδασε στην Αντιόχεια και έγινε, στη 428, επίσκοπος στην Κωνσταντινούπολη, έσπρωξε τη θεωρία των δασκάλων του μέχρι τα άκρα: ξεχώριζε τις δυο φύσεις στον Χριστό μέχρι το σημείο που έλεγε ότι δεν μπορούσε να ονομάζει Θεοτόκο την

Μαρία, μπορούσε μόνο να την αναφέρει Χριστοτόκο²⁷.

Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος ο δεύτερος κάλεσε, στα 431 στην Έφεσο, τους αντιπροσώπους του κλήρου της αυτοκρατορίας²⁸.

Η Εκκλησία της Κύπρου αντιπροσωπεύτηκε από πέντε επισκόπους σ' αυτή τη σύνοδο: Τύχωνας των Χύτρων, Σαπρίκιος της Πάφου, Ρεγίνος της Κωνσταντίας, Ευάγγριος των Σόλων και Ζήνωνας του Κιτίου²⁹.

Τελικά ο αυτοκράτορας έδωσε λύση στο πρόβλημα, γιατί όλες οι προσπάθειες συμφιλίωσης απέτυχαν. Αφού άκουσε τη γνώμη και των δύο πλευρών αποφάσισε ότι το άτομο του Χριστού αποτελείται από την οντολογική ένωση των δυο φύσεων και ότι η ονομασία Θεοτόκος ήταν νόμιμη. Ο Νεστόριος εξοστρακίστηκε με αυτοκρατορική διαταγή³⁰.

Οι επίσκοποι της Κύπρου ήταν από την αρχή εναντίον του Νεστόριου γιατί επί πλείον ήταν, κατά κάποιο τρόπο, αντιπρόσωπος του πατριαρχείου της Αντιόχειας το οποίο αποτελούσε κίνδυνο για την ανεξαρτησία της Εκκλησίας του νησιού³¹.

Η σύνοδος δήλωσε επίσης πιστή στις αποφάσεις της συνόδου της Νίκαιας³².

Το πατριαρχείο της Αντιόχειας προσηύχθη πάλιν στις αρχές του πέμπτου αιώνα να επιβάλει την εξουσία του στην Εκκλησία της Κύπρου. Αυτή η απαίτηση του πατριαρχείου δεν είχε κανένα νομικό στήριγμα· δεν υπήρχε κανένας νόμος και κανένα κείμενο που να του δίνουν αυτό το δικαίωμα. Εξ' άλλου, στον διοικητικό τομέα, η σύνοδος αποφάσισε ότι όλες οι Εκκλησίες είχαν το δικαίωμα να διαλέγουν μόνοι τους τους επίσκοπους και τον αρχιεπίσκοπό τους³³.

Η οικουμενική σύνοδος της Χαλκιδικίας

Η λύση που δόθηκε στη σύνοδο του 431 δεν διάρκεσε πολύ. Μια νέα θεωρία, με εμπνευστή τον Ευτύχιο, αρχηγό ενός μοναστηριού της Κωνσταντινούπολης, ήρθε να ταραξει την ενότητα της Εκκλησίας.

Η διδασκαλία του Ευτύχιου έλεγε ότι οι δυο φύσεις μέσα στο άτομο του Χριστού ήταν τόσο ενωμένες που τελικά επιβαλλόταν μόνο η θεία φύση. Αυτή η αίρεση ονομάστηκε μονοφυσιτισμός³⁴. Ο αυτοκράτορας Μαρκιανός κάλεσε στα 451 νέα σύνοδο στην Χαλκιδικία, προάστειο της Κωνσταντινούπολης, για να δώσει λύση

στο νέο πρόβλημα³⁵.

Από μέρους της Εκκλησίας της Κύπρου πήραν μέρος σ' αυτή τη σύνοδο οι επίσκοποι: Επιφάνειος των Σόλων, Επαφρόδιτος από την Ταμασό και Σωτήριος από τη Θεοδοσία. Ο Επιφάνειος εκπροσωπούσε επίσης τον αρχιεπίσκοπο Ολύμπιο, ο Σωτήριος τους επισκόπους Ηλιόδωρο από την Αμαθούντα και Προέχιο από την Αρσινόη και ο Επαφρόδιτος τον επίσκοπο Δίδυμο από την Λάμπιθο. Ο επίσκοπος των Χύτρων Φωτεινός έστειλε σαν αντιπρόσωπό του τον διάκο Διονύσιο³⁶.

Η σύνοδος καταδίκασε τον μονοφυσιτισμό και επαναβεβαίωσε την φιλοσοφία που αφορούσε τις δυο φύσεις μέσα στο άτομο του Χριστού³⁷. Οι αντιπρόσωποι της κυπριακής Εκκλησίας καταψήφισαν τον μονοφυσιτισμό³⁸.

Δικαιώνοντας τις αποφάσεις των προηγούμενων συνόδων, η σύνοδος της Χαλκιδικίας ξεκαθάριζε ακόμη περισσότερο το πρόβλημα της διαδοχής των επισκόπων των διαφόρων Εκκλησιών δηλώνοντας ότι κάθε Εκκλησία έπρεπε να διαλέγει τους επισκόπους της και τον αρχιεπίσκοπό της και ότι δεν έπρεπε σε καμιά περίπτωση να μένει χωρίς προκαθήμενο περισσότερο από τρεις μήνες³⁹.

Όμως, παρ' όλες τις αποφάσεις των συνόδων που έδιναν, λίγο-πολύ, την ανεξαρτησία στην Εκκλησία της Κύπρου, το πατριαρχείο της Αντιόχειας την αμφισβήτησε και πάλιν κατά τη διάρκεια της αυτοκρατορίας του Ζήωνα.

Ο πατριάρχης της Αντιόχειας, προσωπικός φίλος του αυτοκράτορα και ορισμένος απ' αυτόν στο πατριαρχείο, θα κέρδιζε σίγουρα αυτό που ήθελε, αλλά μια μυθική ιστορία ήρθε την κατάλληλη στιγμή να βοηθήσει την Εκκλησία της Κύπρου: Μετά από ένα όνειρο του αρχιεπισκόπου της Κύπρου Ανθέμιου, βρέθηκε ο τάφος του Αποστόλου Βαρνάβα και μαζί με το λείψάνο του ένα αντίγραφο του ευαγγελίου του Ματθαίου.

Αυτό το γεγονός αποτελούσε απόδειξη της αποστολικής προέλευσης της Εκκλησίας της Κύπρου, και μπροστά σ' αυτή την «απόδειξη» ο Ζήνωνας δεν μπορούσε να μείνει αδιάφορος, αφού επιπλέον ο αρχιεπίσκοπος της Κύπρου του πρόσφερε το αντίγραφο του ευαγγελίου.

Έτσι, ο αυτοκράτορας επαναβεβαίωσε την ανεξαρτησία της Εκκλησίας της Κύπρου και έδωσε αυτοκρατορικά προτερήματα στον αρχιεπίσκοπό της: να υπογράφει με κόκκινο μελάνι, να φέρει μανδύα από αυτοκρατορική πορφύρα και να κρατεί αυτοκρατορικό σκήπτρο⁴⁰.

ΥποχρΩνος μολοσκη

Στο νότο της Σοβιετικής Ένωσης, όπου σήμερα επικρατεί η Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Ουκρανίας, βρίσκεται η Κριμαία Χερσονήσος. Περιβρέχεται δυτικά από την Μαύρη Θάλασσα και ανατολικά από την Αζορική Θάλασσα.

Πάνω στις ακτές της Μούρης Θάλασσας, αλλά και στο εσωτερικό της Κριμαίας, συναντά κανείς και σήμερα ακόμα, τόσο πολλά ελληνικά ονόματα που εκπλήττει. Η πρωτεύουσα της Κριμαίας λέγεται Συμφερόπολη και οι κάτοικοι της εδήγησαν το όνομα: "πόλη του πλούτου". Στο δυτικό βρίσκεται η Σεβαστόπολη. Σοβιετισμένες πάνω στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας και γενικά πάνω στις έβριστες περιοχές της Κριμαίας είναι οι αρχαίες πόλεις Τύρος, Ολβία, Χερσόννησος, Φαναζόρια, Παντικαία, Φύλις, Θεοδοσία. Ελληνικά είναι και πολλά γεωγραφικά ονόματα ονόματα βουνών, ποταμών, οστών. Όταν ταξιδεύεις, για παράδειγμα, από τη Συμφερόπολη προς τη Γιάλτα θα περάσεις από την περιοχή Μεσχόρ, δηλαδή "Μέση του όρους".

Η γη της Κριμαίας είναι γεμάτη από κρείττα που μαρτυρούν την ήμερη ανεπτυγμένη ελληνικού πολιτισμού: θέσπιο, αγάλματα, ιαγρόκρανα, χτίσματα, αγγεία... Οι Έλληνες ήρθαν στη περιοχή αυτές τον 7ο π.χ. αιώνα. Ήτανε έμποροι που αναζητούσαν καινούργιες αγορές. Και εδώ ανάμεσα στους Σκύθες και τους Σαρμάδες έκτισαν τις δικές τους οικίες. Επαιρναν σιτάρι, παστά φάρια και άλλα κι έφερναν κοσμήματα, αγγεία, εργαλεία... εγκαταστάθηκαν εδώ κι έχτισαν Ελληνικές πόλεις κατά το πρότυπο των μητροπολιτικών

Ελληνικών πόλεων. Οι πόλεις αυτές έζησαν για επτά σχεδόν αιώνες και α' αυτές αναπτύχθηκε ένας αξιόλογος Ελληνικός πολιτισμός. Στη συνέχεια όμως παράκμασαν και υποχώρησαν στις συνεχείς επιθέσεις των γειτονικών βάρβαρων λαών. Στο δεύτερο αιώνα π.χ. άρχισαν να επιτίθενται από τα ανατολικά οι Σαρμάδες χιτωνόνητες τόσο τους Σκύθες όσο και τους Έλληνες. Στον πρώτο αιώνα π.χ. επεβλήθη από τα δυτικά οι Χεττας και καταστράφηκαν την πόλη Ολβία και άλλες περιοχές.

Την κατάσταση των πόλεων αυτών που έπεσαν στην ιερική και την εξορία, μας αφηγείται ο Ρωμαίος ποιητής Οβιδιος Ναζόν, που εξόριστος τότε από τον Τιβέριο, βρισκότανε στις όχθες της Μαύρης Θάλασσας:

Η περιήληψη των πόλεων αυτών τον πρώτο π.χ. αιώνα στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία δεν έδωσε την κατάστασή. Ο κόσμος των βαρβάρων επαβλήθη τελικά στην περιοχή.

Στα ανατολικά της Κριμαίας επικρατεί σχεδόν σαν λαμπή, η Αζορική Θάλασσα. Σης βόρειες όχθες της Αζορικής Θάλασσας και στις περιοχές του Ντομπόρ σχηματίζεται στα μέσα του 18ου αιώνα η Ελληνική κοινότητα του Ρωσικού νότου, είτε η κοινότητα των Ρωσίων, όπως ονομάζουν οι ίδιοι τους εαυτούς τους.

Κατά την περίοδο αυτή η Ρωσία, ύστερα από σκληρούς πολέμους με τους Τούρκους, τους Τατάρους και τους Μογγόλους, έφθασε μέχρι τις νότιες ακτές της Ουκρανίας, όπου είναι η Μαύρη Θάλασσα και η Αζορική Θάλασσα και προσάρτησε τις περιοχές αυτές στη Ρωσική επικράτεια.

Στη διάρκεια αυτών των πολέμων οι Έλληνες, κληνημένοι από τους Τούρκους και τους Μογγόλο-Τατάρους για τη Χριστιανική τους πίστη, εγκαταλείπουν τις διάφορες περιοχές της Μικράς Ασίας και άλλες που ήταν σκορπισμένοι και αναζητούσαν καταφύγιο στην ομόθρησκη, τη χριστιανική Ρωσία. Στο ρωσικό Αζόλγοι υπήρχε ήδη η λέξη "γέφυροβέρτος", δηλαδή άνθρωποι "μέσ πίστης". Τότε ο μεγάλος Ρώσος στρατηγός Σουβόροφ πρόσφερε στους κληνημένους Έλληνες την προστασία του και τους έδωσε το δικαίωμα να εγκατασταθούν στις περιοχές της Αζορικής Θάλασσας. Κέντρο του Ελληνικού στοιχείου της περιοχής έγινε η Μερμούπολη, χτισμένη πάνω στη

θάλασσα. Γύρω, σ' όλη την περιοχή χτίστηκαν διάφορα ελληνικά χωριά. Οι Έλληνες, "μάστιγο γκέρεκο", όπως τους λένε στα ρωσικά, δηλαδή "ντόπιοι Έλληνες", με την εργατικότητα που τους διακρίνει, καλλιεργούσαν τη γη, δούλευαν στα σιγαλιά, έχτιζαν ... και παντού ακουγόταν η Ελληνική γλώσσα.

Μεγάλη άνθηση γνώρισαν οι Ελληνικές αυτές παρακλίες κατά την εποχή του αυτοκράτορα Αικατερίνης β'. Άνοιξαν ελληνικά σχολεία, εκδίδονταν βιβλία στην ελληνική γλώσσα, Έλληνες διορίζονταν σε ψηλές θέσεις. Ήταν κατά την περίοδο αυτή που ο Έλληνας σοφός του 19ου αιώνα, με πλατό τότε φήμη, ο Ευγένιος Βούλγαρης, κατείχε ψηλή θέση στο παλάτι ως διευθυντής της βιβλιοθήκης της Αικατερίνης, ενώ για ένα διάστημα είχε διατελέσει και αρχιεπίσκοπος των νότιων ουκρανικών περιοχών που η Ρωσία πήρε από τους Τούρκους και τις προσάρτησε στη Ρωσική επικράτεια.

Προερχόμενοι οι περισσότεροι Έλληνες της περιοχής αυτής από τουρκόγλωσσες περιοχές και εγκατεστημένοι έπειτα ανάμεσα σε Ρώσους και Ουκρανούς διαμόρφωσαν ένα ασυνήθιστο για μας γλωσσικό ιδίωμα, όπου οι αρχαιολογικές προέλευσης γραμματικές φόρμες και το βασικό λεξικό συμπληρώνονται με λέξεις τουρκικές, τατάρικες, ρώσικες και ουκρανικές. Μιά άλλη διαφορά που εύκολα προσέχει κανείς σ' αυτή τη γλώσσα είναι ο αυξημένος ρόλος των συμφώνων και ο περιορισμός των φωνηέντων. Να ένα παράδειγμα:

*Πελάς, νιγλός,
γιαρασσυχλίδς-
Τως χόρζεν χνα πεδία
Μιχκένιπσιν Λεόνς ...
γιαάτδς
Κοσσκόζς τ' κυρτζς ...
Μαρία.*

Είναι ένα απόσπασμα από το ποίημα του Κωστοπράβ: "Λεόντι Χοναγπέις", που γράφτηκε και εκδόθηκε το 1934 στη Μαριούπολη και στο οποίο γίνεται λόγος για τον έρωτα του λαϊκού ήρωα και ποιητή Λεόντι Χοναγπέι προς την όμορφη αλλά φτωχή Μαρία Κοσκός.

Στη γλώσσα, λοιπόν, αυτή μέχρι και τις παραμονές του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, το

1939, εκδίδονταν καθημερινές και εβδομαδιαίες εφημερίδες, βιβλία και περιοδικά, γίνοντουσαν θεατρικές παραστάσεις. Αυτή η γλώσσα διδασκόταν και στα ελληνικά σχολεία της περιοχής όσο και στα γύρω χωριά, σ' αυτή επικοινωνούσαν οι Έλληνες μεταξύ τους.

Τούτη τη γλώσσα μπορεί να την ακούσει κανείς να μιλιέται και σήμερα στις περιοχές αυτές της Αζορικής Θάλασσας, όπου κοντά στα σύνορα της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γεωργίας με την Τουρκία βρίσκεται το χωριό Μπατούμι και Σουχούμι, γνωστά ελληνικά κέντρα.

Ο συγγραφέας του κειμένου αυτού έχει προσωπικές εμπειρίες για το θέμα. Την Άνοιξη του '74, ταξιδεύοντας με τρένο από το Κίεβο, πρωτεύουσα της Ουκρανίας, προς την πρωτεύουσα της Γεωργίας Τυφλίδα, άκουσε μιά ομάδα οικοδόμων που ταξίδευαν για δουλειά πάνω στο ίδιο τρένο να μιλούν στη γλώσσα αυτή, που του φάνηκε τότε πολύ παράξενη και εντυπωσιαστήκη βαθεία από το γεγονός. Τις ίδιες εμπειρίες είχε και αργότερα, όταν φοιτούσε στο κρατικό πανεπιστήμιο Μόσχας και άκουγε τις συζητήσεις των συμφοιτητών του, Ελλήνων από την περιοχή της Αζορικής Θάλασσας.

Η ιστορία των Ελλήνων αυτών, η γλώσσα και ο πολιτισμός τους, ως μέρους της ιστορίας του ευρύτερου ελληνισμού, θα πρέπει να παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον από επιστημονικής πλευράς. Είναι όμως ελάχιστα εξερευνημένα και ελάχιστα γνωστά. Το θέμα όμως αυτό δεν μπορεί να μας αποσχολήσει εδώ. Σταματούμε μόνο σ' ένα εκπρόσωπο του πολιτισμού αυτών των Ελλήνων, τον ποιητή Γεώργιο Κωστοπράβ, η ζωή και το έργο του οποίου θα χρησιμοποιήσουμε ως το συγκεκριμένο παράδειγμα για τα όσα είπαμε πιο πάνω.

Ο Γεώργιος Κωστοπράβ γεννήθηκε το 1903 στο ελληνικό χωριό Μάλι Γιανισόλ, κοντά στην Μαριούπολη. Ο πατέρας του ήταν

γραιοέας. Φαίτοσε πρώτα στο διετές σχολείο του χωριού του και ύστερα σε καλλέγιο της Μαριούπολης. Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε πως σήμερα και το χωριό και η πόλη έχουν άλλα ονόματα. Το χωριό λέγεται Κοθιμπίτσιβο και η πόλη Ζιτάνωφ.

Ο Γεώργιος Κωστοπράβ έγραφε ποιήματα από τα μαθητικά του χρόνια, στην αρχή στα ρωσικά και από το 1931 και μετά στα ελληνικά. Στα ελληνικά έγραφε όλο το όρμηο ποιητικό του έργο.

Η ζωή του ποιητή ήταν σύντομη και ταραχμένη. Αρσέ υπηρέτησε στα 1926-27 στο σοβιετικό στρατό, δούλεψε ύστερα ως υπεύθυνος προσωπικού σε εργαστήσια της Μαριούπολης και αργότερα στην ελληνική εφημερίδα "Κολλεκτιβιστής" στην ίδια πόλη ως λογοτεχνικός συνεργάτης.

Προσχωρώντας ολοκληρωτικά στην ιδέα του σοσιαλισμού ο Κωστοπράβ έγραφε στρατευμένα ποιήματα, κατά το παράδειγμα του δημοφιλέως τότε ποιητή Μπέτινι και του Μονιακόφσκι, τους οποίους και μετέφρασε στα ελληνικά. Τα έργα του Κωστοπράβ δημοσιεύονταν συχνά, εκτός από την εφημερίδα που δούλευε, και στο περιοδικό: "Νεότητα", "Φλογωμήτρες Σπίθες", "Νέος Μαχητής", "Πιονιέρο". Έγραψε, επίσης, και συνθετικά ποιήματα, με ήρωες του Έλληνα της περιοχής. Στο ποίημα "Λάμπρος", για παράδειγμα, ο ήρωας του είναι ένας Έλληνας που αγωνίζεται για την επικράτηση της επανάστασης στις περιοχές της Ουκρανίας.

Ένα μεγάλο, συνθετικό ποίημα, που θεωρείται και το καλύτερό του, είναι το "Λεόντι Χοναγπέις". Ο ήρωάς του είναι και πάλι Έλληνας της περιοχής, ιστορικό πιθανά πρόσωπο, ποιητής, που έζησε στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Στο ποίημά του ο Κωστοπράβ μιλά για το ιστορικο-κοινωνικό κλίμα της εποχής και τις συνθήκες που επικρατούσαν μεταξύ των Ελλήνων, τις ταξικές τους διαμάχες και τον έρωτα του Λεόντι Χοναγπέι προς την όμορφη αλλά φτωχή ελληνίδα Μαρία Κοσκός.

Για νακούσουμε καλύτερα τη γλώσσα που έγραφε ο Κωστοπράβ δίνω σαν παράδειγμα ένα ποίημα του Αλεξάντρ Πούσκιν μεταφρασμένο από τον ίδιο στα ελληνικά. Πριν απ' αυτό όμως θά 'ταν καλό νακούγαμε το ίδιο ποίημα σε μία κατά λέξη μετάφραση στην κοινή ελληνική δημοτική:

ΤΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙ
*Αυλάουσι θρασίενα, αμύρατα
 Έρχομαι από το βίβλι το μάλι
 Και με τη λάμπε σου με παρσένο
 Αμυρήτα η ζωή μου*
*Που άνιες, μες ποίση Λεόντι
 Τίνα, μεσέ ν' αμύρα, και το τσικε πικε
 Σου η φίλιε σου
 Και το βόλο σου, κατί*
*Σε αναίτηση, από γουόρα, ομύρα
 Είσε χωριό σου, μαρτίου
 Είσε πονήσου, μαρτίου
 Στην ημερία του, καίτου, στη σκιά του
 Σάσου.*
*Και τσικε, έτι, σικε, η, καίτη, ε
 Και τσικε, και, είναι η, καίτη, σου
 Η, ημερία, να, είναι, και, μαρτίου
 Σικε, σικε, α, η, ημερία, σου.*

1931/231
*Κατά τ' αμύρα, μες, ποίση
 Η, η, και, σου, μαρτίου, σου
 Και, σου, και, σου, σου, σου
 Αμύρα, σου, σου, σου*
*Σε, αναίτηση, σου, σου, σου
 Είσε, σου, σου, σου, σου
 Είσε, σου, σου, σου, σου
 Και, σου, σου, σου, σου*
*Και, σου, σου, σου, σου
 Και, σου, σου, σου, σου
 Και, σου, σου, σου, σου
 Και, σου, σου, σου, σου*

Η δημιουργική πορεία του Γεώργιου Κωστοπράβ ξεκίνησε, μαζί με την πορεία της ζωής του, ξαφνικά το 1937. Ήταν κάτι σαν μία τραγική ειρωνία της ιδιώς του της ζωής. Αυτός, που με τόσο πάθος αγωνιζόταν για την επανάσταση και τον σοσιαλισμό και όλα όσα έγραφε είναι αφιερωμένα σ' αυτό τον αγώνα, συνελήφθη ξαφνικό σε μία περίοδο έξαρσης της σταλινιστικής προσωπολατρίας,

το Δεκέμβριο του 1937 και στις αρχές του 1939 χάθηκαν τα ίχνη του. Αργότερα η μνήμη του επεκαταστάθηκε. Το 1963 ένας εκδοτικός οίκος του Ντονέσκ εξέδωσε, με τον τίτλο "Καλημέρα Ζίσμο" ένα βιβλίο 180 σελίδων με ποιήματα του Γεώργιου Κωστοπράβ, καθώς και επιστολές του προς τη γυναίκα του, την αγαπημένη του Όλγα, μεταφρασμένα στα ρωσικά. Τα τελευταία δύο-τρία χρόνια

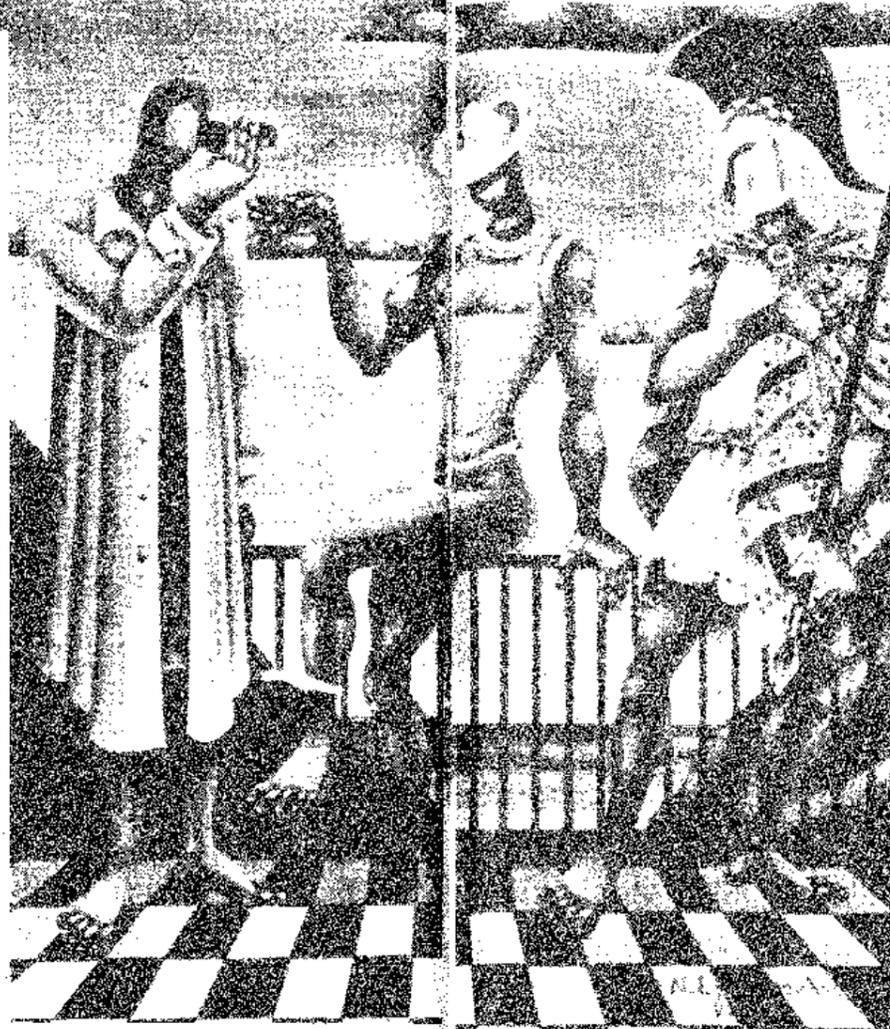
επανοιχτήθηκε και πάλι η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε τριάντα, περίπου, σχολεία της περιοχής της θάλασσας, που βρίσκονται στη Γεωργία και την Ουκρανία. Η γλώσσα, όμως, που διδάσκεται τώρα είναι η νέα ελληνική δημοτική.

Γιώργος Μολέσκης
 Οκτώβρης 1987

ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΙΑ

ΑΛΙΚΗ ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ - ΧΩΛΑΣ

Μέσα στην απόγνωση και την απογοήτευση που επικράτησε μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο που ακολούθησε στην Ελλάδα, μια χούφτα θεατρικοί συγγραφείς βλήθηκαν να ψάχνουν για την καινούρια ταυτότητα τους και την ταυτότητα του έθνους με βάση τα καινούρια δεδομένα. Η θεατρική τέχνη φαινόταν το πιο κατάλληλο μέσο για να εκφράσει αυτή την αναζήτηση για τη νέα ταυτότητα ενώ ως τότε η ποίηση και η πρόζα ήταν τα είδη του λόγου που κυριαρχούσαν. Από το 1950 περίπου το θέατρο — που ήταν πάντοτε το είδος της ψυχαγωγίας μέσα από το οποίο οι Έλληνες «μάθαιναν» — έχει χτυπήσει την άγνοια και τον εφησυχασμό, την αυταρέσκια του μέσου ανθρώπου, τα ζεφτισμένα του ιδανικά, την αποξένωση του, τον αυτοκαταστροφικό του αγώνα για να ενταχτεί στο κατεστημένο, τη σχεδόν χαμένη πάλη του με την τεχνολογία. Μ' αυτόν τον τρόπο έχει βοηθήσει το άτομο να αποκτήσει κάποιο βαθμό αυτογνωσίας απαραίτητο για μια εκτίμηση της ανθρώπινης μοίρας στην καινούρια κατάσταση της μεταπολεμικής Ελλάδας.

Οι ειδικές συνθήκες που επηρέασαν το Νεοελληνικό θέατρο έχουν άμεση σχέση με κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν αποφασιστικά τη σύγχρονη δραματολογία. Γεγονότα όπως ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος κι η διάφηση των ελπίδων αυτών που πολέμησαν για κάποια ιδανικά, η Εθνική Αντίσταση, ο εμφύλιος, ανάγκασαν τους συγγραφείς να υιοθετήσουν μια καινούρια στάση ως προς την ανθρώπινη ύπαρξη που αποκλείει εκ προοιμίου μια προκαθορισμένη «ταχτοποιημένη» κοινωνία. Μέσα σ' αυτό το γενικότερο πλαίσιο οι συγγραφείς έψαξαν κι εξέτασαν μια ποικιλία θεμάτων, μερικά από τα οποία ανέφερα πιο πάνω, με την προσοχή και τη μεθοδικότητα ενός χειρουργού αλλά και με φαντασία και χιούμορ κι έγραψαν έργα με βάθος, ευαισθησία και σε πολλές περιπτώσεις με δυνατή ποιητική πνοή.

Από το 1950 και μετά, λοιπόν, έγραψαν έργα για να εξορμήσουν τα φαντάσματα του παρελθόντος και να ορίσουν την ταυτότητά τους όπως αυτή διαγραφόταν μέσα από τις χαινούσες πληγές της νιότης τους και των πρώτων χρόνων της ενήλικης ζωής τους. Στο **Φάντασμα του κυρίου Ραμόν Νοβάρο**, για παράδειγμα, ο Παύλος Μάτεσις χρησιμοποιεί ένα δεκτικό τόνο, που κομιά φορά πηλαιάζει το σαρκασμό, για να καταδικάσει το είδος της ύπαρξης ή του τρόπου ζωής — πριν το 1950 — όπου ακόμη και η ερωτική ζωή του ατόμου καθορίζεται από άλλους, από νόμους και θεόφρατα, και όχι από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο. Και παρ' όλο που ο ίδιος ο Μάτεσις λέει πως αυτό το έργο είναι η ελεγεία του ή η γεμάτη συμπάθεια περιγραφή του πρόφατου παρελθόντος, μια ματιά προς τα πίσω πριν προχωρήσουμε μπροστά, δεν επιτρέπει αυτό που κανονικά θα ονομάζουμε αισιόδοξη άποψη για το παρόν ή το μέλλον! Όμως απαισιοδοξία και αισιοδοξία είναι άδειες λέξεις για δραματογράφους που αντιμετώπισαν το υπέρτατο γεγονός της ανθρώπινης ύπαρξης, το θάνατο, και που γι' αυτό αρνούνται την «ταχτοποίηση» των έργων τους σε βολικές κατηγορίες.

Στο ίδιο έργο ο Μάτεσις ασχολείται επίσης με αυτό που οι περισσότεροι Έλληνες συγγραφείς θεωρούν σύμφυτο χαρακτηριστικό του ανθρώπου, δηλαδή την επιθυμία για ελευθερία. Την επιθυμία αυτή ή μάλλον θα έλεγα, τη δίψα, την εκφράζει συμβολικά μέσα από την ιδέα του ταξιδιού (ή της εικονικής αντιστροφής του, του τέλματος) ενός μοτιβίου τόσο παλιού όσο η ποίηση του Όμηρου και τόσο κοντινού όσο εκείνη του Καβάφη, αλλά ακόμη και του πιο κατάλληλου ίσως για το έθνος των Ελλήνων με την ιστορία χρόνων ταξιδιών και περιπλανήσεων, αποικιών και ξεριζωμένων προσφύγων, απελπισμένων και σε σύγχυση μεταναστών. Σ' ένα δεύτερο βαθύτερο, επίπεδο, ένα άλλο, το ίδιο σημαντικό, στοιχείο του έργου είναι ο τρόπος. Ο Μά-

τεσις αρχίζει σε χαμηλούς τόνους με τον Αντωνάκη — τον πρωταγωνιστή του έργου — να εξομολογείται μονολογικά ότι φοβάται και τη μάλλον τετριμμένη κατηγορία του φίλου του ότι «Όλος ο κόσμος φοβάται». Η πικρή κραυγή τρόμου του Αντωνάκη αρθρώνεται ήσυχαι στο τέλος της πρώτης πράξης όταν συναιδητοποιεί ότι φοβόταν σ' όλη του τη ζωή χωρίς να συνήθισαι στον τρόπο. Έτσι το μεγαλύτερο μέρος του δεύτερου μέρους του έργου είναι στην πραγματικότητα ένα κρεσέντο του παράλογου, αδικαιολόγητου, ακατονόμαστου, άγριου, τρόμου του Αντωνάκη. Άδικα προσπαθεί να δώσει κουράγιο στον εαυτό του αναφέροντας το θάρρος του στον πόλεμο ή παίζοντας παιχνίδια για να ξεχάσει την αγωνία του.

Το απόγειο αυτής της αγωνίας είναι το σημείο όπου αναγνωρίζει τον ίδιο του τον εαυτό στο πρόσωπο του κυρίου Ραμόν Νοβάρο που αποκαλύπτεται κάτω από τη μάσκα που φορεί ως εκείνη τη στιγμή, γιατί όπως λέει ο Leslie Fiedler στο βιβλίο του *Love and Death in the American Novel* «Η ύστατη φρίκη, όπως τελικά κατάλαβε η σύγχρονη κοινωνία,

δεν είναι ούτε οι θεοί ούτε οι δαίμονες, αλλά οι κρυφές πτυχές του ίδιου του μολού μας».

Νωρίτερα από το Μάτεσι, το 1957, ο Ιάκωβος Καμπανέλλης έγραψε την **Ανάλυση των Θεοπέταχων**, έναν απολογητικό γεμάτο πραγματική συμπάθεια για τη ζωή μιας ομάδας ανθρώπων που ζουν γύρω στην ίδια αυλή. Το έργο ήταν σταθμός για τη Νεοελληνική δραματολογία γιατί αποτέλεσε το απαραίτητο ρέξιβιμ μιας εποχής που είχε ανεπίτρεπτα περάσει προσφέροντας συγχρόνως μια ενδοσκοπική της Ελληνικής πραγματικότητας.

Σ' αυτή την αυλή των θαυμάτων, λοιπόν, περιελάμβανε ένα πλήθος που μας δίνει μια πανοραμική θέα των αρετών και των ελαττωμάτων, της ασκήσιας και της μορφιάς, της σχολαστικής λεπτομέρειας και της φαντασίας, της βαθιάς συναισθησης του καθήκοντος και της εντιμότητας και της φοιτικής απάτης, της καταπιεσμένης σεξουαλικότητας και του πλατωνικού έρωτα, της καθημερινής πραγματικότητας και της ποίησης, του κόσμου, δηλαδή, της σύγχρονης Ελλάδας όπου οι αντιθέσεις οποιουδήποτε

άλλου λαού φαίνονται διογκωμένες σε παρομοιωτικό βαθμό. Κάθε κάτοικος της αυλής έχει ένα πρόβλημα κι ένα όνειρο, κι όλοι αισθάνονται καταπιεστική την ανασφάλεια της ζωής τους. Δεν ορίζουν τον τόπο που μένουν και δεν είναι καθόλου σίγουροι ότι μπορούν να συνεχίσουν τη μίζερη ζωή τους για πολύ, ακόμη και με τις άθλιες συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν. Η ανοικοδόμηση έχει αρχίσει κι οι μηχανικοί που επισκέπτονται την αυλή και μετρούν μήκος και πλάτος τελικά «θα περάσουν». Θα χτίσουν την καινούρια πολυκατοικία ενώ οι άνθρωποι της αυλής «εξορίζονται» σε μια ακόμη «πρόσκαιρη» διαμονή αφού το να αγοράσουν δική τους στέγη δεν μπορεί παρά να είναι όνειρο. Η Αννιτά, ένας από τους πιο ρεαλιστικούς χαρακτήρες του έργου, συμβουλεύει τον Ισρδάνη που πεισματικά αρνείται να αφήσει το «πόστο» του πάνω στη μικρή ταράτσα: «Κατέβα καλέ μου άνθρωπε... Τι θέλεις τώρα; Γεννηθήκαμε πρόσφυγες... δε το χώνεψες αυτό ακόμη; Η γυναίκα σου έχει δίκαια... νερό νάμασταν θα 'χαμε βρει τόπο να ξαποστάσουμε».

Παρά τα κωτισμοπολιά, τα πικρόχολα σχόλια, τους υπαινιγμούς κι ακόμη τους καθυστερημένους, υπάρχει πολλή ανθρωπιά στην αυλή. Οι άνθρωποι νοιάζονται ο ένας για τον άλλον, υποκατεύονται στις υποθέσεις των γειτόνων τους, λυπούνται τους αδύνατους, εκτιμούν τη φίλια. Οι άνθρωποι είναι κοντά ο ένας στον άλλον, δεν είναι μόνοι. Είναι, με το λόγια της Χάννα, από το έργο του Τένεση Γουίλλιαμς **Η νύχτα της Ιγκουάνα**, τυχεροί, ίσως ασυνήθιστα τυχεροί. Τι συμβαίνει και πως εξελίσσεται αυτός ο δεσμός που απουσιάζει σχεδόν παντελώς από τα έργα του Μπέκετ, του Ιονέσκο, του Γέντερ, του Ζενέ, του Άλμπυ, στα πρόσφατα Νεοελληνικά έργα Συγγραφείας όπως ο Ζιώνας, η Αντανιστάκη, η Λουπεράκη, ο Μότσης, ο Καρράς και άλλοι μας δίνουν διαφορετικές εκτιμήσεις.

Η Λουπεράκη, για παράδειγμα, εκφράζει μια σφιλεγγόμενη στάση στον **Άγιο Μπρίγιαντα** (1972). Ο κεντρικός ήρωας του έργου επιστρέφει σπίτι του μετά από πολλά χρόνια περιπλάνησης και ασκητικής ζωής. Αν και καίγεται από επιθυμία να αναγνωριστεί από την οικογένειά του διατηρεί τη μεταμόρφωσή του και τελικά ξεναφθείγει με την πεποίθηση ότι τέτοιου είδους δεσμοί, όπως αυτοί της οικογένειας, γίνονται εμπόδια στο ταξίδι για την αυτογνωσία.

Ο Βασίλης Ζώγας στο **Μπισουκάκι** εκφράζει το σκεπτικισμό του σχετικά με την ειλικρίνεια των ανθρώπινων σχέσεων αλλά τις θεωρεί αναπόφευκτες μια που ο «χώρος» της ανθρώπινης «κατοικίας» είναι τόσο περιορισμένος. Ο Μάτεσις, ο Καρράς, ο Μουραέλας, η Αντανιστάκη και άλλοι, βρίσκουν στις αν-

θρώπινες σχέσεις τη μόνη παρηγοριά σαν αγένια του ανθρώπου με τον καθημερινό κόσμο της διαστροφής του.

Με ένα σχεδόν ψυχαναλυτικό τρόπο άλλοι συγγραφείς (ο Χριστοφιάκης, ο Μάτεσις, η Λουπεράκη-Παύλου, και η Λουπεράκη) βιάζονται στην επιφάνεια τα «μυστικά» της μεταπολεμικής ελληνικής κοινωνίας και αναγκάζουν το κοινό να κοιτάξει αυτό που ο καθρέφτης αντικατοπτρίζει. Ο **Άλλος Αλέξανδρος**, της Μαργαρίτας Λουπεράκη, είναι μια μελέτη της διάλυσης της παλιάς «τάξης», του κατατροφικού μίσους ανάμεσα στους σπαδοδύς συνθητών πολιτικών συστημάτων, της αηδιστικής φύσης μιας κοινωνίας χοφιάδων, του αποπροσανατολιστικού ερωτισμού, και της αναζήτησης της νέας ταυτότητας. Είναι μια δυνατή εκδίκαση μιας διχασμένης κοινωνίας που δεν ξέρει ακόμη προς ποια κατεύθυνση πρέπει να γίνει το επόμενο βήμα.

Ίσως κάποιος ισχυριστεί ότι η Λουπεράκη ζωγραφίζει μια πολύ σκοτεινή εικόνα. Δεν είναι έτσι τα πράγματα. Η θέση της περιέχει νομίζω σ' αυτά που ένας χαρακτήρας της λέει στον Αλέξανδρο καθώς αυζητούν για το τι έχουν κάνει με τη ζωή τους.

«Η αξία της γενιάς μας είναι ότι σκοτωνόμαστε για κάτι που από πριν ξέρουμε πως δε θα μείνει το ίδιο, γιατί πιστεύουμε στην καταστροφή και την αναγέννηση. Έχουμε πιο πολλή πίστη από τους ηλίθιους της περασμένης γενιάς, τους φίλτρογυρους που περίμεναν ανταμοιβή κι έλεγαν: Σκοτώνουμε, κόραιο, αλλά για κάτι σίγουρο και σταθερό! Εμείς χαρίζουμε τη ζωή μας, κανένας δε μας υποσχέθηκε ανταμοιβή ή σιγουριά... Δεν υπάρχει εκπλήρωση, υπάρχει μόνο κίνηση κι αλλαγή, και καταστροφή που φέρνει την αναγέννηση».

Αυτή την παράδοση ελπίδα που συνοδεύει την καταστροφή τη βρίσκουμε να αιωρείται υπερρεαλιστικά στο **Ποσειδών Παιχνίδια** του Βασίλη Ζώγας. Ίσως όμως να μην είναι τόσο παράδοξη αν πάρουμε υπ' όψη μας ότι οι σύγχρονοι Έλληνες συγγραφείς έχουν εφομοιώσει, μέσα απ' τον Καζαντζάκη κι άλλες πηγές, την υπαρξιστική φιλοσοφία που ισχυρίζεται ότι υπάρχουν δυνητικότητες για τον άνθρωπο όταν φτάσει το ναδίρ της απόγνωσης του. Στο **Άλλα Αλέξανδρο** παρατηρούμε την πρώτη ενός συστήματος, βρίσκουμε μια δυναμική για μια νέα εκκίνηση. Στα **Ποσειδών Παιχνίδια** τα σχέδια υλοποιούνται και επέρχεται το χάος, ένα χάος που αφήνει αυτούς που, έστω και χωρίς να φτάνει, έφταναν έξω από τη διαδικασία της «συστήσεως» σε πλήρη σύγχυση κι ανίκανοι να δεχτούν τ' αποτελέσματα. Ο ανύμνος «Άντρος» που καταγράφει τ' υπάρχοντά τους θα πρέπει να τους εκπαιδεύσει για να μάθουν να ζουν με τον καινούριο τρόπο, αλλά θα πρέπει κι

αυτοί να «μετακομίσουν». «Μεταναστεύετε», τους λέει, κι όταν τον ρωτούν για ποιο λόγο, απαντά απότομα: «Θα πάτε στην εξοχή».

Η λέξη **Παιχνίδια** του τίτλου, όπως και η λέξη **Κωμωδία** στον υπότιτλο, είναι ενδεικτικές για την ειρωνική αντίληψη του Ζώγα που θεωρεί τη ζωή σαν ένα τρελό παιχνίδι. Ένας βασιλιάς που τάχει χαμένα (η εξουσία έξω από το άτομο) καθορίζει τους κανόνες του παιχνιδιού μόνο γιατί οι άνθρωποι (τύποι όπως της Ιομήνης, της Παναγίας, κλπ.) δεν τολμούν να διεκδικήσουν το υπαρκτό τους δικαίωμα, το δικαίωμα δηλαδή να διαλέξουν για τον εαυτό τους αντί να υπακούουν αυθαίρετα.

Η δεκαετία 1965-75 ήταν ιδιαίτερα σημαντική για την εξέλιξη του σύγχρονου Ελληνικού θεάτρου. Μέσα σ' αυτή τη δεκαετία οι θεατρικοί συγγραφείς ένωσαν την επιβίωση ανάγκη να ψάξουν πιο βαθιά, να ανακαλύψουν και ν' αποκαλύψουν τον αληθινό χαρακτήρα των ανθρώπων νύχου τους, όχι μόνο ως Ελλήνων του τέλους του 20ου αιώνα αλλά και ως πολιτών του σύγχρονου κόσμου. Οι περιορισμοί της λογοκρισίας της χούντας επέδρασαν αρνητικά αλλά και θετικά. Ευθάρρουναν τους συγγραφείς να γράφουν έργα πολιτικής προπαγάνδας μια που η πολιτική συνειδητοποίηση ήταν απαραίτητη για την επιβίωση της κοινωνίας ως σκεπτόμενου οργανισμού. Οι περισσότεροι δραματουργοί που σκοπό τους είχαν να ευαισθητοποιήσουν το κοινό τους ως προς την πολιτική κατάσταση αντιλήφθηκαν έγκαιρα ότι για να έρθουν σε άμεση επαφή με τους θεατές έπρεπε να χρησιμοποιήσουν κώδικες από το πολιτιστικό πλαίσιο και την παράδοση αυτών των ανθρώπων ή εμφανή ξένα συμβολισμούς. «Ο καλλιτέχνης γυρεύει να χτίσει μια γέφυρα ανάμεσα σ' αυτόν και τα πλήθη» λέει ο Κώστας Μουσελλάς και αναφέρεται στο έργο του **Ω τι κόσμος, ματαιωμένα**, όπου, όπως εξηγεί χρησιμοποιήσε στοιχεία από την επιθεώρηση. Στους **Νταντάδες** ο Γιώργος Σκούρτης μας ξύπνησε (στην παράσταση του Κάρουλου Κου, τουλάχιστον) μνήμες απ' τον Καραγκιόζη.

Υπάρχει βέβαια ένα πλήθος άλλων συγγραφέων που καταπιπίστηκαν με μικρότερης σημασίας ή καλύτερα με διαφορετικά θέματα.

Ο Μανώλης Κορρές, π.χ. μαστιγώνει την κοινωνική αδιαφορία για λιγότερο ευνοημένους συνανθρώπους. Ο Μάριος Ποντικός καταδιώεται στα βάθη της ατομικής ή συλλογικής ενοχής. Η Κωνσταντίνα Βέργου εξετάζει αισιόδοξα τι μπορεί να γίνει αφού πάμε απήν την εποχή στα άκρα. Ο Γιώργος Μανιώτης σχολείται με την καταπίεση μέσα στην οικογένεια

και τις κοινωνικές δομές. Ο Κελαϊδής και ο Χριστοφιλάκης ασχολούνται με τις σχέσεις άνδρα-γυναίκα, με τα όνειρα και την πίκρα των ανθρώπων της επαρχίας ή του περιθωρίου.

Η Μαριέττα Ριόλδη σε ευτυχισμένες στιγμές της μιλάει με σπαρακτικό τρόπο για τους ηλικιωμένους γονείς που δε χωράνε πια πια.

Στο άπαχτο ακόμη έργο του Μάτσει **Η μάχη του Μαραθώνα** μας δίνεται μια υπέροχη υπερρεαλιστική εικόνα ενός καλλιτέχνη που ελέγχει απόλυτα το μέσο έκφρασης του. Το θέμα δεν είναι τίποτε άλλο παρά η καταστροφή και το ανυπατάχτο πάθος σε ιερά και όσια: του δοξαριμένου παρελθόντος, της ομορφιάς που περιβάλλει τον άνθρωπο, φτάνει να έχει μάτι να τη δει, και τελικά της ίδιας της ζωής.

Άφησα τελευταία την αναφορά μου στη Λούλα Αναγνωστάκη γιατί πιστεύω πως αυτή η συγγραφέας, στη σταθερή πορεία της στο σύγχρονο θεατρικό χώρο της Ελλάδας, έχει δημιουργήσει με τα έργα της σταθμούς στο μακρύ ταξίδι: γι' αυτό που ο Κώστας Γεωργιοπούλος ονόμασε «έσχατη αυτογνωσία». Η Αναγνωστάκη αρχικά φιλαφίζει, βλέπει μέσα από το σκοτεινό γυαλί τα μυστήρια της ζωής και της ψυχής του ανθρώπου, ώσπου φτάνει στο σημείο να βλέπει ξεκάθαρα και χωρίς φόβο τα πράγματα γύρω της. Τα αναγνωρίζει και απαιτεί να την αναγνωρίσουν κι αυτά με τη σειρά τους, να αναγνωρίσουν δηλαδή τον άνθρωπο ως τέλει αυτόνομη, ελεύθερη οντότητα με απόλυτο δικαίωμα επιλογών. Ανατρέπει συγχρόνως «μνημεία» καλά στημένα και απορρίπτει εφόδια που της φέρτωσαν στην πλάτη της.

Σ' ένα απλουστευτικό σχόλιό της για το πρόγραμμα μιας παράστασης της **Νίκας** η Αναγνωστάκη λέει πως το έργο είναι «η ιστορία μιας οικογένειας που ξεκίνησε από τα βόρεια της Μακεδονίας, πέρασε από κάποια συνοικία του Πειραιά για να καταλήξει στη Γερμανία. Κι ούτε έχει για θέμα της τη «μετανάστευση και τα βιώματα μιας διαιωνιζόμενης κοινωνικής αθλιότητας». Υπάρχει βέβαια αυτός ο κατ' επίφαση ρεαλιστικός καμβάς για μια πρώτη, «φωτογραφική» ματιά, όμως πάνω του, κι ανάμεσά του, κεντρίεται το δράμα — με όλες τις σημασίες που τα λεξικά δίνουν σ' αυτήν την λέξη — της ανθρώπινης ύπαρξης.

Η **Νίκη** είναι το οδοιπορικό ανθρώπων που πορεύονται, συνειδητά ή χωρίς επίγνωση, το δρόμο για κάποιο «χώρο» που θα προσπαθήσουν — ανεπιτυχώς — να οικειοποιηθούν. Είναι οι προσπάθειες μιας **ομάδας** ανθρώπων — κι αυτό είναι σημαντικό — να ολοκληρώσουν την «τελετή» της ζωής, να κάνουν δηλαδή αυτό που θα εξασφαλίσει και θα δικαιώσει την ύπαρξή τους. Είναι τέλος το γκρέμισμα των προκατασκευασμένων οραμάτων «νίκης» και η αποκάλυψη της σκληρότητας, αλλά απαραίτητης στον ακέρατο άνθρωπο, αλήθειας.

Ξεκινάει λοιπόν η οικογένεια από τον ορεινό, γενέθλιο «χώρο» της, κουτσουρεμένη ήδη αφού δεν υπάρχει πατέρας. Στη φτωχογειτονιά του Πειραιά ξεφεύγουν την άμεση απειλή του εχθρικού περιβάλλοντος και του αποκλεισμού από το πάλλευκο χιόνι που έπεφτε μαλακά — δυναμικά ενός κυριολεκτικού και μεταφορικού σάβανου. Όμως εδώ στον Πειραιά υπάρχουν «Καρπουζόφλουδες στα χιμάτα και μύγες βουί ζουν» πάνω τους. Η σήψη στο περιβάλλον κι ο καυτός ήλιος που αποσυνθέτει αντί να «γεννών» δεν ευνοούν βέβαια την οικειοποίηση του

«χώρου». Ο εραστής της Βάσως που θα την έκανε «μια χοντρή γυναίκα με πολλά μωρά» δολοφονείται από τον αδελφό της κι έτσι ο γάμος, το γεγονός δηλαδή που θα συνεπαίραζε (θα ποντρεσε) τους ξένους (τη φιλία από το ορεινό χωριό της Φλώρινας) με τον «καινούριο χώρο», γίνεται ανέφικτος. Ο κατοπινός γάμος της Βάσως μ' έναν «Γέρο άρρωστο... που δε θα κρατήσει ούτε χρόνο» είναι φυσικά μια παρωδία γάμου και η Μικρή όχι ένα δικό της παιδί αλλά ένα προγόνο.

Ο κύκλος της περιπλάνησης κλείνει με τον τρίτο «χώρο» τη Γερμανία που είναι εντελώς διαφορετικός αλλά συγχρόνως επιπετάει τα χαρακτηριστικά των δύο πρώτων. Είναι κι αυτός ένας σκουπιδοτόπος, ένα «σκουπιδογίγ» ανθρώπων, σαν κι εμάς» λέει η Βάσως στη γρια μάνα της και το χιόνι είναι κι εδώ εξίσου απειλητικό, απομονώνοντας τους ανθρώπους ακόμη και στις παρομονές (= αρραβωνιάσματα) του γάμου τους. Κι αυτός ο γάμος (του Νίκου και της Γκερέτας) δε θα γίνει, εξαιτίας ενός παράλογου θανάτου, και το μωρό του Νίκου που οραματίζεται η Βάσως δε θα γεννηθεί ποτέ. Το πάντρεμα της οικογένειας με τα γιγενή στοιχεία

του χώρου (τη Γερμανίδα νύφη) είναι ακόμη μια φορά ανέφικτο και το λευκό υφικό της πεθαμένης μάνας της Μικρής ξαναμπάνει στο μπαούλο σαν άλλο σάβανο που περιμένει την ώρα του.

Είναι λοιπόν αυτό το οδοιπορικό, η πορεία των ανθρώπων που, άλλος λιγότερο κι άλλος περισσότερο, αντιλαμβάνονται σε κάποια στιγμή αυτό που λέει συνειδητοποιώντας την κατάσταση μετά τον άλογο θάνατο του μικρού αδελφού τους η Βάσως. «Τελειώσαμε-τελειώσαμε» λέει στη μάνα της και τη βάζει να της υποσχεθεί πως δε θα μετακινηθούν ξανά αναγνωρίζοντας πια τη ματαιότητα της προσπάθειας να μην είναι «ξένοι». Εκείνος όμως που φαίνεται να το αντιλαμβάνεται ακόμη πιο ξεκάθαρα είναι ο φονιάς αδελφός, ο Θανάσης, που βρίσκεται ποινικός κούβιτης στις φυλακές της Αθήνας.

«...Αχ κακόμοιροι τι περνάτε κι εσείς. Στην ξενιτιά, αλλά κι εγώ σα να 'μαι σε ξενιτιά! Όλοι μας το ίδιο, κι ο Κόντζιος έτσι σιθάβεται μου γράφει, κι ας κολοπερνά! Κάθονται και συλλογίζεσαι και μου φαίνεται πως το σπίτι μας και

στο χωριό και στον Πειραιά ήταν μια μαύρη ξενιτιά».

«Γεραστικός οδοιπόρος» πάνω στη γη ο άνθρωπος είναι «ξένος» σκόμα και στον τόπο που γεννιέται, μιάζει να ισχυρίζεται η Αναγνωστάκη, κι οι απόπειρές του για διαίωση της ύπαρξής «σαν των Τρώων» συφοριασμένες.

Όμως η ανάγκη για τη δικαίωση της ύπαρξης εξακολουθεί να υπάρχει. Τότε τα πρόσωπα θα επινοήσουν την οριακή πράξη, το αξιοθαύμαστο φουτασιονικό.

Η τέλεση της οριακής πράξης, του αξιοθαύμαστου, είναι ίσως ο μόνος τρόπος όχι για να «νικήσουμε» αλλά για να δικαιωθεί η ανθρώπινη υπόσταση, για να υπάρχουν πρόσωπα σαν αυτά της Αναγνωστάκη που διεκδικούν αυτό το δικαίωμα με κάθε τρόπο.

«... το σπίτι μας είναι ένας τόπος όπου τα πιο καταπληκτικά πράγματα μπορούν να συμβούν» λέει ο Νίκος, με περηφάνεια στο Δήμο που γίνεται αδελφάτος ο δήμιος του αλαφροίσιμου νέου. Κι η Βάσως, συμπληρωμένη πια με την ιδέα πως γάμος δεν πρόκειται να γίνει, γαντζώνεται πάνω στην πράξη που σφράγισε την οικογένεια, το φένο δηλαδή που έκανε ο μεγάλος της αδελφός.

«Αυτό μας έκανε να ξεχειρίσουμε. Χωρίς αυτό η ζωή μας θα ήταν μια απέλειατη νύχτα χωρίς όνειρα».

Ακόμη και το γράμμα του φονιά αδελφού, μέσα απ' τις φυλακές που μ' αυτό κλείνει το έργο, καταφέρνει παρ' όλη την αβίασταχη κατάθλιψη του να ακούγεται σαν ένα δοξαστικό. Δοξαστικό του τέλους.

Όλα αυτά ισχύουν είτε το πρόσωπο ζουν στην Ελλάδα είτε σπουδαιότερα αλλού. Η ξεχωριστή και περιήγορη νότια της Αναγνωστάκη είναι αυτή που αναφέρθηκε στην αρχή, ότι δηλαδή οι άνθρωποι αυτοί δρουν σε μια ομάδα. Δεν είναι και τα ζευγάρια του Μπέκετ, που μπορούν να εκληφθούν ως δυο πλευρές του ίδιου σκόμου, ή Πιντερικά πρόσωπα-εισβολείς που μπορεί να θεωρηθούν κρυφές πτυχές του ίδιου χαρακτήρα. Μέσα από σχέσεις εξάρτησης, προστατευτικότητας, αγάπης και μίσους, παρουσίας και απουσίας, είναι τουλάχιστον «μαζί». Η εριστική γοιά μάνα γίνεται στο τέλος του έργου, όταν όλα τα άλλα έχουν γκρεμιστεί, το σήριγμα της αποκαρδιωμένης κόρης της που είχε ως εκείνη τη στιγμή όλα τα βάρη πάνω της.

Έτσι η «νίκη», η αληθινή, ανθρώπινη «νίκη» θα είναι η «οριακή» και γι' αυτή τραγική βίωση του κόσμου με τη ζεστασιά όμως της παρουσίας των άλλων.

